

Milli Kitabxana

AŞIQ ALI

ƏSƏRLƏRİ

"AVRASIYA PRESS"
BAKİ-2006

1

Milli Kitabxana

Bu kitab "Aşıq Ali. Şerlər" (Bakı, Azərnəşr, 1975) və "Aşıq Ali. Şerlər" (Bakı, Yaziçı, 1982) nəşrləri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır.

Tərtib edəni və
ön sözün müəllifi:

Hüseyin İsmayılov

894.3611-dc22

AZE

Aşıq Ali. Əsərləri. Bakı, "Avrasiya press", 2006, 192 səh.

Kitaba böyük el sənətkarı aşiq Alının ictimai-əxlaqi, mənəvi-psixoloji mündəricəli əsərləri - gəraylıları, qoşmaları, divanları, təcnisləri, habelə ona həsr olunmuş üç rəvayət-dastan daxil edilmişdir.

ISBN10 9952-421-82-4
ISBN13 978-9952-421-82-8

© AVRASIYA PRESS, 2006

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN

**“Azərbaycan dilində latin qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında”**

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

ÖN SÖZ

Azərbaycan mədəniyyətində zəngin ideya-estetik keyfiyyəti ilə seçilən aşiq sənəti keçdiyi tarixi inkişaf yolunda kifayət qədər böyük sənətkarlar yetişdirmişdir. Belə korifey sənətkarların yetişdiyi aşiq mühitləri içərisində digər mühitlər üçün genetik baza statusunda olan Göyçənin xüsusi yeri vardır. Kökləri və qaynaqları dünyagörüş kimi əski türk inamlarına (əedad kultuna, tanrıçılığa və islamın içinde yaranan türk sufi təriqətlərinə), musiqi sənəti kimi xalq-professional musiqisinə, ədəbiyyat kimi el şairliyinə bağlanan aşiq sənəti onun Göyçədə öz ilkinliyini və təbiliyini daha çox qorumaqla yanaşı, həm də bütövlükdə Azərbaycan folklor arealında xüsusi seçilən zirvə məqamına yüksəlib. Təbii ki, bunu hər şeydən öncə təbiətin saflığı və cəmiyyətin səmimiliyi, inamın və dinin kamilliyi, ədəbiyyat və musiqi ənənəsinin zənginliyi şərtləndirir.

Göyçə mahali əsrlər boyu Azərbaycan xalqının saz və söz məbədgahlarından biri olmuş, onun yetişdirdiyi istedadlı sənətkarlar poeziyamızın iftixarına çevrilmişlər. Göyçə saz və söz sənətinin hansı əsrə yaranması haqqında qəti və dəqiq müləhizə söyləmək çətin olsa da, bu sənətin son 5-6 əsr ərzində daşıyıcısı olan görkəmli şəxsiyyətlərin adlarını sıralamaq mümkündür. Oxşar sənət hadisəsi kimi ozan sənətinin Göyçədə çox qədim zamanдан mövcud olduğunu sübut edən faktlar və dəlillər də məhdud kəmiyyətdə deyildir; bir tərəfdən Göyçədə Ozanlar kəndinin mövcudluğunu, digər tərəfdən isə Ozan Cəlil, Ozan Heydər, Ozan İbrahim kimi orta çağ Oğuz sənətçilərinin yaddaşlarda saxlanması faktı Göyçədə sənət ənənəsinin məzmunca dəyişsə də, formaca fasıləsizliyindən xəbər verir. Göyçədə müasir tipli aşiq sənəti Tanrı sevgisi ilə, mənəvi kamilləşmə və ruhi saflaşma yolu ilə övliya, pir məqamına yüksəlmış təriqət başçısı, mürşidlər mürşidi Seyid Hüseyn (Miskin Abdal) babadan və onun müqəddəs ocağından qaynaqlanır.

"Göyçə aşıqlarının səsi uzun zamanlar Bəsrə, Bağdad, Hələb, Tehran, Buxara üfüqlərində gəzib-dolaşmış, hər yerdə sonsuz hörmət və məhəbbətlə qarşılanmışdır. Göyçə aşiq əməyi Azərbaycan aşiq sənətini və ümumən aşiq ozan sənətini bütöv bir ardıcılıqla təkmilləşdirmiş, onu yeni-yeni saz-söz tapıntıları ilə zənginləşdirmişdir".¹

Göyçədə çoxsaylı ustad aşıqlar səviyyəsində qəlibləşmiş, kanonik standartların ciddi şəkildə gözləndiyi saz və söz ənənəsi mövcud olmuşdur. Bu ənənə XIX əsrə Ağ Aşıq (Allahverdi), Aşıq Ali və Aşıq Ələsgər kimi

¹ M.Təhməzov (Elli). Ustad. "Sovet Ermənistanı" qəz., 17 noyabr 1981, №138.

Milli Kitabxana

vergili şəxsiyyətlərin, qutsal simaların sənət təcrübəsində və ədəbi irsində daha da möhkəmlənilib.

XIX əsr bütövlükdə Azərbaycan tarixində mürəkkəb bir dövrdür. Yaranışından azad yaşayış türk insanı bu əsrə işgala məruz qalıb; türk eli dağdırılıb, türk xalqı yağı əlində qul edilib, türk mədəniyyət və mənəviyyatı ağır məhrumiyyətlərə düşür edilib və nəticələri bu gün də müşahidə edilən mədəni-mənəvi, dini-ruhani deqradasiyaya uğradılıb.

Müstəmləkə rejiminin doğurduğu ağır sosial şərait cəmiyyətin mənəviyyatında sarsıcı izlər buraxıb. Bu çətin şərait qədim Ağ Hunların varisi Göyçə Oğuzlarının, Qərbi azərbaycanlıların da həyatında öz təsirlərini göstərib.

Qərbi Azərbaycanın, o sıradan Göyçə mahalının "haylaşdırılması" prosesi də bu dövrdən başlanır və rus imperiyasının türkə qarşı nifrat siyasetinin, qeyri-mədəni, qeyri-intellektual rəqabət müstəvisində aparılan antitürk kampaniyasının nəticəsi kimi reallaşır. Azərbaycanda qeyri-milli idarəcilik cəmiyyətin bütün səviyyələrində öz eybəcər nəticələrini bürüzə verir. Azərbaycanın Şərqdən ayrılması da, İslamin "mürtəceləşməsi" də, Avropaya meyllənmə də bu dövrə təsadüf edir.

Eyni zamanda Azərbaycan milli şürurunun oyanması və milli azadlıq hərəkatının ilkin rüşeymlərinin yaranması da XIX əsr Azərbaycan reallığının faktıdır. İmperianın şiddətləndirdiyi sosial-mədəni və dini-ruhani fikir və duyğuların realizasiyasını da sürətləndirmiş olur. Cünki sosial və mənəvi sixintilərin doğruduğu ağrı hökmən sənət və ədəbi fəaliyət sistemində öz geniş ifadəsini tapşırmağa iddiya. Əsasən mənəvi-ruhani emosiyaların hiperbolik ifadəsi daha çox sosial rifahda və sosial düşkündükdə reallaşır. Azadlıq ideyası və azadlıq mücadiləsi bir tərəfdən yad rejimə silahlı müqavimət göstərən Nəbi, Kərəm, Dəli Ali və bu kimi türk igitlərinin mübarizəsində geniş vüsət almış qaçaqcılıq hərəkatında, digər tərəfdən isə türk ruhunun azadlığını qoruyan, onu məhvəndən xilas edən Ağ Aşığın, Aşıq Alının, Aşıq Ələsgərin saz və sözdə reallaşan dini-ruhani və estetik informasiyasında yaşam hüququnu təmin edirdi. XIX əsr Göyçə aşiq mühitinin görkəmli nümayəndəsi Aşıq Alının yaşadığı tarixi reallığın ümumi mənzərəsi belə idi.

Aşıq Ali XIX əsrin başlangıcında, toxminən, 1801-ci ildə Göyçə mahalının Qızılvəng kəndində, sadə və yoxsul bir ailədə doğulmuşdur. Atası Mirzə kişi oğlunun dərrakəli və həssas bir uşaq olduğunu çox tez hiss etmiş və onu oxutmayı qərara almışdı. Ali mollaxanada təhsil aldığı müddətdə bir an belə sazi, aşıqların cöylan etdiyi məclisləri unuda bilməmiş, gizli oxuduğu aşiq mahnları, gözəl və məlahətli səsi haqqında el-oba, qohum-əqrəba xəbər tutmuş və onların təşviqi ilə Mirzə kişi oğlunu Ağ Aşığa şəyird vermişdir. Hələ ilk günlərindən şəyirdinin fitri istedəda malik olduğunu hiss edən Ağ Aşıq ona böyük həssaslıqla yanaşmış, az bir müddətdə Aliya bütün saz havalarını öyrədərək ona sənət yollarında müstəqil addımlar atmayı məsləhət

Milli Kitabxana

görmüşdür. Qüdrətli saz ustasının yanında keçən illər səmərəsiz qalmamış, Alının sədasi tezliklə Qızılvəngdən, Göyçənin hüdudlarından çox-çox uzaqlara yayılmışdır.

Aşıq Alının hayatı ilə bağlı əldə olan məlumatlar təxminən yuxarıdakıları təkrarlayır. Məsələn, folklorşunas alim M.Həkimov yazar. "Tədqiqatçılar bu böyük saz-söz sərrafının 1800-1801-ci ildə Göycə mahalının Qızılvəng kəndində yoxsul kəndli Mirzə kişinin kasib komasında dünyaya göz açdığını, ailəyə səadət gətirdiyini söyləyirlər".¹ Mürsəl Həkimovun verdiyi bilgidən Aşıq Alının anasının adının Fatma, həyat yoldaşının adının Bəsti olduğu aydınlaşır².

İ.Ələsgər də Aşıq Alını XIX əsrə yetişmiş məşhur aşıqlardan sayırdı: "O, təxminən, 1800-cü ildə Göycə mahalının Qızılvəng kəndində dünyaya göz açmışdı. Onun atası Mirzə əkinçiliklə məşğul olan kasib bir kəndli imiş. Ali cavan vaxtlarından saza-sözə maraq göstərmmiş, aşiq olmaq üçün Göyçənin Kərkibaş kəndində yaşayan Ağ Aşığa bir neçə il şəyirdilik eləmiş və bu sənətə yiyələnmişdir. O da özündən sonrakı birçox aşıqlara müqəddəs saz sənətinin sırlarını, incəliklərini öyrətmış, kamil sənətkar kimi püxtələşməsində mühüm rol oynamışdır. Məşhur Aşıq Ələsgər də Aşıq Alının yetişdirdiyi şayirdlərdəndir.³ V.Vəliyevin "Azərbaycan folkloru" kitabında qeyd etdiyinə görə, Aşıq Ali Şəmkirli Aşıq Hüseynin müasiri olmuşdur. O, 1801-ci ildə anadan olmuş, 1911-ci ildə vəfat etmişdir. Bundan başqa, Aşıq Alının 1894-cü ildən sonra kor yaşıdagı göstərilir⁴.

Aşıq Ələsgərlə bağlı tədqiqatlarda onun ustادı ilə deyişməsi əhvalatı müxtəlif variantlarda verilsə də, Aşıq Ali haqqında məhdud məlumatları bir qədər genişləndirir. Folklorşunas H.Əlizadənin yazdığına görə Aşıq Ələsgər ustادı Aşıq Ali ilə toy, nişan məclislərinə gedəndə bəzən onun dediklərinə qulaq asmaz, öz şeirlərini oxuyarmış. Ələsgərin bu hərəkəti ustادının xoşuna gəlməzmiş, bu hərəkəti tərgitmək üçün ona nəsihətlər edərmiş. Bir gün yənə böyük bir toy məclisində ustadla şayird arasında söz olur. Aşıq Alının sözü Ələsgər dəyir. Ələsgər acıqlanır. Ustadı ilə dəyişməyi qrarara alır. Məclis iki tərəfə ayrılır: bir tərəf Aşıq Alını, o biri tərəf Aşıq Ələsgəri müdafiə edir. Ustad-şayird bir-birilə deyişir, aralarında çox hərbə-zorbalar, ustadnamələr, divanlırlar, təcnislər və dodaqdəyməzlər deyilir. Nəhayət, Ələsgər bədahətən məşhur və indiyə qədər heç bir aşiq tərəfindən qabağı söylənməmiş, "A ya-

¹ M.Həkimov. Aşıq Alının sazlı, sözlü dünyası (Anadan olmasının 180-ci ildönümü qarşısında). "Sovet Ermanistani" qəz., 1981.

² Yenə orada.

³ Sazlı-sözlü Göyçə (Toplayanı, tərtib edəni və on sözün müəllifi İ.Ələsgər). B., 1999, s. 16.

⁴ V.Vəliyev. Azərbaycan folkloru. B., 1985, s.201.

Milli Kitabxana

"yağa" rədifi təcnisini söyləyir. Aşıq Ali Aşıq Ələsgərə cavab verə bilmir, məclisi buraxıb gedir. Bu hadisədən sonra Ələsgər ustadından ayrılır, özü müstəqil bir sənətkar olaraq aşığılıqbaşlayır. Ələsgər ustadını bağlaması nəticəsində geniş kütlə arasında daha böyük şöhrət qazanır. Onun yanına yaxın-uzaq yerlərdən şeyirdlər galır.¹

Kitabın son nəşrində (1963-cü il nəşri nəzərdə tutulur - H.İ.) isə həmin əhvalat aşağıdakı kimi verilmişdir: "Aşıq Ali Ələsgəri tam yetirib hazırladıqdan sonra bir toy məclisində onunla deyişir, el içində hörmətini qaldırıb şöhrətləndirmək məqsədilə məğlub olmuş bir aşiq kimi öz sazını da ona təhvıl vermək istəyir. Ələsgər isə onun bu xeyrxah hərkətilə razılaşmayaraq:

Bir şeyird ki, ustadına kəm baxa,
Onun gözlərinə ağ damar, damar.

təcnisini deyir".²

Əhvalatın hər iki variantı "Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı" dərsliklərində təkrarlanır.³ Başqa bir rəvayətdə isə Aşıq Ali ilə Ələsgər arasında üç gün deyişmə getdiyindən danışılır. Bu deyişmənin səbəbi Göycə mahalında aşıqların çoxalması idi.

Həqiqi aşıqları meydana çıxarmaq, aşılıq sənətindən xəbərdar olmayanlara birdəfəlik saz götürməyə icazə verməmək məqsədi ilə bir növ imtahan keçirilir. Aşıqları imtahan edən isə Aşıq Ali olur. Bütün aşıqlar imtahandan keçirilir, o məclisdə yalnız Ələsgər iştirak etmir. Aşıq Alıdan soruşurlar ki, siz şeyirdlərinizdən kimə üstünlük verirsiniz? Aşıq Ali Ələsgərin adını çəkir. Ələsgəri məclisə dəvət edirlər. Ustad ilə şeyird olduqca ehtiyatla, hörmətlə deyişirlər. Onların deyişməsi yalnız sənətkarlıq, şeir texnikasını bilmək yolu ilə gedir. Deyişmənin qiflibəndindən istifadə olunmur, dini tapmacalar işlədilmir. Aşıq Ali "Görəydim" rədifi bir qoşma deyirsə, Ələsgər də həmin rədifi qoşma ilə ona cavab verir. Məclis qızışır, şairlər coşur, qoşmadan gəraylıya, gəraylıdan müxəmməsə və təcnisə keçirlər, bu zaman Ələsgər özü də bilmədən vaxtilə Qurbani, sonra isə Abbas Tufarqanlı tərəfindən yaradılan, "Şərxata" adı ilə məşhur olan bir təcnis deyir. Aşıq Ali onun təcnisinə cavab verə bilmir, öz sazını şeyirdinə verir və onun alnından öpür. Bundan sonra Ələsgərin şöhrəti bütün Azərbaycana yayılır.⁴

¹ Aşıq Ələsgər (Toplayanı H.Əlizadə). B., 1937, s.5-6; P.Əfəndiyev. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. B., 1981, s.213-214.

² P.Əfəndiyev. Göstərilən əsəri, s.214.

³ P.Əfəndiyev. Göstərilən əsəri. s.213-214; İ.Babayev, P.Əfəndiyev. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. B., 1970, s. 188-189.

⁴ V.Vəliyev. Göstərilən əsəri, s.218.

Milli Kitabxana

Aşıq Alının hayatı və aşılıq fəaliyyəti ilə bağlı məlumat verə bilən qaynaqlardan biri də folklorlaşmış şəkildə gəlib çatmış "Aşıq Alının Türkiyə səfəri"dir. Klassik məhəbbət dastanı tipi ilə "aşıq rəvayəti" arasında orta mövqədə dayanan və daha çox mətn strukturu, süjet və motivlər səviyyəsində birinciyə meyl edən (dastanda "buta motivi" iştirak etmir) bu dastan bioqrafik informasiya kontekstində aşiq haqqında yaddaşlarda saxlanan bilgilərlə səsləşir.

Əslində aşiq haqqında həm dastanda, həm də hafızələrdə qorunmuş məlumatın hər ikisi eyni bir "mənbə"dən - aşiq ənənəsində yaşayan, ustad-şeyyird şəcərəsində ötürülən ümumi yaddaş fondundan qaynaqlanır. Çünkü konkret tarixi şəxsiyyəti tərənnüm edən folklor əsəri həmin şəxs tərəfindən yaradıla bilməz; ona görə də dastanın Alının şəyirdləri tərəfindən yaradıldığını ehtimal etmək olar. Belə halda dastanın "aşıq bioqrafiyası" etibarlı mənbə sayıyla bilər. Həm də nəzərdən qaçırılmayaq ki, Göyçə aşiq mühitinin spesifik cəhətlərindən biri də dəqiq və aydın sənət şəcərəsinin mövcudluğudur.

Göyçənin ustad aşağı Aşıq Hacıdan yazıya alınmış "Aşıq Alının Türkiyə səfəri" dastanını folklor örtüyündə çıxarsaq, onda mətn informasiyasının qısa məzmunu aşağıdakı kimi olacaq: Aşıq Ali Göyçə mahalının Qızılvəng kəndindən yoxsul Mirzə (Göyçə dialektində "İmirzə") kişisinin oğludur. Həmin mahalın Çamırlı (Göyçə dialektində "Camırı") kəndindən Niftalı adlı varlı bir kişisinin Bəsti adlı qızı ilə evlənmək istəyir. Lakin xeyir işin reallaşması üçün lazımlı olan "zəruri minimum" səviyyəsində maliyyə vəsaiti olmadığından məşğul olduğu sənətdən (aşıqlıqdan) istifadə etməklə pul qazanmaq məcburiyyətində qalır. Bundan ötrü o, Naxçıvana və oradan da Türkiyəyə gedir. Müxtəlif çətinliklərlə üzləşirsə də, nəhayət, tələb olunanandan da artıq vəsait əldə etməyə nail olur, vətənə qayıdır və sevgilisine qovuşur.¹

Dastanın mətn strukturu, səfər-sınaq-uğur modelində reallaşır. "Pul-para qazanmaq motivi"nin polisemantik funksiyalarının təhlilini dərinləşdirmədən qeyd edim ki, bu motiv geniş mənada sənətkar subyekti və mühit münasibətlərinin çeşidli spesifik əlamətlərini aydınlaşdırır.

Buradan məlum olur ki: 1) Aşıq Alının ailəsi yoxsuldur; 2) Azərbaycan əhalisi yoxsuldur, çünki pul qazanmaq üçün El Osmana (deyilişdə Alosmana, Türkiyəyə) getmək lazımdır; Azərbaycanın müstəmləkə şəraitində yaşaması əhalini müflisləşdirir. Ən başlıcası isə bu motiv aşiq sənətinin "sənətçilik mərhələsini" işarələyir; yəni aşığın fəaliyyət sferası məclislərə gedərək pul-para qazanmaqla məhdudlaşır.

Bu sosial kontekst Ələsgər haqqında rəvayətlərdə də qabarlıq şəkildə təzahür edir. Qeyd olunan motivin informasiya ehtiyatından o da məlum olur ki,

¹ Azərbaycan folkloru antologiyası, III Kilab. Göyçə folkloru (Toplayanı, tərtib edəni və ön sözün müəllifi H.İsmayılov). B., 2000, s.446-480.

Milli Kitabxana

aşıq rəvayətindən dastanlaşmağa doğru gedən bu mətnin formallaşma mərhələsi də Azərbaycanın müstəmləkə olduğu dövrə (1828-1918) təsadüf edir. Ustad fenomeninin "mifləşdirilməsi", folklorlaşdırılması ustadə ədəb-ərkan təlimi ilə işləyən Göyçəli şayirdin (məsələn, Ələsgərin) minnətdarlığının ifadəsi kimi də reallaşa bilərdi.

Dastana "sənətçi-aşıq"ın mətn faktı prizmasından baxıldıqda, "buta motivi"nin iştirak etməməsinin səbəbi də aydın şəkildə görünür. Çünkü aşığın sənətçiyyə çevriləməsi funksiya səviyyəsində sakral missiyanın profanlaşması ilə müşayiət olunaraq haqq aşılığından keyfiyyətcə fərqli bir hadisə idi. Mətnədə süjetin invariant sxemi saxlansa da, hadisəvi informasiyanın sosiallaşması müşahidə olunur.

Dastanda təhkiyəçi subyektinin təhlili bəzi məqamlara aydınlıq gətirir. Belə ki, dastan ənənəvi şəkildə üç ustادnamə (Aşıq Musa, Aşıq Ələsgər, Qul Allahqulu) ilə başlanır və duvaqqapma ilə bitir. Ustdanamələrdən sonra ifaçı aşiq "bəli, mənim əzizdərim, sizə hardan xəbər verim, Göycə mahalının Qızılvəng kəndindən. Kimnən, Aşıq Alıdan"¹ məlumatını bildirəndən sonra, təhkiyəçi kimi Aşıq Alının özü çıxış edir: "Cavan vaxtında orda-burda söhbət eliyirdilər ki, Aşix Alı gələcəkdə gözəl sənətkar olajax. Allah heş kimi kasıv eləməsin. O zamannar elə kasıviyidix ki, oğru içəri girsəydi, bircə süpürgədən başqa əlinə bir şey keçməzdi. O vaxtin pulu bir abbasım variydi. Kəndin içini çıxdım ki, mal oldürüf alışma eliyiflər. İki girvəngə et aldım. Gətirdim evə, dədəm doğradı, anam tökdü qazana, qoydu ocağın üstünə. Kasıvin evində yemək olanda ev gülür, eşik gülür. Öydə bir ala pişiyimiz variydi. O da sevindiyindən tufara hoppanıf, yerə düşürdü. Dədəmnən anamın söhbəti də bir-birinə yaman xoş gəlirdi".²

Təhkiyə Aşıq Alının dilindən verilir və "ana, mənim coravımı, ayağımın məstini gəti. Sazımı götürüm, gedim. Mən də öz payımı düzəldim gətirim" mürəkkəb sintaktik bütövündə (MSB) tamamlanır.³ Və beləliklə, mütəmadi olaraq Alı dastana təhkiyəçi kimi daxil edilir: "Düzü, qorxuf çəkinsəm də, yolumnan dönmədim. Bir azdan at məni endirdi həmin kəndə".⁴ Təhkiyə səviyyəsində baş verən intensiv dəyişmələr bir tərəfdən türk epiq ənənəsindən (məsələn, "Dədə Qorqud soylamış" və "Ozan aydır" ifadələrinə diqqət et), digər tərəfdən isə əhvalat və rəvayətin, hadisə və süjetin, tarixi faktın və folklorun kontominasiyasından qaynaqlanır.

¹ Yenə orada, s.448.

² Yenə orada, s.448.

³ Yenə orada, s.450.

⁴ Yenə orada, s.451.

Milli Kitabxana

Görünür, dastanın mətn substrati oxşar hadisədən, real əhvalatdan yaranıb. Aşıq Durxan, Aşıq Yığval, Əsmər xanım, qalyan-qorcu Əsəd, Mehdíxan, Zilan qaçaqları, fraqmental şəkildə keçən Xudaverdi, Mustafa və s. adların konkret şəxsiyyətləri nəzərdə tutub-tutmadığını dəqiqliyə söyləmək çətindir.

Təbii ki, dastan informasiyasının bütün elementləri folklor qəlibində çıxış etdiyindən onun real tarix kimi anlaşılması doğru deyil. Amma bunun yanaşı, burada tarixin də "payı" yox deyildir. Dastanda Aşıq Alının dilindən söylənən şeirlər əksəriyyət etibarilə sufi mahiyyətlidir:

Aşıq Alı təvəkkülüdü pirinə,
Şığınmışam o Kərrari-Kərimə.

Mərifətdən kamal alan, ay aşıq,
Şəriəti nəynən elərsən aşkar?

Şahlar şahı, özün yetiş haraya,
Düşmən bu gənümədə ayaq almasın və s.

Deyişmə səhnələrində İslAMDAN, QurANDAN, TƏRİQƏTDƏN (ƏLƏVi TƏRİQƏTİ, çünki "KƏRRARI-KƏRİM" HƏZRƏT ƏLİNİN ADLARINDANDIR) geniş şəkildə istifadə olunur.

Dastanda adı keçən yer adlarının Göyçə aşıqlarının fəaliyyət sferası çərçivəsində olduğunu söyləmək mümkündür. Təbii ki, bu çevrənin mərkəzində aşığın doğma yurdu ulu Göyçə dayanır:

Camalın şövqündən dilim oldu təng,
Çayda balıq olar, dəryada nəhəng,
Mahalim Göycədi, kəndim Qızılvəng,
Aşıq Alı birdi, birə-bir gərək.

Və ya:
Zərzivil, Xan Keyti, Daşkət baxarı,
Ağ sürülər Sarı yaldan yuxarı.
Gözəllər seyr edər o yaylaqları,
Yaylaq, bizim yaylaqlara bənzərsən.

Deyər Aşıq Alı das Gözəldərə,
Şəqayıq-çiçəkli xoş Gözəldərə.
Əyricə, Verst dağı, Baş Gözəldərə,
Oylaq, bizim oylaqlara bənzərsən.

Və yaxud:
Aşıq Alı insanata sirridi,
Tozun qalxıb İrəvanı büründü,

Milli Kitabxana

Axşam üstü bir tərəfin yeridi,
Basdm Axurani, pır Ağrı dağı.

Aşıq Ali haqqında folklor məlumatının saxlandığı "Aşiq Alının Türkiyə səfəri" dastanı ustad sənətkarın həyatından fragmental bəhs etsə də, sənət dünyası haqqında geniş təsəvvür yarada bilir. Alının dastandakı aşiq obrazı haqq aşığıdır. Bu, toy səhnəsində, xüsusilə aydın şəkildə müşahidə olunur. O, sufi aşiqdir, Ələvi təriqətinə mənsubdur. Amma onun təriqətdəki yeri dəqiqliklə bilinmir.

"Böyük bir ədəbi irs qoyub gedən Aşıq Ali vaxtında axtarılıb tədqiq olunmadığından külliyyatı it-bata düşmüş, şeirlərinin çoxu təhrif olunmuş, bəzən də başqalarının adına getmişdir. Təsadüfi deyil ki, Ali ırsınə ilkin üz tutanlardan Hümbət Əlizadə 30-cu illərdə çap etdiirdiyi "Aşıqlar" kitabında Göyçəli Aşıq Alının yaradıcılığından çox az nümunələr qaldığına təəssüflənirdi".¹

Aşıq Ali ırsinin öyrənilməsində Hüseyin Arifin ciddi səyləri olub. Xüsusilə, "Aşıq Alını axtarıram" məqaləsindən sonra bu sahədə dönüş yaranıb. Hüseyin Arifin axtarışları nəticəsində böyük sənətkarın hafızələrdə yaşayan 54 şeiri yazıya alındı və 1975-ci ildə "Aşıq Ali" adlı kitabçada nəşr olundu.² Bu nümunələr bir daha çeşidlənərək aşığın 180 illik yubileyi ərəfəsində çapa hazırlanıb və 1982-ci ildə yenidən nəşr olundu. Kitabın uğurlu cəhati kimi təcnislərin nəşri xüsusi qeyd olunur.

Aşıq Alının öyrənilməsində onun ustadı Ağ Aşığın həyatı və fəaliyyətini araşdırın tədqiqatların da mühüm rolü vardır. Belə ki, Ə.Samilov Kosacanlı (Şəur) Ağ Aşıqla, Kərkibəşli Ağ Aşığı bir-birindən ayırmalı Aşıq Alının ustadı haqqında məsələyə aydınlıq gətirmişdir.³

Ağ Aşığın nəvəsi Allahverdinin söyləməsinə görə, şeyirdəri içerisinde oñun çox sevdiyi və maclislərə özü ilə apardığı Aşıq Ali imiş. Aşıq Ali olduqca həyali, az danışan, ustad yolu gözləyən istedadlı şeyirdə imiş. Ağ Aşığın "Koroğlu", "Misri", "Bozuğu" havacatlarına ancaq Aşıq Ali qabaq oxuyarmış.⁴

Qeyd edim ki, Ali ırsının toplanmasında, müəyyənləşdirilməsində ciddi problemlər vardır. Bu, bir tərəfdən obyektiv olaraq zaman baxımından söz yaddaşının hafizələrdən silinməsi, söz ehtiyati daşıyan folklor subyektlərinin (informatorların) azalması və sənət nümunələrinin müəllif subyektinin müəyyənləşdirilməsində çətinliklərlə bağlıdır, digər tərəfdən subyektiv faktorla şərtlənən şəxsi maraq çərçivəsində reallaşan süni mətn tərtibi, mətn saxtalaşdırılması və qondarma "sənət nümunələri"nin nəşri ilə əlaqəlidir.

¹ T.Göyçəli. Göstərilən əsəri, s.38

² Aşıq Ali. Tərtib edəni H.Hüseynzadə. B., 1975.

³ Ə.Samilov. Aşıq Alının ustadı kimdir? "Sovet Naxçıvanı" qəz., 27 aprel 1983; Yenə onun. Bir daha Ağ Aşiq haqqında. "Oğuz eli" qəz., 14 yanvar 1993.

⁴ Ustad aşıqlar. Tərtib edənlər: P.Əfəndiyev, M.Həkimov, N.Məmmədova. B., 1983, s.51.

Milli Kitabxana

Aşıq Ali şəxsiyyəti və sənət irsi haqqında saxta məlumat daşıyan kitabların nəşri AMEA Ədəbiyyat İnstututunda keçirilən xüsusi müzakirənin mövzusu olmuş, söyügedən kitabın ədəbiyyat kataloqundan çıxarılması ilə bağlı qərar qəbul olunmuşdur.

Qeyd edim ki, folklor mətni, o sıradan aşiq şeiri semantik strukturun alt qatında türk dünya modelinin üfüqi və şaquli strukturunu işarələyir. Türk düşüncəsinin modelləşdirici sistemi ilə işləyən spesifik sxemdə reallaşır. Bundan başqa, aşiq şeirinin ənənədə sabitləşmiş leksik fondu və metaforik sisteminin mümkün çərçivəsi mövcuddur. Ona görə də təbii və süni folklor mətninin müəyyənləşdirilməsi tamamilə mümkündür. Alının adına yazılan saxta mətnlər isə o dərəcədə səviyyəsiz düzəldilib ki, ümumiyyətlə və hər hansı şəkildə təhlil obyekti olmağa layiq deyil. Çünkü o şeirlərdə nə türk ruhu, nə Ali nəfəsi duyulur, nə də onlar Göyçə poeziyasına xas olan poetik nümunələrlə səsləşə bilməyən çox yöndəmsiz cızma-qaralardan başqa bir şey deyil.

Aşıq Alının ədəbi irsi məhdud kəmiyyətdə gəlib çatıb. Amma bununla belə, Alının poeziyası təbiiliyi, dilin, fikrin və sənətin imkanlarının sadə formallarda çox mükəmməl şəkildə təzahür etdiyi möhtəşəm sənət faktıdır. Aşıq şeirinin bəzi şəkillərinin də Aşıq Ali tərəfindən yaradıldığı ehtimal olunur.

Aşıq Ali eyni zamanda musiqi yaradıcılığı və bəstəkar fəaliyyəti ilə də geniş şöhrət qazanıb. Onun yaratdığı saz havalarına "Göyçə şərili", "Göycəgülü", "Ağır şərili", "Göyçə qaytağı", "Qəhrəmanı", "El bayatısı" ("Köç bayatı"), "Gilənar" aid edilir.¹

Aşıq Ali "Koroğlu aşığı" kimi məşhur olmuş, "Koroğlu"nun klassik ifa tərzinin də ondan qalması ehtimal olunur.

Aşıq Alının ədəbi irlərinin sağ qalmış nümunələrinin nəşr olunduğu etibarlı mənbələrdən biri İ.Ələsgərin tərtib etdiyi "Sazlı-sözlü Göyçə" kitabıdır. Kitabda Aşıq Alının "Ağrı dağı", "Bənzərsən", "Bu gün", "Dedi", "Dolandırır", "Düşər", "Düzələ bilməz", "İstər könlüm", "Keçdi", "Qızların", "Qoca dünya çoxun yola salıbdı", "Nə qaldı", "Oldu getdi", "Özgələrdən bizi xata yetişməz" qoşmaları, "Ay ağ almasın", "Dalı dayansın", "Başa-baş", "Dal dala" təcnisləri, "Gözlə, gözlə sən", "Qırmızı", "Verir" divanılıri təqdim edilib.²

Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatını araşdırın tədqiqatçılar bu və ya başqa şəkildə Aşıq Ali irlərinə müraciət ediblər. H.Əlizadə, H.Arif, M.Həkimov, Q.Namazov, V.Vəliyev, E.Məmmədli və b. Aşıq Alının sənət dünyasından qismən də olsa bəhs ediblər.³

¹ M.Həkimov. Azərbaycan aşiq ədəbiyyatı. B., 1983.

² Sazlı-sözlü Göyçə. B., 1999, s.16-27.

³ H.Hüseynzadə. Aşıq Alını axtarıram. "Elm və həyat" jur., № 2, 1968; Q.Namazov. Azərbaycan aşiq sənəti. B., 1984; E.Məmmədli. Təcnis sənətkarlığı. B., 1988 və b.

Milli Kitabxana

Təbii ki, Alı poeziyasından yaddaşlarda saxlanan bu tipli nümunələr məhdud sayıda deyildir. Amma onların toplanması, yazıya alınması və həm də məhz həmin sənətkara mənsubluğunun təyin edən poetik-üsəubi elementlərin aşkarlanması ilə mətnin müəllif subyektinin müəyyənləşdirilməsi üçün ciddi folklorşunas fəaliyyəti lazımdır.

Nəşr olunmuş mətnlərdə və fragmental da olsa Aşıq Alıdan bəhs edən araşdırılarda mətn faktının müxtəlif səviyyəli qüsurluluğu nəzərə çarpir. Göyçə dialektində və Göyçə folklor mühitində yaxından bələd olanlar yüksək təşəkküllü Göyçə aşiq poeziyasının ümumi şəkildə olsa da, səciyyəvi cəhətlərini müşahidə edə bilirlər. Məsələn, Aşıq Alının adına tərtib olunmuş saxta mətnləri göycəli alımlar də, sənətçilər də birmənalı şəkildə rədd etdilər. Çünkü Azərbaycan şeir sənətinin Göyçədə zəngin ənənəsi, tarixən formallaşmış kifayət qədər mükəmməl ədəbi mühiti və məktəbi mövcuddur.

Bu mühitin nümayəndələri Turanı da, İranı da sənət səviyyəsində fəth edib:

Nə qədər dolandım Turan elini,
Yenə öz torpağım yadımı düşdü.
Sarınor yaylağı, Göyçə mahalı,
Öz gözəl oylağım yadımı düşdü,

deyən Aşıq Alı sənət və estetik mücadilənin qlobal məkan çevrəsində Göyçənin mərkəzdə dayandığını da işarə vurur. Göyçə Azərbaycan türkçəsinin ən saf və ən təmiz poetik maksimumunun reallaşlığı sənət mühiti kimi seçildiyindən bu mühitin aşağına, el şairinə və ümumiyyətlə, sənət və ədəbiyyat adamına hər hansı qeyri-mükəmməllik, folklorun sınaq imtahanından "keçməmiş" örnəklər qəbul edilməzdir.

"Azərbaycan aşıqları və el şairləri" kitabında verilən örnəklər ("Yalan oldu", "Musa bəy" gəraylıları, "Gedirəm", "Qaldı", "Dolandırı", "Deyərsən", "Bənzərsən", "Getdi", "Gərək", "Gedirəm", "Nə qaldı?", "Dedi", "Ağrı dağı", "Çatarmı?" qoşmaları, "Almasın" təcnisi) Aşıq Alının gerçək sənət dünyasını əks etdirə bilir. Həmin qaynağın verdiyi bilgiyə görə, Aşıq Alının qoşma, gəraylı, təcnis, müxəmməs, divani və s. onlarca şeiri, "Aşıq Alı və Əsmər", "Aşıq Alının Türkiyə səfəri" adlı iki dastanı vardır.¹

Aşıq Alının ədəbi irsi məhdud kəmiyyətdə gəlib çatsa da, onun Azərbaycan aşiq sənətinin ən böyük nümayəndələrindən biri olması şübhəsizdir. O həm aşiq havalarını, həm də aşiq şerini zənginləşdirmiş xüsusi seçilən sənətkar kimi məşhurdur. Aşıq Alı şəxsiyyət kimi kifayət qədər kamil

¹ Azərbaycan aşıqları və el şairləri. 2 cild. I cild. (Tərtib edəni Ə.Axundov). B., 1983.

Milli Kitabxana

insan, haqqı və ədaləti təbliğ edən ürfan sahibi (arif), sufi bir şair, qeyri-adi istedaddır. O, sözünü sənətin çətin yollarında sınamış, sazin, sözün və fikrin elə mükəmməl sintezini yaratmışdır ki, bunu yalnız haqq vergisi ilə mükafatlanmış şəxsiyyətlər təqdim edə bilərdilər.

Ustad sənətkar Aşıq Alının sənət dünyasından yadigar qalan ədəbi nümunələr məhdud kəmiyyətdə gəlib çatsa da, forma və məzmun mükəmməlliyi baxımından kifayət qədər dolğun informasiyalar vermekdədir. Müxtəlif məqsədlərlə tərtib olunmuş saxta mətnlər isə Göyçədə formalışmış yüksək təşəkküllü musiqi və poeziya ənənəsinin məlum nümunələri ilə müqayisədə, mətn strukturunda işarələnmiş türk poetik sisteminə uyğunsuzluqda, saflığını və sağlamlığını mühafizəkar şəkildə qorumuş Azərbaycan türkcəsinin Göyçə dialektini ifadə etməməsində və başqa parametrlər və kriteriyalar üzrə aşkarlanır. Aşıq Ali ırsini öyrənen tədqiqatçılar nəzərdən qaçırılamalıdırular ki, Aşıq Alının gəlib çatmış gerçək sənət nümunələri H.Arifin toplayıb nəşr etdiyi kiçik həcmli kitabçadan ibarətdir; təhlil məhz bu mətnlər üzərində aparılmalıdır. Sonradan qeydə alınan mətnlər isə Aşıq Alının və onun birbaşa sənət və mənəvi varisi Dədə Ələsgərin poeziyası, poetik nəfəsi, ruhu və dili ilə müqayisədə müəyyənləşdirilməlidir. Çünkü Aşıq Alının ən böyük əsəri elə Ələsgərin özüdür.

Qeyd etdiyimiz bu tipli aspektlər ən yeni tədqiqatlarda belə müşahidə olunmur. Yeni elmi informasiya verməyən bəsit və elmi-nəzəri, xüsusiilə kulturoloji baxımdan sənət özəllikləri aşkarlaya bilməyən tədqiqatlar təqdim olunur.¹

Aşıq Ali gözəl şeirlərin, misilsiz saz havalarının yaradıcısı olan istedadlı sənətkardır. Onun əzəmətli və möhtəşəm poetik dühası insan gözəlliyini, mənəvi harmoniya və ahəngdarlığı mükəmməl sənət nümunəsində təqdim etməklə bütövlükdə onun ırsı ilə tanış hər kəsdə yüksək emosional duygular oyadır:

Süsənli, sünbülli, tər bənövşəli,
Yaylaq, bizim yaylaqlara bənzərsən.
İçən ölməz sənin kövsər suyundan,
Bulaq, bizim bulaqlara bənzərsən.

Əyricə, Verst dağı, Xankird baxarı,
Ağ sürülər Sarıyalдан yuxarı.
Gözəllər seyr edər o oylaqları,
Oylaq, bizim oylaqlara bənzərsən.

¹ N.Cabiroğlu. Aşıq Alının lirikası. "Azərbaycan" jur., 2002, №3.

Milli Kitabxana

Aşıq Ali deyər, üç gözəl dərə,
Çiçəkli, şaqaylı, xoş gözəl dərə.
Öyrice, Verst dağı, Baş Gözəldərə,
Üç dağ, bizim üç dağlara bənzərsən.

Təsvir etdiyi hər hansı bir hadisəni öz poetik nəfəsinin odu ilə isindirən, onu sənətin heyvətəmiz dili ilə eks etdirən Aşıq Ali insan qəlbini ən ülvə duyğular qucağında əsrarəngiz gözəlliklər aləminə aparır, onu yüksək estetik ideallar, nəcib hissələrlə zənginləşdirir. İnsan qəlbinin dərinliklərinə nüfuz etməyi bacaran, onun hissiyyatının, lirik duyğularının canlı poetik tablosunu yaratmağa qadır olan Aşıq Ali səmimi insan hissələrini böyük məharətlə qələmə alır. Başarı duyguların təbii, real mənzərəsini yaradır:

Bir nişan istədim gül üzlü yardan,
Dirsoyin göstərdi: alısan, - dedi.
Dedim: ay qız, köcdüm, səndən əl çəkdir,
Əlbət bir yadına salısan, - dedi.

Dedim: ay bəxtəvər, bu nə büsətdi?
Dedi: nəzər eylə, gör nə sıfatdı.
Dedim: çeşmim yaşı yeri islatdı,
Vərrəm dəsmalımı, silisən, - dedi.

Dedim: ay qız, qəmnən dəftər bağlaram,
Dedi: baxma, nişanını saxlaram.
Dedim: həsrətindən ilnən ağlaram,
Qorxma, yaxın vaxtda gülüsən, - dedi,

Dedim: ay qız, nə gözəldi şamama,
Dedi: dərma, ömrün yetər tamama.
Dedim: ay qız, əl uzadım butama,
Özünü nüfuzdan salısan, - dedi.

Dedim: xəstələrin can dərmanısan,
Dedi: aşiqlərin kərəm kanısan,
Dedim: ay qız, mənim adım tanısan?
Əzəldən bilirəm, Alısan, - dedi.

Folklorşunas M.Həkimov "Aşıq Alının sazlı-sözlü dünyası" adlı yazısında ulu sənətkarın yaddaşlarda yaşayan fiziki portretini də təqdim edir: "Dədə sənətkarı şəxsən görənlərdən Mir Hüseyn baba, Adil baba, Məsim baba, Murad baba, Cahan nənə və başqaları söyləyirlər ki, Aşıq Alının boyu iki metrdən uca idi. Enlikürəkli, sarışın, qumral gözlü adam idi. Olduqca

Milli Kitabxana

məlahətli səsi vardi. Ən çox təcnis, divani oxumağı sevərdi. Olduqca şirin ləfzi ilə dastan söyləmək qabiliyyətinə malik idi. Məclis aparanda, eldə-obada ədəb-ərkanına söz ola bilməzdi. Yersiz danışmağı sevməzdi. Qocaların aşığa verdiyi bu şahidlik xasiyyətnamələri onun poetik yaradıcılığında da çox aydınlıqla görünür".¹

M. Həkimovun yazdığını görə, Aşıq Alının öz dəsti-xətti ilə yazdığı üç kitab əlyazması şeirləri və ustادı Ağ Aşıqdan yazdığı bir kitab əlyazması 1938-ci ilə kimi Kəlbəcərdə "Dilsuz və Xəzangül" dəstanının müəllifi Aşıq Nəbinin şəxsi arxivində saxlanılmışdır. Anlaşılmazlıq üzündən həmin nadir nüsxələr bir çox əlyazmaları kimi 1938-ci ildə yandırılmışdır. M. Həkimov onu da qeyd edir ki, "hazırda əldə olunan şeirlər və aşığın səfərnamələri, əsasən, Aşıq Alının qocalıq illərində həmsöhbətləri olan Aşıq Həmid, Aşıq Şirin və başqalarının o vaxt yazıya alıqları əlyazmalardan götürülmüşdür".² Göyçə mahalını kəndbəkənd gəzmış folklorşunas, Aşıq Alının 20-dən çox şəyirdi olduğunu da yaşı adamların yaddaşından yazıya köçürmüştür. Onlardan Aşıq Ələsgər, Aşıq Mehdi, Aşıq Məhəmməd, Aşıq Hümmət, Aşıq Alşan, Aşıq Məhərrəmin adlarını çəkir. Adı keçən tədqiqatda göstərilir ki, Aşıq Ali böyük təcnis ustası kimi məşhur olduğundan ona el arasında "Təcnis Ali", "Loğman Ali", "Dədə Ali", "Şix Ali" da deyərmişlər.³

Lakin tanınmış folklorşunas alimin bu qeydləri Ali ilə bağlı reallığıları eks etdirmir. Bu məlumatlar Aliya aid məlum və məşhur üzdəniraq cizma-qaraları sırimaq istəyənlərin uydururlarından qaynaqlanmadıdır.

Öz şeyirdinin fitri istədədə malik olduğunu duyan Ağ Aşıq ona böyük həssaslıqla yanaşmış, az bir müddətdə Aliya bütün saz havalarını öyrədərək, ona sənət yollarında müstəqil addımlar atmağı rəva görmüşdür.

Qüdrətli saz ustanının yanında keçən illər səmərəsiz qalmır. Alının sədasi tezliklə doğma Qızılvəngdən keçib Goyçənin hüdudlarından çox-çox uzaqlara yayıldı. Doğma Goyçənin füsunkar gözəllikləri, sevən bir qəlbin alovlu çırpıntıları gənc aşığın könül rübabını dila gətirən ilk poetik duyulgardır:

Bir nişan istədim gülüzlü yordan,
Dirsoyin göstərdi: alısan, - dedi.
Dedim: ay qız, köçdüm, sənnən əl çəkdir,
Əlbət bir yadına salısan, - dedi.

Canlı xalq dilinin sərrast ifadələri ilə yoğrulmuş bu misralarda biz coşqun bir poetik ülviyəytə yanaşı, böyük məharətlə rəsm edilmiş səmimi bir mənə-

¹ Xalqımızın deyimləri və duyumları (Toplayanı və tərtib edəni M. Həkimov). B., 1986, s.58-59.

² Yenə orada, s.59.

³ Yenə orada, s.60-62.

Milli Kitabxana

viyyat tablosu ilə qarşılaşır, hisslerin təmizliyinə, onların sadə və əzəmətli poetik ifadəsinə heyran qalrıq.

Sənətkarın yaradıcılığında ictimai motivlər getdikcə güclənməyə başlayır. O, cəmiyyətdə hökm sürən bərabərsizliyə qarşı öz etiraz səsini ucaldan müdrik bir el sənətkarı kimi çıxış edir:

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Yəqin bu dünyani pul dolandırır.
Kəsilib məhəbbət, qalmayıb hörmət,
Dövlətli dalınca mal dolandırır.

Yoxsulluq Alının taleyinə elə bir acı damğa vurmuşdu ki, el sənətkarı bunu ömrünün son gününə qədər unuda bilmədi. Bu hadisə boyuk bir ürək ağrısı, qəlb yanğısı ilə onun yaradıcılığında, sazinin tellərindən qopan həzin melodiyalarda yaşıdı, sənətkar üçün əbədi mövzuya çevrildi. Deyilənlərə görə, öz nişanlısına qovuşmaq üçün başlıq vera bilməyən Aşıq Ali qürbətə yollanmış, illərlə kəndlərdə, obalarda qəlbində vətən həsrəti, gözlərində sevgilisinin canlı surəti məclislər aparmış, qazandığı hər qəpik-quruş onun arzuları üçün qol-qanad olmuşdur:

Nə qədər dolandım Turan elini,
Yenə öz torpağım yadına düşdü.
Sarınor yaylağı, Göyçə mahalı,
Öz gözəl oylağım yadına düşdü.

Gəlib xəyalımdan keçdi o çağlar;
Yay fəqli atlənib gələn qonaqlar.
O güllü-çiçəkli alışan dağlar,
O Qiblə bulağım yadına düşdü.

Qızıl dağı, Maciddinin oylağı,
Doğma yurdun doğma odu, ocağı.
Alının köksündə hicranın dağı,
O qaymaq dodağım yadına düşdü.

Öz sevgilisinə iki ilədək gələcəyinə söz verən Aşıq Alının həmin müddətdə qayıtması mümkün olmur. Qürbətdə həmyerlilərindən birinə rast gələn Aşıq Ali vədə verilən vaxtda gələ bilməyəcəyini sıfariş etmiş, "Deyinən" rədifi qoşmasını yazıb ona vermişdir ki, sevgilisinə, qohum-əqrəbasına çatdırınsın. Lakin dərdli aşığın:

Qasid, gedər olsan bizim ellərə,
Bu naməni o canana deyinən.

Milli Kitabxana

Qohum-qardaş, dost-müsahib olanlar,
Göz dikməsin başqa yana deyinən -

deyə Alosmandan doğma yurda, dövrün sıixıntılarından yana düşdüyü qurbət eldən xəbər göndərir. Yaniqli sifariş və ürək dağlayan fəryadı nə sevgilisinə, nə də qohum-əqrəbasına çatdırılmadı. Bundan istifadə edən düşmənlər Aşıq Alının ölməsi haqqında müxtəlif şayiələr uydurdular. Bu xəbərdən sonra ata-anası öz qızını, yəni Aşıq Alının sevgilisini zorla başqasına ərə getməyə məcbur eləmişdi. Lakin dastanda da təsvir edildiyi kimi, aşiq doğma vətəninə sevgilisinin toyunun başlandığı gün golib çatmış, hər şey arzuolunan sonluqla başa çatmışdır. Qeyd edim ki, məlumatların götürüldüyü "Aşıq Alının Türkiyə səfəri" dastanı bəzi mənbələrdə göstərildiyindən fərqli olaraq iki deyil, bir dastandır, "Aşıq Ali və Əsmər xanım" isə onun variantıdır.

Azərbaycan aşiq sənətinin və poeziyasının inkişafında əvəzsiz xidmətləri olmuş Aşıq Alının zəngin ədəbi irsi az öyrənilmiş, onun yaradıcılığının çox kiçik bir hissəsi nəşr olunmuşdur. Alının hələ nə qədər naməlum əsəri, könüllərdə, ürəklərdə yaşayan, lakin işi üzü görməyən qoşmaları, təcnisləri, təsnifləri, bayatıları, gəraylıları, ustadnamə və deyişmələri folklor araşdırıcılarının yolunu gözləyir.

Milli Kitabxana

OLDU

Yar yanında günahkaram,
Doğru sözüm yalan oldu.
Yeriş etdi qəm ləşkəri,
Könlüm şəhri talan oldu.

Bax bu qaşa, bax bu gözə,
Yandı bağrim döndü közə,
Keçən sözü çəkmə üzə,
Keçən keçdi, olan oldu.

Aşıq Ali sənə qurban,
Gəl eyləmə bağrimi qan,
Əldən uçdu tülək tərlan,
Sar da kəklik alan oldu.

QOYNUNDA-QOYNUNDA

Ellər köçər, məskən salar
Dağlar qoynunda-qoynunda.
Ana, bala layla deyər,
Çağlar qoynunda-qoynunda.

Yaradanmı qərar qoyub?
Bağrimin başını oyub?
Çoxlarını ağlar qoyub
Dağlar qoynunda-qoynunda.

Ali deyər barlı bağlar;
Yarım görcək yanar, ağlar.
Sinəsimi çarpaz dağlar,
Saxlar qoynunda-qoynunda.

UZAQ YOLLARA-YOLLARA

Badi-səba, ərzim budur,
Dəymə tellərə-tellərə.
Seyraqub gözü tutulub,
Düşsün əllərə-əllərə.

Qarşidakı sarı laçın,
Fələk qoymur qəddim açım.
Gəl səni götürüm, qaçım
Bizim ellərə-ellərə.

Alı deyər bir gül əkdir,
Gülün çox cəfasın çəkdir.
Qürbət eldə gözüm dikdir
Uzaq yollara-yollara.

OLMUR

Bizim elin gözəlinin
Camalından doymaq olmur.
Boy-buxunu can alındı,
Ləbləri tək qaymaq olmur.

Əydi budaq bar əlindən,
Dağ zinhardı qar əlindən,
Eşq badəsin yar əlindən
Alsan, yera qoymaq olmur.

Bir söz dedim yada, qandı.
Bu məkanda qada-qandı,
Sevmək nədi? - Qadağandı;
El-obaya yaymaq olmur.

Araliyam sirdaşımdan,
Həbibimdi ilk yaşımıdan,

Milli Kitabxana

Səxa süzür göz-qasından,
Qeyrisinə uymaq olmur.

Bir əlif yaz, qoy məddini,
Dağıtsan qəmin səddini,
Ah aşdı dərd həddini,
Sana çəkib saymaq olmur.

DAĞLAR QOYNUNDA-QOYNUNDA

Tənha qaldı nazlı yarım,
Dağlar qoynunda-qoynunda.
Cüt şamama peymanını,
Bağlar qoynunda-qoynunda.

Peşkəş olmaz nar gələnə,
Meyvə qalmaz qar gələnə.
Amanatı yar gələnə
Saxlar qoynunda-qoynunda.

El yox bizim ellər kimi,
Sadiq siyah tellər kimi,
Yarsız sular-sellər kimi,
Çağlar qoynunda-qoynunda.

Alını yarı şad eylər,
Bir kəs birini ad eylər,
Bülbül gülsüz fəryad eylər,
Bağlar qoynunda-qoynunda.

YALVARA-YALVARA

Yad olanda yar peymana,
Qaldım yalvara-yalvara.
Keçən günü xəyalına
Saldım yalvara-yalvara.

Sonaları gölə çekdim,
Cananımı dilə çekdim,
Telli sazı zilə çekdim,
Çaldım yalvara-yalvara.

Bəyaz sinə, şəhla gözü,
Görən kimsə çətin dözü.
Ali deyər bir "hə" sözü
Aldım yalvara-yalvara.

DÜŞÜBDÜ

Nədən belə, nazlı yarım,
Dərd ucalıb, dəm düşübdü.
Nalan oldun nədən belə,
Yanağına nəm düşübdü.

Şəhla gözün fənər edim,
Sönən qəlbini yanar edim,
Gətir candan kənar edim,
Can evinə qəm düşübdü.

Gəl baxma Ali oynuna,
Bir əlim salım boynuna,
Birini də al qoynuna,
Ləb, ləb üstə kəm düşübdü.

TƏBRİZ GÖZƏLİ

Bir müşginab, bir mavəra,
Gördüm Təbriz gözəlini.
Qıya baxdı aldı canım,
Qoydu eşqin təməlini.

Qəmzəsi cismimi yarır,
Gedəndə ruhum aparır,
Duranda qəlbim qoparır,
Baxanda bağrim dəlini.

Xəzan olmaz o tər ləçək,
Boyu bəstə, üzü göyçək.
Görüb cünun oldum gerçək
Dil-dodağı məzəlini.

Şəninə qəsir yaparam,
Nə qüssə, nə qəm taparam.
Fərhad olub dağ çaparam,
Gər ola anam gəlini.

Od qaladı can içində,
Dedi: Ali, yan içində,
Qafil gördüm dan içində,
Deyəmmədim deməlini.

ÖLÜRƏM

Əlac eylə dərdimə, gəl,
Mahi-tabanım, ölürem.
Sinə sədəf, ləbi əsəl,
Şəkər zabanım ölürem.

Əhvalımın al xəbərin –
Ahım ümman, dərdim dərin.
Cahanda yox bərabərin,
Bilsin cahanım ölürem.

Alının çeşmi-çırağı,
Tərk etmir qəlbim fəraigı,
Təbiblərdən al sorağı,
Qönçə dahanım, ölürem.

OLDU

Cəfa çəkdim yar yolunda,
Heyif, eşqim hədər oldu.
Yar fırqəti üzdü canım,
Ömrüm ah-vay, kədər oldu.

Cəhd eylədi bir neçələr,
Ömrümə hicran seçələr.
Yol verməyin dar küçələr,
Yar atlınib gedər oldu.

Cüda düşər, keçər dağlar,
Gülsüz qalar bizim bağlar.
Ali tənha qalar, ağlar,
Dərdim dağlar qədər oldu.

EYLƏSİN

Peymanında qalan yarı,
Xalıq müdam var eyləsin.
Baxt ulduzu şölələnsin,
Haqqı ona yar eyləsin.

Dağ, dağ olmaz, qarsız ola,
Bağ, bağ olmaz, barsız ola.
Bir gözəl ki, arsız ola,
Dövran onu xar eyləsin.

Milli Kitabxana

Zənən bəddisə ərinə,
Məzarın qazdır dərinə;
Qoyma Alının sərinə,
Bu dünyani dar eyləsin.

SƏNƏ

Leylü-nəhar fəraigindən,
Yetmir naləm bəyəm, sənə?
Ərz etməyə pünhan sözüm
İmkanım yox deyəm sənə.

Elimin tərlan tavarı,
Ömrümün ilkin nubarı,
Qoyma qala intizarı,
Sanma yad kimsəyəm sənə.

Səmanın ayaz sabahı,
Sevən qəlbin yox günahı, -
Olsan Ali səcdəgahı –
Xanəmdə baş əyəm sənə.

OLDU

Dəhrdə cəfa əlindən,
Əlif qəddim kaman oldu.
Əhdə bivəfa əlindən,
Hər gün haray, aman oldu.

Şah başında tac yaşadı,
Rəncəber əkdi, ac yaşadı;
Xoş sözə möhtac yaşadı,
Nə insaf, nə iman oldu.

Milli Kitabxana

Ali sözün dedi üzə,
Kül üfürdü dövran gözə.
Fələk sitəm etdi bizə,
Əhvalımız yaman oldu.

DÖVRAN

Eli-elə saldı yadlar,
Matəm oldu elə dövran.
Uydu ağıldan kasadlar,
Düşdü fitnə-felə dövran.

Arif olan, qəmin artdı,
Piran imdaddan kasaddı,
Nə dövrəndi, nə həyatdı,
Viran qalsın belə dövran.

Molla, mömün olub ası,
Qur mərəkə, saxla yası.
Cövlan, ötən qəm dəryası,
Qafıl düşdü selə dövran.

Güllə atır hər bir naşı,
Oldu qəlbim qəm yoldaşı.
Qopur fəryad addimbaşı,
Dönüb siyah telə dövran.

Ali zəlil, yox hünəri,
Nə fitnədi - var xəbəri.
Qəm-qüssəyə dözmür səri,
Necə etsin elə dövran?!

BİRİSİN

Biri nanu-nəmək tapmaz,
Gəzər qaymaq, bal birisin.
Gah növrəsti növrəst tapar,
Gah da tapar çal birisin.

Tuş olanda əqli kəmə,
Bil, düşərsən dərdi-qəmə;
Özünü zinhar elemə,
Boşa onu, al birisin.

Bir yaxşını yaman tapdı,
Bir nadanı qanan tapdı,
Bir qananı cavan tapdı, -
Tapdı əhli-hal birisin.

Biri yedi, giryən gəzdi,
Biri tapmaz, hər yan gəzdi,
Biri daim üryan gəzdi,
Qucar tirmə-şal birisin.

Birini mürvət ucaldı,
Birini qeyrət ucaldı,
Birini sənət ucaldı,
Xoşhal etdi mal birisin.

Şadnak gördüm, sonu vaydı,
Ömür gördüm, qıştı yaydı,
Gözəl gördüm, hüsnü zayıdı,
Gördüm mah-camal birisin.

Aşıq Ali belə yazdı:
Şan-şöhrəti telli sazdı.
Bir rəqib çox, yüz dost azdı,
Demə gözdən sal birisin.

QAZANAR

Cəm eyləyib xəsis malı,
Bəhrəsini yad qazanar.
Aqibətdən deyil həli,
Yeməz, içməz, şad qazanar.

Dövran keçsə boran, qarda,
Səxa əhli qalmaz darda.
İnsafsızı görmə varda,
Hörmət əhli ad qazanır.

Dağlar bəlli vüqarından,
Ali qəlbə qubarından,
Ehsan eylər öz varından,
Dəhanında dad qazanar.

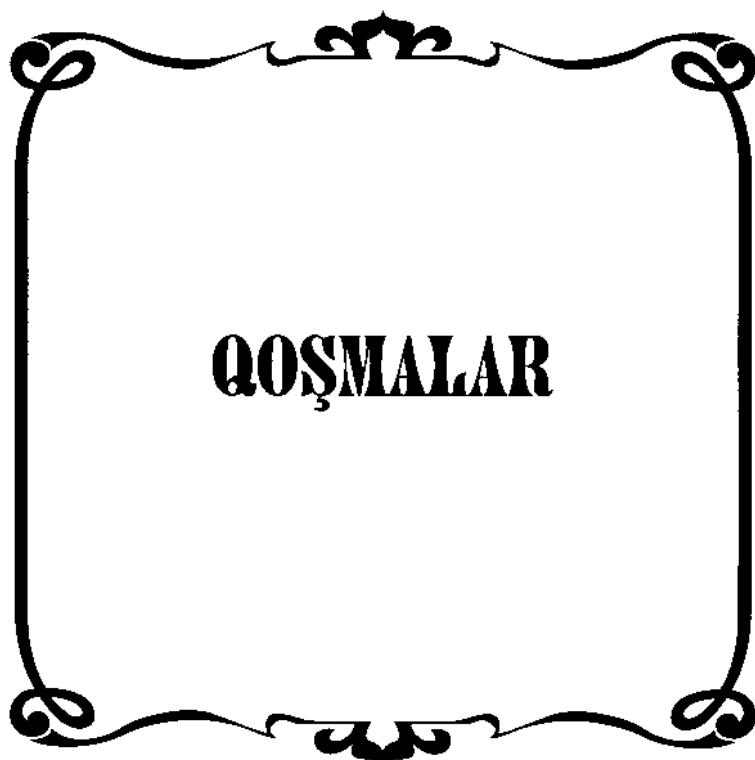
ELLƏRDİ

Dolananda yad diyarı,
Müdam sorağım ellərdi.
Qəmlı qəlbim novbahardı,
Qürurlu dağım ellərdi.

Gül dərdim, gülə bənd oldum,
Bir tuti dilə bənd oldum,
Gəşt etdim, elə bənd oldum,
Eşqim, marağım ellərdi.

Bu Aliyla qada yetə,
Cəm olarlar - səda yetə.
İgidləri dada yetə,
Zağlı yarağım ellərdi.

Milli Kitabxana

Milli Kitabxana

SÖZ OLDU

Fələk mənə cövr eylədi dünyada,
Yaxşı günüm yaman gündən az oldu.
Bəydən nəmər aldım, ağadan ənam,
Müxtəsəri, qazandığım bez oldu.

Mən xabi-qəflətdə yatıb qalmadım,
Nakəs adamlarla ülfət qılmadım.
Mülkə, vara, zərrə tamah salmadım,
Çox gördüm zər-ziba bir gün toz oldu.

Cavanlığım qeybə çıxdı əlimdən,
Həlqə oldu gündən-günə belimdən.
Yaxın, uzaq incimədi dilimdən,
Şükür həqqə, əməllərim düz oldu.

Bir mürğ tək leylü -nəhar hey uçdum,
Bilənlərdən bilmədiyim soruşdum.
Müxənnətlə, bimürvətlə vuruşdum,
Nakəslərin dərdi artıb yüz oldu.

Gəlib gedir yaxşilar da, yaman da,
Qu tükündə, saman üstə yatan da.
Aşıq Ali, nə qazandın cahanda?..
Səndən qalan qatar-qatar söz oldu.

BU GÜN

Dərs alanlar golib məndən dərs alsın,
Sinəmin dəftərin açıram bu gün.
Bir quş idim, dayanmışdım yuvada,
Dövr edib havada uçuram bu gün.

Necə oldu atam, necoldu anam?
Dağıldı hasarım, pozuldu binam.
Yüklənibdir qəflə, qatır, barxanam,
Bu yurddan o yurda köçürəm bu gün.

Aşıq Ali mindi şəcərdən atı,
Oxundu üzümə əcəl barati.
Qıldan çox nazikdir, qılıncdan iti,
Sırat körpüsündən keçirəm bu gün.

NƏ QALDI

Gəşt eylədim, bu dünyani dolandım,
Əllini aşirdım, yüzə nə qaldı?
Ayaq getdi, əl gətirdi, diş yedi,
Baxmaqdan savayı gözə nə qaldı?

Ölüm haqqı, çıxmaq olmaz əmirdən,
İpək tora halqa salma dəmirdən;
Aydır, gündür gəlib gedir ömürdən,
Tələsirik, görən yaza nə qaldı?

Lənət gəlsin pis arvadın pirinə,
Cəhd eylər ki, ərin sala dərinə.
Yetən söyər mazarratın goruna,
İrəhmət yaxşıya, pisə nə qaldı?

Bilmək olmaz təqdir yazan yazım,
Biri elmin arar, biri nazını.

Milli Kitabxana

Bilmirəm ömrümün çoxu-azını,
Doxsana yetmişəm, yüzə nə qaldı?

Eşiyə çıxıram, hava məğşuşdu,
Gəzdiyim oylaqlar yadına düşdü;
Bir gün deyəcəklər Alı da köcdü,
Sındı telli sazı, təzənə qaldı?

GETDİ

Ay həzarat, gəlin sizə söyləyim,
Axıdı eynim yaşı çay oldu getdi.
Nə ağa, nə nökər, nə bəy, nə paşa,
Hamsı bir-birinə tay oldu getdi.

Kimi ay qabağı cığa tel düzər,
Kimi qas altından gözlərin süzər.
Kimi yeyib, içib, sallanıb gəzər,
Kiminin axırı vay oldu getdi.

Aşiq Alı, dərdi canda saxlaram,
Bağrim başın çalın-çarpaz dağlaram,
Gecə-gündüz nalə çəkib ağlaram,
Hayif, gözlərimə zay oldu getdi.

DÜŞƏR

Ərzəyin yaylağı, Gözəl oylağı,
Bir zaman yadına Başdibel düşər.
Ovqanın yaylağı, Şahmar bulağı,
Ağmanqal, Mıxtökən, Alagöl düşər.

Yaxşı olar bu dağların havası,
Yaylamağa gəlir gözəllər xası.
Zərzibil, Daşkörpü, Gəlin qayası,
İstisudan bəri bizim el düşər.

Milli Kitabxana

Ləli-gövhər bu dağların tayıdı,
Xublar gəlib orda yaylar, qayıdı.
Bərkimin, Ağrının, Arpa çayıdı,
Bir zaman ellərə gəlhagəl düşər.

Zülm əlindən köçürdülər bineyi.
Tik pilləkəndədir köçün ileyi.
Qaraxal, Ağ manqal, Dəniz Güneyi
Qalxıb qonar ellər, Cada yol düşər.

Ali söylər yarın qaşı gözündən,
Dindirəndə dür tökürlər sözündən,
Uçdu könlüm quşu dağlar gəzindən,
Ay qabaq üstündən siyah tel düşər.

İÇƏCƏK

Qoca dünya çoxun yola salıbdı,
Köçən köçüb, köçməyənlər köçəcək.
Qafıl, içmə bu gün əcəl şərabın,
İçən içib, içməyənlər içəcək.

Necoldu var üçün qanlar tökənlər?
Əziz canın al qumaşa bükənlər,
Unutmasın şərmü-xəta əkənlər,
Biçən biçib, biçməyənlər biçəcək.

Yazılıq Ali, nə tez düşdün həvəsdən,
Sərraf olan seçər qızılı misdən,
Arif olan kəslər, yaxşını pisdən
Seçən seçib, seçməyənlər seçəcək.

BİLMƏZ

Çoxu aşıqlığa iqdam eylədi,
Əlində çaldığı saz ola bilməz.
İstəyir ki, matahim xird edə,
Hərifi dəhanda düz ola bilməz.

Qulluq eyləməyən ustad pirinə
Nədən bilməm özün salar dərinə?!
Ala qarğɑ düşsə su kəmərinə,
Silkinər, çalxanar, qaz ola bilməz.

Göyçə mahalımdı, Alıdır adım;
Ümidiim, pənahım, mənim imdadım.
Atəşliyəm, səni yandırar odum,
Eşq əhlində atəş az ola bilməz.

OLMADI

Nə həkim, nə loğman, nə cərrah qaldı,
Mənim bu dərdimi bilən olmadı.
Qohumdan, qardaşdan, dost-müsahibdən,
Bağlandı yolları, gələn olmadı.

Alçaqlı-ucalı dağlar görmüşəm,
Süsənli, sünbüllü bağlar görmüşəm,
Dünyaya gələni ağlar görmüşəm,
Dili deyib, üzü gülən olmadı.

Görüm xarab olsun belə zamana,
Dərdü-möhnot məni gətdi amana,
Axı eynim yaşı döndü ümmanna,
Ağlar Aşiq Ali, silən olmadı.

DOLANDIRIR

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Yəqin bu dünyani pul dolandırır,
Kəsilib məhəbbət, qalmayıb hörmət,
Dövlətli dalınca mal dolandırır.

O dünyanın şərbətindən içməyən,
Körpü salıb üstən karvan keçməyən,
Evdə arvadına sözü keçməyən,
Kənddə köyxa olub el dolandırır.

Aşıq Ali, halın oldu pərişan,
Ağ üzündə xalları var hər nişan,
Binamus qohumdan, namuslu düşman
Öldürsə, qəbrimdə gül dolandırır.

KEÇDİ

Ötüşdü zimistan, gəldi nobahar,
Yetirdi qərinə, sənələr keçdi.
Dəli könül gündə yüz xəyal eylər,
Dolandı ruzigar, havalar keçdi.

Mən sana nə deyim, ey şahi-şonqar,
Ağlımı apardı bir çeşmi-xumar.
Könlümə olmadı bir münasib yar,
Gəldi məlakələr, sonalar keçdi.

Yazılıq Ali, pürğəm səni bürüdü,
Eynim yaşı sel-sel oldu, yeridi.
Qürbət eldə yazılıq canım çürüdü,
Neçə çərşənbələr, cumalar keçdi.

DEDİ

Bir nişan istədim gülüzlü yordan,
Dirsəyin göstərdi: alısan, - dedi.
Dedim: ay qız, köçdüm, sənnən əl çekdim,
Əlbət bir yadına salısan, - dedi.

Dedim: ay bəxtəvər, bu nə büsatdı?
Dedi: nəzər eylə, gör nə sıfətdi.
Dedim: çeşmim yaşı yeri islatdı,
Vərrəm dəsmalımı, silisən, - dedi.

Dedim: ay qız, qəmnən dəftər bağlaram,
Dedi: baxma nişanını saxlaram.
Dedim: həsrətindən, ilnən ağlaram,
Qorxma, yaxın vaxtda gülüsən, - dedi.

Dedim: ay qız, nə gözəldir şamama,
Dedi: dərmə, ömrün yetər tamama.
Dedim: ay qız, əl uzadım butama,
Özünü nüfuzdan salısan, - dedi.

Dedim: xəstələrin can dərmanısan,
Dedi: aşıqlərin kərəm kanısan.
Dedim: ay qız, mənim adım tanısan,
Əzəldən bilirom Alısan, - dedi.

BƏNZƏRSƏN

Süsənli, sünbülli, tər bənövşəli,
Yaylaq, bizim yaylaqlara bənzərsən.
İçən ölməz sənin kövsər suyundan,
Bulaq, bizim bulaqlara bənzərsən.

Əyricə, Verst dağı, Xankirt baxarı,
Ağ sürülər Sarıyalдан yuxarı.
Gözəllər seyr elər o oylaqları,
Oylaq, bizim oylaqlara bənzərsən.

Milli Kitabxana

Cənnət olur bizim yerin bu çağı,
Ağ lavaşı, kərə yağı, qaymağı,
Qızlar dəstələnib gəzər oylağı
Oylaq, bizim oylaqlara bənzərsən.

Aşiq Ali deyər, üç gözəl dərə:
Çiçəkli, Şaqqayılı, Xoş gözəl dərə,
Əyricə, Verst dağı, Baş Gözəldərə,
Üç dağ, bizim üç dağlara bənzərsən.

QIZLARIN

Axşamdan yağan qar yağdı, bağladı;
Kəsildi bulaqdan yolu qızların.
Səhər tezdən çeşmə üstə varanda
Üşüyər ayağı, eli qızların.

Səhərəngin doldurub qoyar görkəndə,
Nə ki gözəllər var yiğilib kəndə.
Kəmərin bağlayıb gərdən çəkəndə
Əyrəmçədən keçər beli qızların.

Aşiq Ali vəsfin söyləyər saza,
Həmişə müştəqdir şahin şahbaza,
Başlayanda kəklilik kimi avaza
Şəkərdən şirindir dili qızların.

KÖNÜL

Bahar fəsli, yaz ayları gələndə,
Uca sərt dağlardan qar istər könül.
Gözəllər sallanıb sıra vuranda
Xəstəyəm, onlardan nar istər könül.

Bu dünyada mərdimazar çox olub,
Mərd iyidin gözü, könlü tox olub.

Milli Kitabxana

Qonşu yox istəyən özü yox olub,
Onunçün elləri var istər könül.

Mən gələli xeyli qəddin ucalıb,
Sənin dərdin məni çöllərə salıb,
Fikr etmə ki, Aşıq Ali qocalıb –
Gen tuman, çəpgəni dar istər könül.

SƏNİN

Bahar-yazda qızılgüllər açılır,
Behiştə bənzəyir bu bağın sənin.
Uzaqdan eşidib səsin anladım,
Çıxıbdır hər yana sorağın sənin.

Oğrun-oğrun daldalardan baxarsan,
Gərdəninə həməyillər taxarsan,
Durna kimi seyrangaha çıxarsan,
Hərdən ətir verir buxağın sənin.

İnnabi ləblərin şərbəti-loğman,
Gəzdir, dəndlilərə sən eylə dərman.
Bir zaman gəlmışdım mən sizə mehman,
Bəzənmiş al-yaşıl otağın sənin.

Siyah zülfün dal gərdənə dolaşır,
Xırda qızlar sağ-solunda boylaşır,
Gülgez bədən ağ libasa yaraşır,
Aləmi yandırır fərağın sənin.

Ali deyər: gördüm dünya ləzzətin,
Bu sazin, səhbətin, xoş hekayətin,
İzzətin, şövkətin, bu mərifətin
Hər yerdə söyləyər dodağın sənin.

AĞRI DAĞI

Havalanıb ərş üzünə qalxıbsan,
Dağların sultani nər Ağrı dağı.
Payızın, baharın olub zimistan,
Səndən əskik olmaz qar, Ağrı dağı.

Ətəyində xan atlanar, xan düşər,
Ləşkər vurara mahallara qan düşər.
Hər dağdan irəli sənə gün düşər,
Səhər ağaranda dan, Ağrı dağı.

Səkkiz irzivandır cənnətin bağlı,
Neçə qapısı var, neçə otağı.
Nuh gəmisi, peyğəmbərin bulağı,
Səndə hər nişanə var, Ağrı dağı.

Aşıq Ali insanatın sırrıdi,
Tozun qalxıb İrəvanı bürüdü.
Axşam üstü bir tərəfin yeridi,
Basdırın Axurəni pir Ağrı dağı.

İNCİMƏSİN

Dedim, könül, nə düşübsən həvəsdən,
Şamama dərərəm, tağ inciməsin.
Bu fani dünyadan bir köç eylərəm,
Aran qəmgin olub, dağ inciməsin.

Bağban oldum öz könlümün başına,
Təbib dərman edə sinəm dağına.
Uçurdum bülbüllü dostun başına,
Oxusun bülbüllər, bağ inciməsin.

Aliyam, gileyim nadan əlindən,
Yarımçıq qalandan, nadan əlindən,
Bir güldür, almişam nadan əlindən,
Yarpaq titrəməsin, şax inciməsin.

GEDƏK

Qohum-qardaş yenə düşdü yadıma,
Dedim könül bir səfərim var, gedək.
Heç görmədim əhdə peyman olanı,
Nadan qurdu tərlan üçün tor, gedək.

Onu gördüm atdım dərdi, vərəmi,
Mübarək dəstindən aldım salamı,
Götürdüm əlimə dəftər-qələmi,
Könlüm istər o dağlardan qar, gedək.

Ali təkdi, qürbət eldə dolanır,
Oğrun-oğrun yar oduna qalanır,
Ağ əllərə toy xınası bulanır,
Xoryad üzdü güllü bağdan nar, gedək.

OLMADI

Bayram oldu külli aləm bəzəndi,
Heç mənim halımı bilən olmadı.
Dost dostu çağırdı, qohum qohumu,
Mən qəribi yada salan olmadı.

Al geydi sallandı xublar dəstəsi,
Kəklik tək dağlara düşdü sədəsi,
Hicran xəstəsiyəm, qəm şikəstəsi,
Heç yanına gedib gələn olmadı.

Kimi dostnan gəzdi, kimi yoldaşnan,
Aşıq Ali qaldı gözü qan-yaşnan,
Analar oğulnan, bacı qardaşnan...
Heç mənim halima qalan olmadı.

GƏRƏK

Yaxşı yerdə düşdün mənim cəngimə,
Cəngimdən çıxmaga bir hünər gərək.
Maya dura bilməz nər qabağında,
Meydana girməyə nəra nər gərək.

Saxla dilin, özün üçün qadağa,
Əlimdən gedərsən arana, dağa.
Şahin kimi göydə qanad açmağa,
Havada süzməyə balü-pər gərək.

Camalın şövqündən dilim oldu təng,
Çayda balıq olar, dəryada nəhəng.
Mahalim Gøyçədi, kəndim Qızılvəng,
Aşiq Alı birdir, birə-bir gərək.

DEYİNƏN

Qasid, gedər olsan bizim ellərə,
Bu naməni o canana deyinən.
Qohum-qardaş, dost-müsahib olanlar,
Göz dikməsin başqa yana deyinən.

Durub o yollara varandan sonra,
Sən bizim elləri görəndən sonra,
Bu dilsiz naməni verəndən sonra,
Dilcavabı yana-yana deyinən.

Bülbüləm qonmaram qeyri güllərə,
Yarım el verməsin özgə ellərə,
Aşiq Alı düşdü tozlu yollara,
Yolum düşdü Alosmana deyinən.

YADIMA DÜŞDÜ

Nə qədər dolandım Turan elini
Yenə öz torpağım yadıma düşdü.
Sarınər yaylağı, Göyçə mahalı,
Öz gözəl oylağım yadıma düşdü.

Gəlib xəyalımdan keçdi o çağlar,
Yay fəsli atlınib gələn qonaqlar.
O güllü, çiçəkli alışan dağlar,
O Qiblə bulağım yadıma düşdü.

Qızıl dağı, Məciddinin oylağı,
Doğma yurdun doğma odu, ocağı.
Alının köksündə hicranın dağı,
O qaymaq dodağım yadıma düşdü.

KOR AŞIQ ALI

Çəkmə xəcaləti, unutma arı,
Saxla bu sinədə ar, Aşıq Ali.
Bir zaman aqildim başda əyləşən,
İndi də ayaqda kor Aşıq Ali.

Bədəsil şeyirdlər çəkibdir dağı,
Yetirdim peyvəsti, bəslədim bağlı.
Ömrümün, günümün soldu növrağı,
Nə saz oldu, nə də tar, Aşıq Ali.

Bəlkə də beləymış yazım əzəldən,
Qəm yedim aşnadan, yerdən, gözəldən.
Tülək tərlən kimi uçmuşam əldən,
Qismətim ah-aman, zar, Aşıq Ali.

YAVAŞ-YAVAŞ

Möhnəti-zəmanə, fani dünyada,
Yol tutub dağlara gəl yavaş-yavaş.
Kərəm də Əslinin dərdini çəkdi,
Əsli də deyirdi gül yavaş-yavaş.

Bəzirganam matahim var, alan yox.
Ürəyimdə atəşim var, yanın yox.
Dərd əhlidir, əqli-dildən qanan yox,
Ürək coşar, deyər dil yavaş-yavaş.

Rüstəm qəhrəmanı, Zalı deyirəm,
Səxavətdə Hatəm kani deyirəm,
Deyər Aşıq Ali, anı deyirəm,
Düşəcək qorxuya, bil, yavaş-yavaş.

DEYİRƏM

Mənim dostum, keçən günü yada sal,
Sən gəlginən bizim elə deyirəm.
Bir gün olar tərəqqidən düşərsən,
Uğrayarsan tənəzzülə deyirəm.

Gedər cavanlığın, düşkün olarsan,
Tayından-tuşundan seckin olarsan,
Lalə kimi səhralarda qalarsan,
Eşit nəsihətim, üzə deyirəm.

Alının yanında heç olmaz sözün,
Cırılar ipəyin, tərk olar bezin,
Daldadan baxmaqdən soğular gözün,
Yandırma kababı, közə deyirəm.

VƏTƏNİMDƏ

Könül tələb edir, ürək atlanır,
Gəşt eylə, dünyani gəz vətənimdə.
Zəhmət çəkən bu dərdlərə qatlanır,
Coşur ürəyimdə söz, vətənimdə.

Qürbət vətəndəyəm, bilinməz yurdum,
Həkimlər, loğmanlar bilmirlər dərdim.
Alagöl yaylağı, vəfali yurdum,
Ahirdim əlimə saz vətənimdə.

Aliyam, söz deyib, yaza bilmərəm,
Şad olub, qürbətdə gəzə bilmərəm,
Hərcayı sözlərə dözə bilmərəm,
Alişsam, yanmaram öz vətənimdə.

TƏK-TƏK

Bir şəyird ki, ustadına kəm baxar,
Mövlam etsin ona nasağı tək-tək.
Qohumdan xəcalət, eldən şərməndə,
Dili cüda etsin uzağı tək-tək.

Qətrsəi xəyati, bədəni dürdən,
Xudam xəlq eyləyib bir qatrə nurdan.
Fincanlar bəzənib ləli-gövhərdən
Qaynayırl zülaldan bulağı tək-tək.

Aşıq Ali eylər canı sadağa,
Neçə min məleykə dönmədi bağa,
Behiştin meyvəsi başdan-ayağa
Yetişdi Səncərin budağı tək-tək.

GÖRMƏDİM

Viranə bağlara mən oldum bağban,
Almasın, heyvasın, narın görmədim.
Bivəfa sözündən çox cəfa çəkdim,
Bəslədim budağın, barın görmədim.

Vəfasız fələkdə etibar olmaz,
Ağlayan kimsədə giridər olmaz,
Hər sevən kimsədə düz ilqar olmaz,
Çoxu çox danişdi, karin görmədim.

Aliyam, mətləbim veribdi xudam,
Bütün ölkələrə yayılıb sədam.
Hərcayı gözəli məhv olsun tamam,
Namusun, qeyrətin, arın görmədim.

BAX

Bu dünyani mən tərcümə eylədim,
Bu çərxi-gərdişin yollarına bax.
Saticılar yalan yerə and içir,
Ortada oynayan dillərinə bax.

İnanmayın boyaqçının dilinə,
Cövhər, aşqar - yaman qatır lilinə.
Baxmayın hacınm yoğun şalına,
Gedib evlərində günlərinə bax.

Dövlətlilər əzrayılsız can alır,
Pulun sələminə ot, saman alır,
Əvvəlcə beş verib, sonra on alır,
Qiyamət gündündə hallarına bax.

Bənnalar da divar çəkir hər yana,
Axşamacan danişirlər əfsana.

Milli Kitabxana

Nəccarlardan var yaxşısı bir dənə, -
Zoddu İbrahimin kamalına bax.

Əllaf ilə baqqal nə işlər görür?..
Haqqını düz alıb yarımcıq verir.
Bir arasında yarım çərək qol vurur,
Sən onların fəndi-fellərinə bax.

Gör neyləyir qalayçıyla, dəmirçi,
Xalqın evin yıldızı papaqcı, kürkçü.
Arvadları soyur pinəci, çərçi,
Sövdadakı qılıq-qallarına bax.

Nalbənd də çəkici çox döyür nala,
Tayı düz almamış salmayır yola.
Tez-tez mixa çalır, haqqı bol ola
Üzünə tüpürür, yallarına bax.

Dəyirmançı neylər, söyləyim sənə,
On yol şahad alıb doymayıb yenə.
Altından ling qoyur, üstdən dəndənə,
Qabaqdan paylayır, dallarına bax.

Pirim Şahi-Mərdan, Heydəri-kərrar
Dadıma yetişsin Əhmədi-muxtar.
Aşıq Alı üzü qara günahkar,
Cəhənnəm odunun küllərinə bax.

İSTƏRƏM

Elçi bəylər, xətrin məndən qalmasın,
Bu adətlə elin işin istərəm.
Əbrudan, atlasdan, ipəkdən, şaldan,
Xara parçaların basın istərəm.

Milli Kitabxana

Gətir başlığına üçə min manat,
Üç qızıl bilərzik, bir qızıl saat.
Bircə "hə" sözünə iki köhlən at,
İpək heybə, yəhər qaşın istərəm.

İki dəvə gətir yanında köşək,
Gələn töhfələr də olduqca qəşəng.
Ətliyinə gətir 25 şışək,
Kabab çəkmək üçün leşin istərəm.

Put yarı� çay gətir, iki put şəkər
Samavar qaynasın hər axşam, səhər.
On beş gün kef çəkək burda sərasər,
Qısır inək səndən beşin istərəm.

Mən Aliyam budur sözümün yeyi,
Çağırram toyuma rəyyəti, bəyi.
On beş put yağ gətir, qırx beş put düyü,
El yeməyə əppək, aşın istərəm.

BƏSDİ

Sən şəms, mən kənarında sitarə,
Rüsxət ver sərinə dolanım, Bəsdi.
Can fəda eylərəm, ey mahiparə,
Budur sərmayədən olanım, Bəsdi.

Kərəməm, Əslisiz giryan neylərəm?
Məcnunam, dəştidə üryan neylərəm?
Nainsaf, halıma bir yan, neylərəm?
Sənsən canı verib, alanım, Bəsdi.

İqbalmı dadıma yetmədi bir an,
Sitəmindən oldu can evi viran,
İstərsən gəzərəm İranı, Turan
Qürbət diyarlara yollanım, Bəsdi.

Milli Kitabxana

Umma mərhəməti qəni daradan,
Əgər sevirsənsə çıxaq aradan.
Kərəm hasil olar nadir çaradan,
Tərsinə odlara qalanım, Bəsdi.

Dəhri-cəfə çoxlarını tovladı,
Uydu baban rəsulları qovladı,
Ali sənlə bir diyarın övladı,
Qoyma yad ellərə calanım, Bəsdi.

OLA BİLMƏZ

Gözəllər şahidi nazlı nigarım,
Heç kim bu Bəsdiyə tay ola bilməz.
Xilqətinə xudasından verilən,
Bundan qeyrə cəlil pay ola bilməz.

Buğdayıya qara dedin, a zalım!
Bir an görməyəndə pozulur halım.
Odu pəri nisbət şəmsi-camalım,
Nisbətinə ulduz, ay ola bilməz.

Şəms oldum aləmə aqıl sözümlə,
Ucalmışam, cəfalara dözümlə.
Naınsaf, seyr eylə yarı gözümlə,
Hilal qaşı kimi yay ola bilməz.

Kənaram qüssədən başdan-binadan,
Cəlil xilqət törər cəmil anadan.
Ali gövhər sərrafidi, a nadan,
İnsallah, cəfası zay ola bilməz.

YETİŞDİM

Min cövrü-cəfayla yarıma çatdım,
Ömrümə nəqş olan sana yetişdim.
İqbalımı xab evindən oyaddım,
Vəsli-yarla bir zamana yetişdim.

İlqarına sadiq yarıma əhsən,
Yaraşır şəninə yüz dastan desən.
Hicran anlarıydı ömürdən kəsən,
Vəsli-yarla mən amana yetişdim.

Sərvi qəddi, gül camalı tamaşa,
Şəhla göz yaraşır o hilal qaşa.
Təkrarsız xəlq olub ayaqdan başa,
Kamallı kamilə cana yetişdim.

Bəstidi Alının həyat növrağı,
Bəyaz sinəsidi cənnətin bağlı,
Açıldı üzümə vüsal otağı,
Sanki taxtı-Süleymana yetişdim.

GƏTİRMƏ

Məcnunun məskəni səri-kuy olar,
Səcdəgaha sən divana gətirmə.
Əhdə vəfalyam, peymana mərdəm,
Min bəhanə qaibana gətirmə.

Əl götürməz gözüm gözlə savaşdan,
Geyin əndamina aldan, qumaşdan.
Bir seyrə çıx lələzarı o başdan,
Pünhan gəzib, məni cana gətirmə.

Tənə gəlməz pərvanəyə yanmaqdən,
Al canımı, qurtar məni dannaqdən.
Sədaqətdə Ali çıxıb sınaqdən,
Əbəs yerə imtahana gətirmə.

GEDİRƏM

Çox-çox salam-dua qohum, qardaşa,
Biləsiniz Alosmana gedirəm.
Bir mətləb istədim şahlar şahınnan,
Siğınmışam o sübhana, gedirəm.

Sinəmdə alışır qəmim, ataşım.
Düşəndə yadına dostum, sirdaşım.
Yolumu gözləsin yarım, yoldaşım,
Sizə verib bir nişanə gedirəm.

Aşıq Ali gəzir İrannan Turan,
Mənim uğuruma açıxdı hər yan.
Mənə sirdaş olub Aşıq Duraxan,
Yoldaş olub gövhər-kana gedirəm.

KÖNÜL

Bəd gəldi ruzigar, döndü zamana,
Baxmaynan yaxşıya, yamana, könül,
O vaxt bənna idin bürc hasarında,
İndi də yatıbsan nə xanə, könül?

Kəsildi məhəbbət, hörmət azaldı,
Uşaq da, böyükə üzbəüz oldu,
Tərk oldu mərd iyid, qurğu pozuldu,
Zaya getdi ilqar kamana, könül.

Hanı ağ sürülər, daşqınlı sellər,
Əcəb tamaşalı sonalı göllər!
Səddi qəhrəmana bənzəyən ellər,
Qərq oldu dəryaya, ümmvana, könül.

BİLİNMEZ

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Nanəcibin düz ilqarı bilinməz.
Xəsis gec-tez öz varını itirər,
Onun namus, qeyrət, an bilinməz.

Can yanmasa gözdən axan yaş olmaz,
Qohum-qardaş çotin vaxtı yad olmaz,
Dostu büdrayənin qəlbə şad olmaz,
Kisəvar insanın vari bilinməz.

Dostumun dostonu sayıl olmuşam,
Təmiz gözəllərə mayıl olmuşam,
Çəkdiyim zillətə qayıl olmuşam,
Bivəfa gözəlin yan bilinməz.

Mən istərəm gözəlləri şad olsun,
Dodaq nazik, incə belli, dad olsun,
Xoşxasiyət, gülər üzlü, ad olsun,
Əl uzatsan onun narı bilinməz.

Aşıq Ali, hər cəfaya döyübsən,
Həm ucanı, həm alçağı görübəsən,
Bu fani dünyadan əlin üzübsən
Fələk bivəfadı, barı bilinməz.

DÜŞƏRSƏN

Kəndin laf eyliyib aşığam demə,
Sən də olar bir gün dara düşərsən,
Nə gəzirsən çöl-biyaban, səhrada?
Dağlarda borana, qara düşərsən.

Gəl özün özünə verməginən boy,
Özgə qabinnan ye, öz qabinnan doy.

Milli Kitabxana

Qırxbıyal-quyruğuneylərəmbirday,
Yal-quyruğquirrelxıqharaönürsən.
Ustadam, Aliyam, tanışanməni,
Dürün mədəniyəm, gövhərin kanı,
Birkərgötürübataramsəni,
Gedibcəhənnəmdənaraönürsən.

GÖZƏLDİ

Gözəllərsəfinəsəcdəeylərəm,
Cümlədənbirisinecəgözəldir.
İltimaseylərəmrübəndinata,
Mahi-münəvvərsə,gecəgözəldi.

Boyu sürəhidi, özü baxtavar,
Tapmazsan tayını aləmi axtar.
Peymandayarandı faili-muxtar,
Yaxşını-yamandan seçə,gözəldi.

Viran etmə könlü, savabdı hörsən,
Yarım Alının gözüylə görən.
Andaman içənə özün deyərsən,
Yanında Züleyxa,bica gözəldi.

VERMƏRƏMSƏNİ

Başına döndüyüm,anazlıdilbər,
Cismidəmincana vermərəmsəni.
Aləmin malını cəmeyləsələr,
Çəksələrbiryana vermərəmsəni.

Boyunsürəhidi,əndamın şüşə,
Sorağın mahaldan-mahala düşə,
Fərhada,Şirinə yüz möhlət keçə,
Behiştı-qılmana vermərəmsəni.

Milli Kitabxana

Dağlarda maralsan, düzlərdə ceyran,
Dərələz, Naxçıvan boyuna heyran.
Nə Gəncə, Qarabağ, Şamaxı-Şirvan,
Külli-Gürcüstana vermərəm səni.

İqbalda Sənani, Xumarı seçək,
Peymanda Kərəmi, Əslini seçək.
İmana, ilqara bahəm and içək,
Taxtı-Süleymana vermərəm səni.

Ali qurban o qamətə, o boy'a,
Baxdiqca çöhrəndən çətin ki, doya.
Tehrana, Təbrizə, Mərəndə, Xoya,
Tamam ol İrana vermərəm səni.

DÜŞMÜŞƏM

Əziz mehribanım, gözümün nuru
Beyqəfildən bir balaya düşmüşəm.
Qəza yazdı, qədər gördü işini,
Alışib atşa, nara düşmüşəm.

İtirdim irahi, gəzdim düzünü,
Mən görmüşəm nainsafın yüzünü,
Gəl sənə söylüyüm sözün düzünü,
Ah çəkibən ahu-zara düşmüşəm.

Aliyam, sərimnən gedib xəyalım,
Nə logman tapmadım, nə də ki, alim,
Mən sənə neylədim, a qəddar zalim,
Məcnun olub dağa, daşa düşmüşəm?

BƏSDİ

Nabina eynimə nəzər eyləyib,
Duyuram, ahəstə ağlama, Bəsdi.
Çarəsiz dərdimə çarə olmadı,
Yas tutub qaralar bağlama, Bəsdi.

Nadan olub, fərəh umma fələkdən,
Al əhlidi, əl götürməz kələkdən,
Kənar etdi məni arzu-diləkdən,
Dağ üstən sinəmi dağlama, Bəsdi.

Ali bülbül oldu, dünya - qəfəsi,
Çərxi-cəfadardan kəsilər səsi,
Zəngulədə yerin verməz özgəsi,
Daşqın çaylar kimi çağlama, Bəsdi.

MƏNİM

Dost-həmdəmim yetən kimi vətənə,
Gör bir gözləyirmi yolum yar mənim?
Söylə o canana qoy inciməsin,
Yolumu tutubdu boran, qar mənim.

Yerim pünhan, yurdum pünhan, qərib mən,
Didərgin düşmüşəm nə vaxtdır seldən.
Dərdimi özün de, göz yaşım eldən,
Sinəmə dağ çəkib yağılar mənim.

Hicran dəryasında üz, Aşıq Ali,
Bu da bir səfərdi gəz, Aşıq Ali,
Fələyin qəhridi döz, Aşıq Ali,
Vaxt olar möhnətim dağılar mənim.

İTİBDİ

Bülbül fəğan eylər hey gələr səsi,
Güllər solub, o bağbanlar itibdi.
Oxuyub qumru tək kəklik ləhcəli,
Mən gördüyüüm nər cavanlar itibdi.

Oxumamış mən əbcədi bilirom,
Dərya kimi təlatümə gəlirəm,
Bey peyğəmbər, əlif Allah qanıram,
Dil tərk olub, yol-ərkanlar itibdi.

Göydə bir quş vardı adı dolaşıq,
Nitqi yoxdu, sözün söylər dolaşıq,
Hər saz çalan deyir: mənəm də aşiq,
Ali kimi çox insanlar itibdi.

AY İLƏ-İLƏ

(*dodaqdəyməz*)

Səhər çağı səyyad gəzər səhrada,
İllər ayrisıdır, nazlı yar gələ.
Qəza-qədərindən, ay yazıq ana,
Qalarsan intizar ay ilə-ilə.

Yetişcəyin nazlı yarın yanına,
İstəyər ki, qanın qatsın qanına,
Naşı səyyad gölsə tərlan yanına,
Tez çəşar xəyalı ay ilə-ilə.

Aşiq Ali, dastan eylə dilində,
Həyatında, sənətində əlində.
Qəza gölsə səni alsa əlində
Dil aşkar eyləyər ay ilə-ilə.

AY EYLƏR QIJ-QIJ
(*dodaqdəyməz*)

Yağar leysan, dağlar qarı əridər,
Sel gələr dərədən ay eylər qıj-qıj.
Çaylar axar sellər, selə qarişar,
Səslənər, çağlayar ay eylər qıj-qıj.

Leylinin sinəsi ha qaşa dəyər,
Aşığın sinəsi atşa dəyər,
Daşar sellər, sular ha daşa dəyər,
Qayalar dil açar ay eylər qıj-qıj.

Ali deyər sel gətirər lil qalar,
Axar Araz, dalğalanar, lil qalar,
Yel əsəndə dəryalarda dalğalar
Çalxananar, qaynayar, ay eylər qıj-qıj.

KEÇİBDİ

Dağlar sinəsindən, yaylaq yolundan,
Neçə-neçə pasibanlar keçibdi.
Arxada ləşkəri, başında əyan,
Neçə sultan, neçə xanlar keçibdi.

Ən uca zirvədi dağların başı,
Heç kəs aparmadı zəri, daş-qaşı.
Gələnin, gedənin neçədi yaşı,
Neçə illər, nə zamanlar keçibdi.

Cox fatehlər burdan salıb izini,
İsgəndərdən bəri sayım yüzünü.
Cox aqillər burda deyib sözünü,
Nə cah-calal, nə insanlar keçibdi.

Milli Kitabxana

Məğribdən məşriqə höküm verənlər,
Gəldi-getdi Merac evin görənlər.
Neçə həbibullah, neçə ərənlər,
Neçə-neçə Süleymanlar keçibdi.

Səhərin sübhündə səba yelində,
Niqabı üzündə, yaqut telində,
Köhlən at döşündə, naqan belində,
Bəyaz buxaq necə canlar keçibdi.

Loğman köcdü ehtiyacı dərmanda,
Ər oğlu ər gördüm başı fərmanda.
Cəng eylədi səri qaldı meydanda,
Dadi-fəryad, ah-amanlar keçibdi.

Açıldı neçəsi, soldu neçəsi,
Boşaldı neçəsi, doldu neçəsi,
Qan eylədi qanlı qaldı neçəsi,
Alınmamış neçə qanlar keçibdi.

Şamınan köçəni səhər görmüşəm,
Neçə zülüm, neçə qəhər görmüşəm,
Neçə diyar, neçə şəhər görmüşəm,
Aşıq Ali biyabanlar keçibdi.

EYLƏMƏ

Vüsalını hər il yubatdın, ey dil,
Zülmü yara, çeşmi-çırqaq eyləmə.
İlqarimda xəlil, kalamım dəlil,
Arama pəjmürdə varaq eyləmə.

Əhvalındı dəmlı, dolan həmdəmli,
Ləbindi məlhəmli, əqlin ələmli,
Gözlərim də nəmli, rüzgarım qəmli,
Mah camalın məndən iraq eyləmə.

Milli Kitabxana

Gözəllərin xam, dövran sultani,
Kəramətin kani, etmə üsyani,
Tərk edib məkani, tutaram kani,
Bihudə arama, soraq eyləmə.

Diyarım xanımı, alma canımı,
Sevənin zalımı, gör imanımı,
Alıb kamanımı, axıt qanımı,
Mərhəmətin məndən uzaq eyləmə.

Sən ey hilal qaşlı, Alı sirdaşdı,
Qəm həddini aşdı, huşum dolaşdı.
Məramın araşdı, bu nə talaşdı,
Ömrümü qəm-qüssə, fəraq eyləmə.

BƏSDİ

Cana gəldim bu hicrandan, hicrətdən,
Nəhayət, son həddə çatmışam,
Bəsdi. Əl-aman eylərəm səfil dövrəndən,
O qürbət güzəri atmışam, Bəsdi.

Bəşər deyil, məlakəsən surətdən,
Nə incidin, nə usandın firqətdən,
Xəyalda görürdüm səni qürbətdən,
Gecəni gündüzə qatmışam, Bəsdi.

Əməlimdə var peymana dəlalət,
Sən məndən sadıqsən, ey mahi tələt,
Yubandım, yanında qaldım xəcalət,
Nə dincəlib, nə də yatmışam, Bəsdi.

Ara qəlb evini, aşikar baxın,
Sədaqət ləşkəri eylədi axın.
Ara uzaq oldu, könülsə yaxın,
Sanki günahlara batmışam, Bəsdi.

Milli Kitabxana

Alının iqbali yeyindi, yeyin,
Yoxdur qəm-qüssəsi, aləmə deyin.
Eşitməyim nazlı yarın gileyin,
Dəm alıb qəmləri satmışam, Bəsdi.

BİLİN SİZ

Qohum-qardaş, dost-müsahib yanında,
Günahkaram, günahkara bilin siz.
Bülbül fəğan eylər öz gülşənində,
Qızılğül həmdəmdi xara bilin siz.

Sinəm yara oldu dağı-düyündən,
Könlüm ayrılmadı öz miskinindən.
Kişi də dönərmə öz dediyindən?
Sinəm oldu para-para bilin siz.

Aşıq Ali deyər sözün aşkara,
Heç vaxt güvənmədim dövlətə-vara.
Düz oldum dostluğa, əhdə, ilqara,
Mənim bu dərdimə çara bilin siz.

GÖRMÜŞƏM

Qəriblikdə gəzdim diyarbadiyar,
Əzəl-əvvəl İrəvanı görmüşəm.
Ürəyimdə min bir dürlü dərdim var,
Araz kimi nur ümmanı görmüşəm.

Türkiyədən keçdim Sarıqamışa,
Ərzurumdan aşdım yetişdim Muşa,
Türkiyəni gəzdim mən başdan-başa,
Həm yaxşını, həm yamanı görmüşəm.

Milli Kitabxana

Yaxşılıq edənə eylik dedilər,
Yamanlıq edənə kötlük dedilər.
Orda bir şəhərə bəylik dedilər,
Qarsı gəzib, Qağızmanı görmüşəm.

Deyər sözlərini bu Aşıq Ali,
Mən fağır olmuşam başı bələli.
Hər yerdə dərd çəkib olmuşam halı,
Hər mahalı, hər bir yani görmüşəm.

AĞLAMA

Aylar-illər mən yolunu gözlədim,
Düz ilqarlı Bəstü xanım, ağlama.
Yandırdın sən məni kabab eylədin,
Sənə qurban şirin canım, ağlama.

Bu dünyada belə olubdu adət,
Varlılar yoxsula verir əziyyət.
Bizə də bir qapı açılar əlbət,
Varım-yoxum, din-imanım, ağlama.

Mən Aşıq Aliyam, illər ayısı,
Məcnun tək gəzirəm çöllər ayısı.
Bülbüləm, bağlar tək güllər ayısı,
Ey munisim, mehribanım, ağlama.

DÖNÜBDÜ

Pozuldu dövranım, nəs gəldi ilim,
Mən gördüyüüm o zəmanə dönübdü.
Uçubdu bülbülm, boş qalıb gülüm,
Bahar-yazım zimistana dönübdü.

Solubdu bağçamın gülü, şəbnəmi,
Bürüüb sinəmi möhnətin qəmi.
Yavaş-yavaş çatrı ayrılıq dəmi,
Dərdim artıb bir ümməna dönübdü.

Talanıb dövlətim, tükəni varım,
Arif məclisində görünmür yerim.
Ərşə çəkilibdi yuxum, qərarım,
Rəxti-xabım şahmarana dönübdü.

Etibar qalmayıb qohum-qardaşa,
Günah çoxdur eli qatan əyyaşa.
Məndlər batındədi, gədalar başda,
Bəxti qalxıb Temir xana dönübdü.

Fələyin felindən olmadım halı,
Gətirdi başıma min qılıq-qalı.
Mahalim Göyçədi, öz adımlı Ali,
Qapı-bacam dəyirmana dönübdü.

DÜŞƏR

Ovlanın yaylağı, Gözəl ovlağı,
Baharda ellərə gəlhagəl düşər.
Əyricə yaylağı, Qızlar bulağı,
Bir zaman könlümə Alagöl düşər.

Çox xoş gəlir bu dağların havası,
Yaylamağa gəlir gözəllər xası,

Milli Kitabxana

Zərzivil, Daşkörpü, Gəlin qayası,
İstisudan bəri bizim el düşər.

Ləli-gövhər bu dağların tayıdı,
Xublar gəlir yaylayıban qayıdı.
Zəngi axandı, qüdrət payıdı,
Sonalar meylinə bizim göl düşər.

Mən müştəğam yarın ala gözünə,
Şirin söhbətinə, şəkər sözünə.
Gözəllər çıxanda dağlar gəzinə,
Qələmqaş üstünə cığa tel düşər.

Tez-tez ruzigarın dəyişər həli,
Dağılır könlümün dərdi, məlali,
Bir gün eşidərsən, ay Aşıq Ali,
Dəniz güneyindən Cada yol düşər.

OLDU

Qafıl gördüm Ərzurumun elini,
Bizim yerlər gözlərimdə cəm oldu.
Çox çətin ki, bu sevdadan qayıdam,
Yüküm hicran oldu, nəfim qəm oldu.

Munis buldum bir sevdanın qəhrini,
Boyladım dəryanı, keçdim nəhrini.
Alosmanın gəzdim cəmi şəhrini,
Mənim kimi eldən düşkün kim oldu?

Bu ayrılıq məni çekdi amana,
Görüm vıran qalsın çərxi-zamana,
Aşıq Ali həsrət qaldı canana,
Seryaqub kuyində dəmhadəm oldu.

DÜŞƏR

Bu dönyanın get-gəlini qananın,
Ölçər, biçər ürəyinə xal düşər.
Cahil uyar bir fitnənin felinə,
Şux gözəlin qismətinə çal düşər.

Qurtarmadıq padşahın bacından,
Gözü doymaz öz taxtından-tacından,
Müxənnətin, seryaqubun ucundan,
Bu gözəl ellərə qalmaqla düşər.

Özü öz halını anlamayan kəs,
Ali üçün libas biçir dəsbədəs.
Müxənnətə qənim olar müxənnəs,
Əhli-hal əhlinə, əhli-hal düşər.

İNCİMƏRƏM

Mərifətli, qabliyətli yar olsa,
Alsam da qoynuma il, incimərəm.
Qızılğülün ətrafında xar olsa,
Axıtsan eynimnən sel, incimərəm.

Məqsədini yaxşı-yaman qanıram,
Həsrətinnən alışırəm, yanıram,
Əsil gözəlləri mən də tanıram,
Saxlasın yanında el, incimərəm.

Aliyam, sinəmdə olubdu yara,
Mayılam könlümü bağladam yara.
Yetirin cərraha, o loğman yara,
Ölsəm də yanında, bil, incimərəm.

GÖZƏLDİR

Təşrif buyur, gedən, bizim ellərə,
Zülal suyu, çeşmələri gözəldir.
Qız-gəlinlər gül-bənövşə dərəndə,
Şümşad bilək, bəyaz əllər gözəldir.

Dik piləkən sarı yalnan o dağlar,
Həsrat çəkir çeşmələrin qan ağlar,
Sərasər qaynayır çeşmə-bulaqlar,
Dəhانا dəyəndə dadı gözəldir.

Baş açmadım müxənnətin felinnən,
Fitnə-fəsadınnan, şirin dilinnən,
Mən Aliyam, cüda düşdüm elimnən,-
Əlvan-əlvan çıçəkləri gözəldir.

ƏLİF-ƏLİFƏ

İbtida xəlq oldu külli-kainat,
Oxudum dərsimi əlif-əlifə.
Sirri haq yanında eylə aşikar,
Xişminən buyurur əlif-əlifə.

Divanə deməyin yazılıq Məcnuna,
Bulunmaz, dərdimə tapılmaz dava,
Demərəm cərraha həkim-loğmana,
Qaşların yay kimi əlif-əlifə.

Aliyam, qurbanam haqqın özünə,
Onun göndərdiyi haqqı-sözünə.
Tab getirmək olmaz eşqin gözünə
Əbcətdən dərs aldım əlif-əlifə.

AĞLARAM

Səni xəstə gördüm qolbim qan oldu,
Ayıl bu qəflətdən, ellər, ağlaram.
Ox dəydi sinəmə, yaram deşildi,
Tökərəm didəmnən sellər, ağlaram.

Coşanda ürəyim aşirdım dağlar,
Düşəndə yadıma o keçən çağlar,
Bu günü görəndə dostlarım ağlar,
Tutulub dizlərim, bellər, ağlaram.

Aliyam, dərdimi yetirdim yüzə,
Gəzirdim səhrada, enmişəm düzə,
Bir gözəl istərəm gözümlə süzə,
Deyirəm sözləri dillər, ağlaram.

ƏZBƏR-ƏZBƏRİ

İbtida əlifdən dərsim almışam,
Oxudum dərsimi əzbər-əzbəri.
Sən yetiş dadıma, ya sirri-xuda,
Sənsən ərşin-kürsün əzbər-əzbəri.

Yaratdı dünyani külli-kainat,
Darda qalamlara o verir nicat.
Xişminən xeybəri eylədi bərbad,
Çağırram dilimdə əzbər-əzbəri.

Mehdiyi-peyğəmbər, sahibi-zaman,
Sən yetiş dadıma on iki imam.
Aşıq Ali deyər: ya şahi-Mərdan,
Oxudum dərsimi əzbər-əzbəri.

YETİŞDİ

Bu dünyada heç şad olub gülmədim,
Hər vaxt işim ahu-zara yetişdi.
Mənsur cəhd elədi murada yetə,
Axırda Hələbdə dara yetişdi.

Ağladım gözlərim qan ilə doldu,
Dost-müsahib tamam mənnən yad oldu,
Bağ pozuldu, xəzan oldu, gül soldu,
Bülbül öldü, qönçə xara yetişdi.

Sarvan ollam, qəm ovsarı çəkərəm,
Hicrana müştəam, dərdə nökərəm,
Ah çəkərəm, verəm yükün tökərəm,
Görən deyər Ali vara yetişdi.

MƏNƏM

Əsli-Kərəm çoxlarına misaldı,
Əyyub tək sinəsi yaralı mənəm.
Necə dərd çəkmiyim, fəğan etmiyim?
Elimnən-günümən aralı mənəm.

Dörd kitabdı yazılıbdı minayə,
Min nəsihət, min dəlil var, min ayə.
Yazılıq canım qurban dedim Minayə,
Yüz dərdlə, ələmlə yaralı mənəm.

Yaradanım yaradıbdı günahkar,
Ömür boyu zülüm verib nə ki var.
Aliyam, dərdimə yoxdu xiridar,
Günahkar-günahkar yaralı mənəm.

BİRİSİN

Apardin ağlımı, ay mələkzada,
Söyləsən dərdimin yara birisin.
Təbib gəldi, neşər vurdı yarama,
Loğman gölsə söylə yara birisin.

Qaf qəhardan dərsim aldım mən də hey.
Kaf kafərdi bu dünyada, sən də hey.
Təbib gölsə dərman qaldı səndə hey,
Sən bilirsən bu dərdimin birisin.

Aliyam, çağırram gözəl Allahı,
Dilimdən tərk etmə simi billahı
Əliyyi-mürtəza şahların şahı
Şahi-Mərdan açar dərdimin birisin.

QURBANDI

Əhdidi-peymanında dayanan yarın,
Şəninə Minada quzu qurbəndi.
Ellər səna etsə qeyrət, arına,
Min sərrafin söhbət, sözü qurbəndi.

Dağların nərgizi, çölün lalası,
Saqılər əlində mey piyalası,
Ceyranın, cüyürün körpə balası,
Ormanda maralın gözü qurbəndi.

Əhdidi-peyman ara eşqin yolunda,
Olmaya qəlb qara, eşqin yolunda,
Bir vəfali yara eşqin yolunda
Bivəfa aşiqin yüzü qurbəndi.

YAZDIM

İçdim mərd əlindən eşqin badəsin,
Bais oldu canda marağa, yazdım.
Canan eşqi can evinə düşəndə,
Düşdüm diyar-diyar sorağa, yazdım.

Biri qıya baxdı, saldı ataşa,
Biri süzdü məni ayaqdan-başa,
Biri məhbub oldu, döndü sırdaşa,
Biri şəstин çəkdi darağa, yazdım.

Biri saldı məni qafıl inada,
Biri cəlil oldu həmdü-sənada.
Biri əyal atıb uyandı yada,
Biri sırr verəndə qırağa, yazdım.

İqbal rast olanda vəfali yara,
Vəsfini söylədim lalə rüxsara.
Birini görəndə əsil mahpara,
Birini bir çeşmi-çırığa yazdım.

Əlim üzüləndə ata-anadan,
Ali qəmnak oldu başdan-binadan.
Vəsfı aparmadı dəhri-fənadan,
Nə vardı sinəmdə varağa yazdım.

SORUŞMA

Qasid, yarım məni səndən sorarsa,
Söylə, Məcnun çıxdı dağa, soruşma.
Sorğu-sual çox dərinə vararsa,
De ahından odlar yağa, soruşma.

Dilim tutmaz bimürvəti soruşam,
Baxçasından cüda düşən bir quşam.
Ucbatından qəhərləniib uçmuşam,
Tənha qondu de budağa, soruşma.

Ali neynər bülqarı görəndə,
Tərlan oylağında sarı görəndə,
Bülbül gül üstündə xarı görəndə
Əsla dönəməz bir də bağa, soruşma.

GETDİ

Yarsız yenə qan ağları dəmadəm,
Kəsilibdi səbri-qararım, getdi.
Bir kimsənə əlac etməz dərdimə,
Yoxdu, ləbi-məlhəm maralım, getdi.

Ahi əfqanımda kara gəlmədi,
Neçə tor qurdumsa, tora gəlmədi,
Salıbdı cismimi nara, gəlmədi,
Sədaqət oxundan yaralım getdi.

Düşdü Məcnunundan aralı Leyli,
Kərəm oda yandı, Əslidə meyli.
Ali giryan qaldı, yordan gileyli,
Köç etdi ceyranım, maralım getdi.

DƏRİNDİ

Elə müəmmadır aşiq sənəti,
Bir isimdə dörd hikməti dərindi.
Şairdir, məzəkar, sazan, xoş avaz,
Fəth eylə cəminin bəhrə dər indi.

Bu məqamda əhsənlər var, minnət var,
Bir dərgahdı, içrə zülmət, cənnət var,
Firudin var, suluddin var, sünət var,
Al matahın taybataydı dər indi.

Aşıq oldun aqillərdən elm ara,
Arif məclisində gələrsən kara.

Milli Kitabxana

Hər hikmət söylənsə tapmasan çara,
Çulğayar qəlbini dərdi-sər indi.

Huşyar ol, alim var hikmətli söylər,
Elmi dayaz aşiq naçardı, neylər?
Məclis küdrət çəkər, qəlbini teylər,
Bunu dərk etməzin əqli sərində.

Yetmiş iki dildi bir para taxta,
O ustad əlində dolanmaz saxta.
Gah başda dolandır, gah da ayaqda,
Eylə qəm evini dərbədər indi.

Adəmdən Hatəmə sazda dəlil var,
Anlamasan tərk et, meydan etmə dar.
Ali nəsihəti qalsın yadigar,
Xəbərdar olunsun bu xəbər indi.

QABAQDA

Cəm oldu bu cəmdə nuri-ərənlər,
Agah idi xətti-xalı qabaqda.
Pirim aşkar etdi şah məkanını,
Kaş olaydım mən də halı qabaqdan.

Yahu-yahu deyib haqqə uydular,
Yaman hu... dedilər təam qoydular.
Cümlə məxluq loxma ilə doydular,
Məcməyilər dolu qaldı qabaqda.

Müstəcəbdi sovma-səlat səbatdan,
Kəsirimiz qalmaz xümsü-zəkatdan.
Ali xof eyləməz püli-sibatdan,
Cənab Əmir şölə salı qabaqda.

ÇÜRÜDÜ

İstəyirəm qoləm alım söz yazım,
Sel-sel oldu sinəm başı çüründü.
Qohum-qardaş, dost-müsahib yad oldu
Vaxt da keçdi cavan ömrüm çüründü.

Fələk qəhr eylədi saldı çöllərə,
İntizaram göz tikərəm yollara,
Yazaram vəsfimi düşər dillərə,
Qəza gəlib ətrafımı bürüdü.

Aliyam, sinəmdə eşqin sevdası,
Atlaç mimtənəsi, gümüş baftası,
Çalxanır dəryada suyun sonası,
Bilmirəm mələkdi, yoxsa hüründü.

QALMADI

Dedim, könül, gəl al məndən nəsihət,
Zay oldu bədənim, sağ da qalmadı.
Qohum-qardaş hərə düşdü bir yana,
Əridi ürəyim, yağ da qalmadı.

Dünya çarxi gərdiş vurdu dolandı,
Könül baxdı hər tərəf bir bulandı.
Ellər gəldi yaylağında dolandı,
Qayıdanda heç kim dağda qalmadı.

Yazıq Ali nə çəkirsən fəraqı,
Ayrılıb vətəndən gəzmə iraqı,
Xainin başatan yanmaz çıraqı,
Pozuldu bostanlar, tağ da qalmadı.

AY AĞA HARAY

Əyildi qamətim, büküldü belim,
Sən yetiş dadıma, ay ağa, haray!
Könül coşdu qanadlanıb uçmağa
Yanıbdı şahpərim ayağa, haray.

Balıq olan suda üzməz lələksiz,
Tərlan olan göydə uçmaz qənətsiz
Aslan olan sözü ötməz köməksiz,
Sən yetiş köməyə, ay ağa, haray.

Çağırram qulunu qoyma sərgərdar,
Düşmüşəm qovğaya gəl məni qurtar,
Ağalar ağası, ya Şahisuvar,
Sən yetiş imdada, ay ağa haray.

GÖZDƏ GÖZÜ SƏN

Gövhər mədəniyəm, düşmüşəm dərdə,
Dərman eylə gözə gözdə gözü sən.
Aman həkim əllərinə mən qurban,
Zay olmasın gözüm gözdə gözü sən.

Çox dövran sürmüşəm fani dünyada
Allahı çağırram yetişsin dada.
İşiq vermir, gözüm görmür dünyada,
Rəhm eylə gözümə, gözdə gözü sən.

Biçarə Aliyam, gəlmışəm dada,
Hesab eylə haqqı salgınan yada.
Cəsədim alışır, yanıram oda,
Eylə gözlərimə gözdə gözü sən.

OLGUNAN

Bir söz deyim xətrin mənnən xoş olsun,
Bir busə istərəm, qayıl olgunan.
Açıqlanıb mənə hədyan deyəndə
Düşgünən çöllərə sayıl olgunan.

Üzümə baxanda qoca görürsən,
Siyah zülfün dal-gərdəndə hörürsən,
Qəlbini əğyara, kara verirsən,
Baxgınan hikmətə mayıl olgunan.

Mina gərdən nəzik bədən ala sən,
İncə belə gümüş kəmər dola sən,
Aliyi çəkməynən nara, ala sən,
Könlünnən könlümə qayıl olgunan.

AY ÜZƏ-ÜZƏ

Qəm məni çulğayıb saldı dəryaya,
Cəhd eylədim çıxam ay üzə-üzə.
Oğrun-oğrun öz oduma yanırəm,
Qəza vurub saldı ay üzə-üzə.

Yarananda borclu olub bir cana,
Bənzəmədim nə sultana, nə xana.
Dolandım dünyani, bildim əfsana,
Bu cavan canımı ay üzə-üzə.

O gün olarmı ki, şad olub gülək,
Sən əydin qəddimi, ay qoca fələk.
Ali, yaradandan sən eylə dilək, -
O, deyər dərdini ay üzə, üzə.

NARIN ÜZ

Yaradanım qələm çalsı gözələ,
Sən sürtəsən narın üzə narın üz.
Mənim kimi yazın dönsə tərsinə,
Həsrət olar narın üzə narın üz.

Həsrət oldum o bağçıya, o bağa,
Sinəm yanar bu düyünə, bu dağa,
Qəza vurub yoldan çıxsan qırğıga
Həsrət olar narın üzə narın üz.

Bacarıram qabağında söz deyəm,
Bülbül olub bu bağlıarda gözdəyəm.
Ali deyər gözəl yara söz deyəm,
Sən sürtəsən narın üzə narın üz.

DEYİRƏM

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Atəşin ürəkdə yanar, deyirəm,
Qəvi düşmən pis fikirdən çəkinməz,
Od vurub sinəmə yanar deyirəm.

Ürəyim dərdlidi, qəlbim fikirdə,
Tab edə bilmirəm bir belə dərdə,
Sayıl tək səhrada qaldım şərməndə
Əl vurma şüşəyəm sınar deyirəm.

Aliyam, unutmam vəfali dostu,
Vurubsan sinəmə kamani qəsdi,
Dedim əl çəkəsən, demədin bəsdi,
Qalmışam zülmətdə, kənar deyirəm.

AMANDI

Başına döndüyüm ədalət şahı,
Şahım, bu yollara düşmə, amandı.
Çuğul, şeytan sənə tələ qurubdu,
Şahım, bu yollara düşmə, amandı.

Bu yolların içi dolu lil olur,
Üstü bulud, altı quyu lil olur,
Görürsənmi, şəmsi-qəmər ləl olur,
Şahım, bu yollara düşmə amandı.

Əskiklərin sözü keçməz arada,
Mərd iyidlər tez yetişər murada,
Yazılıq Ali ilqar qoydu burada, -
Şahım, bu yollara düşmə, amandı.

DƏYMƏMİŞ

Kənardan qəlb ilə gəzirəm səni,
Dodaq gəlib gül yanağa dəyməmiş.
Çəkirəm əziyyət, gəz qabağında,
Əl uzadıb gülün xara dəyməmiş.

O ala gözlərə mayıl olmuşam,
Gül yanağa bil ki, sayıl olmuşam,
Çəkdirən dara da qayıl olmuşam,
Ox da gedib öz ovuna dəyməmiş.

Deyər Aşıq Ali, ay qoşa xallı!
Əmərəm ləbinnən ləbləri ballı,
Dərdini çəkirəm çox qılıü-qallı,
Cənnət sənsən, səndə bara dəyməmiş.

GÜLƏ-GÜLƏ

İstəkli sevgilim, gəldik üz-üzə,
Əlimi əlinə al gülə-gülə.
Çox gəzdim dünyani seçə bilmədim,
Sənin tək gözəlgən, al gülə-gülə.

Ürəyim titrəyir durma uzaqda,
Külək olsun, telin əssin sazaqda
Gözüm qalib lalə yanaq, buxaqda,
Qolunu boynuma sal gülə-gülə.

Mən zərgərəm, səni dürrü bilirəm,
Aləm nədi, şöylə, kimi görürəm,
Türkiyə elindən indi gəlirəm,
Minnət qoy Aliya, gəl gülə-gülə.

DEYƏRSƏN

Hasan əmi, bir Allahın eşqinə,
Mənim ərzim o canana deyərsən.
Ey mənim qasidim, dərddən xəbərdar,
Məntək dərdi o tügýana deyərsən.

Gedib ol vətənə varannan sonra,
Sən bizim elləri görənnən sonra,
Götürüb naməni verənnən sonra
Bu cavabı yana-yana deyərsən.

Kamil bağban, pasiban ol güllərə,
Tapşırdım gözünü diksin yollara.
Deynən yola düşdü uzaq ellərə,
Keçdi Alı Alosmana deyərsən.

NEYNƏR

Cümlə xilqət bu cahana mübtəla,
Cahani sevməyən cananı neynər?!
Eşqdən bixəbər naşı, nadandı,
Əhli-ruh aləmdə nadanı neynər?

Hurirüxsar, hilalqaşlı, siyahtel,
Boyu mina, əndam büllur, incəbel.
Diyarım zibasın əsil mələk bil,
Bizim mahcamallar ədanı neynər?!

Səslə hüzuruma aqil kəsləri,
Hikməti dərk edən pürhəvəsləri.
Qovla məclisimdən kənar kəsləri,
Ali mərəkədə gədanı neynər?!

TƏRK ELƏ

Əbru çəkmə bədirlənmiş ayə sən,
Qəm yaradan o yaşmağı tərk elə.
İnsaf eylə sal üstümə sayə sən,
Tez rübəndə yanaşmağı tərk elə.

Giryənam gözəllər xası ucundan,
Qəhərlənib tutdum yası ucundan.
Bir busənin təmənnası ucundan
Məhrəm ilə savaşmağı tərk elə.

Alını qəm canda bekar edəndə,
Qəlbə xoşhal olar, şikar edəndə,
Hərdən təmənnasın aşkar edəndə,
Gülə-gülə o qaçmağı tərk elə.

ÇƏKİBDİ

Ay ariflər, gəlin sizə söyləyim,
Varlılar yoxsulu dara çəkibdi.
Cəhd edirlər bu dünyani tutalar,
Nökərə, dehqana qara çəkibdi.

Mollaynan, varlılar uyublar felə,
Köyxaynan birləşib qururlar tələ.
Ağaynan bəyləri demirəm hələ,
Zülmü gəlib ol üqbayə çəkibdi.

Fağırın, miskinin əlləri qabar,
Beş ilə alammır bir axsaq davar.
Yeməyi, geyməyi deyirəm havar,
Aşıq Ali qılı-qala çəkibdi.

MƏDİNƏ

Gözəl qiyafəli, Leyli kamallı,
Sənsən gözəllərin şahı, Mədinə.
Sevənlərdən gəl birlər könlər ver,
Çəkdirmə amanı, ahı, Mədinə.

Bəyaz sinən dağda qarı andırır,
Hüsün möminlərə dinin dandırır.
Mübtəlanı eşq atəsi yandırır,
Kəc dolanır rəvan rahi, Mədinə.

Bir an firqətinə tab etmir ürək,
Əsil məlakəsən, hüsnün mübarək.
Camalın şölədi, şəmsi nə gərək?
Heyran qoydun ərşdə mahı, Mədinə.

Milli Kitabxana

Sevənindən seyrə çıxma aralı,
Zamanın hökmüdü, vədə daralı.
Kamil səyyad ram eyləyər maralı,
Sən səyağı, zülf siyahi, Mədinə.

Şanə bil zülfünə badi-səbəni,
Qoyma qılıq-qalda, eli-obani.
Tədbirdə aqil bil Alı babani,
Seç birini, ol pənahı, Mədinə.

YAYLAQ

Min büsata, min sovqata məkansan,
Əlvansan bu başdan-o başa, yaylaq.
Doymur cəlalından türfə gözəllər.
Eyləyir hüsnünə tamaşa, yaylaq.

İntizarda qoydun qışlaq elini,
Məftun eyləmirsən siyah telini.
Almışan qoynuna incə belini,
Girmisən aranla savaşa, yaylaq.

Bir mələk misalli atsa oxunu,
Kənar olmaz, can evimə toxunu.
Yağdı yağış, şirinlətdi yuxunu,
Büründü mehmanın qumaşa, yaylaq.

Ah divanədi, orman dolanır,
Gözəllər hüsnündə dərman dolanır.
Köçürəm, qətlimə fərman dolanır,
Yaşat gözəlləri, həm yaşa, yaylaq.

GÖZƏLLƏR

Olam pasibani seyrangahların,
Seyr edə yaylağı yazı gözəllər.
Çəşmə kənarında gərdən çəkəndə,
Heyran qoyur quba-qazı gözəllər.

Əbrişin libasdı, ahu baxışdı,
Qüdrətindən pür boyalı naxışdı.
Fərq eyləməz ya bahardı, ya qışdı,
Müdəm eylər işvə-nazı gözəllər.

Nurdan xəlq olunub, qəddi-qaməti,
Huriyə, qılmana var dəlaləti.
Nəğmədə dolanır şanı, şöhrəti,
Yoldan eylər dayanmazı gözəllər.

Gördüm sizi dərdə məlhəm, çaralı,
Düzlərin ceyranı, dağın maralı.
Hicran çəksə gül rüxsarı saralı,
Növcavanlar qəlb həmrazi gözəllər.

Mina gərdən, incə beli görməsəm,
Qönçədəhan, şəkər dili görməsəm,
Qələmqaşı, siyahəli görməsəm,
Tərk eylərdim bu avazı, gözəllər.

Sərrafi olmasam şəhla gözlərin,
Seyrinə çıxmasam şəmsi üzlərin.
Vəsf olmasayı ay bənizlərin,
Yad etməzdim əsla sazi, gözəllər.

Qəlbə şölə verən siz çeşmi çıraq,
Amandı olmayın gözümdən iraq.
Bir əlində qələm, birində varaq,
Ali sizə dastan yazı, gözəllər.

YARATDI

Külli yaranmışın püştü-pənahı
Əvvəl əldə iki dürrü yaratdı.
Dür terrədi rövşən etdi aləmi,
Beş pəncinən ali-əba yaratdı.

İki nurdu: Məhəmməddi,
Əlidi Cəbrayıla yol göstərən vəlidi.
Fatimədi iki nura bəllidi,
Xudam nurdan on bir imam yaratdı.

İmam Həsən gözəllərin gözüdü,
İmam Hüseyin şəfaətçi özüdü.
Zeynəlabdin zindan çekdi düzüdü,
Yezidə Müreyyib talan yaratdı.

Məhəmmədbağıra nökər olasan,
Cəfərnən Kazıma qonaq qalasan.
Qərib İmamrza şahi-Xorasan
Təqi-Nəqi, ol imamı yaratdı.

Qəlbimin nurudu Həsən Əskəri,
Sahib zühr edəcək qiyamnan bəri.
Aliyam, çağırram şahi-Heydəri,
Adəmnən Həvvəni xakdan yaratdı.

SEVDİYİM

Ərif qəddin, şümsad belin, bey incə
Tey telinə şana vurma sevdiyim.
Sey asarı səndə iman bulunmaz,
Cəm camala şölə vermə sevdiyim.

Hey həlak eyləyir incidir məni
Xey xəlq eyliyibdi bir xudam məni.

Milli Kitabxana

Dar dərdin eyliyib divanə məni
Zal zülfün gərdənə sürmə sevdiyim.

Rey rəngin zərda zey kimi xəndan
Sin sərvı qamətin xətti gülüstən.
Şin şad eylə məni qurtar sevdadan,
Bir busə ver, üz döndərmə sevdiyim.

Zat saxla, qulunam, zat bazarında,
Tey-telin ciğadı yar qabağında.
Zey zəlil qalmışam yarın əlində,
Ayın əşqi yara vurma sevdiyim.

Çayın qulun ollam sana kəmtərin
Fey fəlkdi gey sonali göllərin.
Qaf kəmər üzündə şövqü-ənbərin,
Kaf küffardı üzə vurma sevdiyim.

Lam lala açılıb yar yanağında,
Mən mərcan olaydım yar qolbağında.
Aliyam, tab etməm mən fəraigənda,
Hey-haraya gəl göndərmə sevdiyim.

QOCALMIŞAM

Ala gözlüm, sən nə məlul durursan,
Sən görən deyiləm, yar qocalmışam.
Qaymaq dodaq, gül yanaqlı bəxtəvər,
Gəlibdi gözümə tor qocalmışam.

Dəhanda dişlərim gəlib amana,
Qədd əyilib, belim dönüb kamana.
Dolanıb rüzigar, dönüb zamana,
Tərlan baxtim olub sar, qocalmışam.

Milli Kitabxana

Bu fani dünyadı heç kəsə qalmaz,
Seyraqub çırığı başatan yanmaz.
Heç kəsə qalmayıb, xana da qalmaz,
Ariyb-axtarıb kar, qocalmışam.

Könül qubarlanıb tutanda bəhsı,
Gələndə guşuma müxənnət səsi.
Müddəi eyləyib hər işin tərsi,
Çox zülüm eyləyib çar, qocalmışam.

Tüsdü qalxıb duman gəzir başımda,
Ataş qaynar ürəyimdə, döşümdə.
Aliyam, olmuşam doxsan yaşımıda,
Ağarıb saqqalım, çal, qocalmışam.

DOLANDIRIR

Hər yetən hərcayı deyir aşigam,
Setayıya simi tel dolandırır.
Adam var başını saxlıya bilmir,
Adam var camaat, el dolandırır.

Adam var ki, fikir-zikir eyliyir,
Adam var ki, Haqqa şükür eyliyir,
Adam var ki, hiylə-məkir eyliyir,
Adam var ki, fitnə-fel dolandırır.

Aşıq Ali şər işindən çəşqındı,
Adam var ki, el içində şəşqındı.
Adam var ki, çörək versə düşkündü,
Adam var dünyada dil dolandırır.

EYLƏR-EYLƏR

Bir elə mövlanın ətəyindən tut,
Aləmə imdadı ol, eylər-eylər.
Zərrəcə nəzəri olsa üstündə
Yerdən daş götürsən ləl eylər-eylər.

Böhtan demə, böhtan tutar adamı,
Mənim bu sözlərim gövhər mədəni.
Cəhənnəm odunnan betər adamı
Yoxsulluq yandırar kül eylər-eylər.

Aliyam, sözlərim safadır-safa,
Dünya müxənnətdir, insan bivəfa.
Hökəm eyləsə Ağrı ilə o Qafa,
Tökər dəryalara sel eylər-eylər.

YAVAŞ-YAVAŞ

Məhəbbət əhliyəm çeşmi-xumara,
Gəşt eylə dünyani gəz yavaş-yavaş.
Unutma dostunu peşman olarsan,
Dostunan düşməni seç yavaş-yavaş.

Nə ağlın var, nə huşun var, kam alım
Mən danışım, qulaq asın, dəm alın.
Cəm eylə idrakın, ağıl-kamalın,
Yolunla getginən düz yavaş-yavaş.

Aliyam, çağırram sırrı-xudanı,
Unutmam duz-çörək, həmi də nanı.
Fələk üz döndərər, haqqını tanı,
Elini, gününü bil yavaş-yavaş.

GƏLƏCƏKDİ

Dövlətlilər, nə uyubsuz dünyaya,
Dünya malı sizə dar gələcəkdi.
İncitməyin fağırların pirini,
Nəticəsi siza ar gələcəkdi.

Köyxa deyir dünya mənim, var mənim,
Torpaq mənim, cənnət mənim, sar mənim.
Göydən düşən o çalruylu qar mənim,
Ədalət olacaq, dar gələcəkdi.

Həqiqət, axırət vardı, deyirəm,
Yeddi cəhənnəmi vardı deyirəm.
Yoxsulun Allahu vardı deyirəm,
Sıratın körpüsü, var, gələcəkdi.

Nökər saxlamağın çıxdu günahı,
Aləmə yetəcək miskinin ahi.
Zülm edənə zülm eliyə İlahi,
Yoxsulun üzünə var, gələcəkdi.

Aşıq Ali, sığın şahi-Heydərə,
Ədalətsiz, mərifətsiz bəylərə.
Lütfüsüz, loxmasız olan səylərə,
Axırət tufanı, qar gələcəkdi.

ƏLLƏR

Külli kainatın püştü-pənahı,
Pirinci əl üstə gətirən əllər.
Beş yaşında ol kafəri səmaya,
Əntəri qeyz ilə itirən əllər.

Dünya abı ikən xakə vuruldu,
Altı gündə hökm olundu, quruldu.
Abi-kövsər, xaki-baddan duruldu,
Tifilkən ağ divi bənd edən əllər.

Milli Kitabxana

Xızır Peyğəmbərin elmi dəryadı,
Musa Peyğəmbərin qəlbini oryadı.
İsanın anası adı Maryadı,
Xızırıla Musaya yol verən əllər.

Xavəri-saili cəmə gələndə,
Yetmiş oğlu ol Salsalın öləndə.
Malik Əbülməcən salsal əlində,
Salsalla şəmamə götürən əllər.

Yer altında şəhrizərə getdilər,
Büstü dala ol şəmamə yetdilər.
Güləbə-Malikə qardaş etdilər,
Salsalı dəryaya qərq edən əllər.

Adəmnən Hatəmə Merac mehmanı,
Onunla getmişdi bilin pünhanı.
Aşıq Ali, sən ağanı tək tanı,
Almanı, üzüyü götürən əllər.

BİZƏ GÖNDƏR

İstəkli sevgilim, qəlbimin pəri,
Qaymaq dodağından bal bizə göndər.
Ağlımı alıbdı sənin camalın,
Zülfünən ucundan al bizə göndər.

Mən səni sevmişəm dünya üzündə,
Qəlbim qaldı sənin şəhla gözündə,
Vədə verdin düz olmadı sözün də,
Sözün düz olmasa, nar bize göndər.

Ürəyim şüşədir, sindırma, əzmə,
Dolanıb dünyani əgyarla gəzəmə,
Əlimi uzatsam əlini üzəmə,
Üzsən də əlini, qar bizə göndər.

Milli Kitabxana

Bu dünya fanidir kimə qalıbdı?
Dil bilməzin dərdi məni alıbdı.
Bağban da olmasam, bağa salıbdı
Qızılgül olmasa, xar bizə göndər.

Aşıq Ali, çəkmə işvəli nazi,
Götür əllərinə sədəfli sazi.
Neynirəm var-dövlət, varımıdı azi
Əsəl də tapmasan dar bizə göndər.

NEÇƏ DİLİ VAR

Mərifətdən kamil olan, ay aşiq,
Şəriəti nəylə edərsən aşkar?
Bey altının o nöqtəni bəyan et, -
O nöqtədən eylə məni xəbərdar.

Yeddi daşın səkkiz cənnət yaşı var,
Yerdədi-göydədi hardadı əgər.
Ərşədə iki quş var - orda dən dənlər,
Gahdan pünhan olur, gah da aşikar.

Deməynən ki, bu sözlərim yalandı,
Aydı, gündü zümrüd ona ulaşdı.
Zati zülcalaldı, sözü kəlamdı,
Peyğəmbərdən qalıb bizə mötəbər.

Mərifətdən, təriqətdən gəlmışəm,
Təriqətə yol-ərkəni bilmışəm.
Ali deyər özüm mətəl qalmışam,
Bu çərxi-davvarın neçə dili var.

OLMAZ

Qəm yemə, qəm yemə divanə könül,
Həmişə ruzigar belə dar olmaz.
Özünü bilməzlə durub-oturma,
Beləsində namus, qeyrət, ar olmaz.

İnsan gərək namusunu atmaya,
Halal mayasına haram qatmaya,
Bir oğul ki, ata sözün tutmaya,
Bəd övladdı, çöhrəsində nur olmaz.

Yamanı götürüb, yaxşını atma,
İlqarı unudub, imanı satma,
Oruc tut, namaz qıl, duasız yatma,
Ali, dünya malı sənə var olmaz.

GÖRMƏDİM

Viranə bağlara mən oldum bağban,
Almasın, heyvasın, narin görmədim.
Çox ağac becərdim şoran çöllərdə,
Bəslədim budağın, barın görmədim.

Dünya bivəfadı etibar olmaz,
Saygısız iyiddə giridar olmaz,
Hər sevən kimsədə düz ilqar olmaz,
Çoxu çox danişdi, karın görmədim.

Aliyam, mətləbim veribdi xudam,
Məğribdən məşriqə yayılıb sədam.
Hərcayı gözələ can verdim tamam,
Namusun, qeyrətin, arın görmədim.

DİYARIMDA

Könül tələb edir, ürək atlanır,
Gəşt eylə, dünyani gəz diyarımda.
Zəhmət çəkən bu dərdlərə qatlanır,
Coşur ürəyimdə söz diyarımda.

Qürbət diyardayam, görünməz yurdum,
Həkimlər, loğmanlar bilmədi dərdim,
Alagol yaylağı, vəfali yurdum,
Alardım əlimə söz diyarımda.

Aliyam, söz deyib, yaza bilmərəm,
Şad olub, qürbətdə gəzə bilmərəm,
Hərcayı sözlərə dözə bilmərəm,
Alişsam, yanmaram öz diyarımda.

NƏDƏN OLDU

Yeri, göyü insi-cinsi yaradan,
Haqq əmir eylədi yer nədən oldu?
Pərdəyi-hicabdan bir dəsti gəldi,
Onun dəstəsində sir nədən oldu.

Haqq əmir eylədi, gövhar tərlədi,
Bircə qatrə suyu umman eylədi.
Kimnən səda gəldi, kimnən söylədi,
Yandırıb şahpərin nar nədən oldu?

Aşıq Ali yuva istər pirindən,
Haq mərhəmətindən, qüdrət şirindən.
Bir dürr xəlq eylədi öz qüdrətindən,
O dürrün içində sir nədən oldu?

GÖZÜMÜZ

Özgələrdən bizi xətər yetişməz,
Eyləməsək özümüzə özümüz.
Alişmişam öz oduma yanıram,
Qoy söykənsin közümüzə közümüz.

Bəhsə düşüb əbəs yerə döyüşdük,
Qəlb sindirib, qamət əyib öyüşdük.
Heç bilmədik nə iş tutduq, əyişdik,
Düz gəlmədi sözümüzə sözümüz.

Qovğa günü mərd meydanda ər dini,
Aliyam, axtaram elin mərdini;
Leylü-nəhar çəksin diyar dərdini,
Dürüst baxsın gözümüzə gözümüz.

YAXŞIDI

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim,
Nə cür olsa yenə vətən yaxşısı.
Qohum, qardaş, dost-müsahib görəndə,
Şəfa tapar yaralarım, yaxşısı.

Bivəfaynan sən dost olma, kənar gəz,
Şam-çıraq olmasa, əldə fənər gəz.
Başa düşər öz hesabın qanar, gəz,-
Min qarğadan bircə qırğı yaxşısı.

Bıçarə Aliyi götirdin dilə,
Bülbül də müştaqdi budaqda gülə,
Sar quşları şikar etsə yüz ilə,
Qoca olsa yenə tərlan yaxşısı.

ZAMANIDI

Ay ağalar, gəlin sizə söyləyim
Vəfəsiz ömrümün kor zamanıdı.
Bu fani dünyada kama yetmədim,
Dostunan düşməni seç zamanıdı.

Arif odu, dediyimi tez qana,
Hər sözü izliyə keçib gün sana
Ömrüm azalıbdı, çatıbdı sona,
Ağlayın üstümdə köç zamanıdı.

Aliyam, baxtımnan çox intizaram,
Başım çalxalıdı çox intizaram.
Gəzdiyim yerlərdən çox intizaram,
Fələk kəməndindən düş zamanıdı.

HAYIFSAN

Özün üçün sən aşiqsən, ay Əsmər,
Başın çatma qalmağala, hayıfsan.
Şairlik deyəndə özünü öymə,
Belə adı üzə salma, hayıfsan.

Qullar boyda sən özünə hörmət et,
Gələnin, gedənin əhvalına yet,
Aşıqlıq edənin pişvazına get,
Məni salma qılıq-qala, hayıfsan.

Etibar eyləmə fani dünyaya,
Elmin yoxdu özün atma dəryaya,
Məcnun kimi düşmə çölə, səhraya,
Sən düşübən bəd xəyalə, hayıfsan.

GÖZƏLLƏR

Səhər çağı çıxdın mənim qarşımı,
Göründü gözümə dəstə gözəllər.
Aylar-illər həsrətini çekdiyim, -
Olmuşam dördinnən xəstə gözəllər.

Əflatun loğmana getdi dərmana,
Yanıram oduna mərdi-mərdana,
Dolanım başına, olum pərvana,
Qoymayın könlümü yasda gözəllər.

Aliyam, dünyada xam xəyal oldum,
Baxdım gözəllərə kəm xəyal oldum.
Düşəndə yadıma kəm xəyal oldum,
Al sinən üstündə bəstə gözəllər.

VAR

Baxdı-yığval bu diyara gətirdi,
Taleyin olmasa nə mənası var.
Əcəl gəldi kəsdi sənin üstünü,
Döyünsən, çırpınsan nə mənası var.

Qəssal yuyar, qəddim bükər bir ağa,
Bu günümdə yetiş dada bir ağa,
Mən qulunam, nökərinnəm bil, ağa,
Nökərin ağadan təmənnası var.

Aliyam çağırram sirri xudam,
Bu dünya fanidi, köçəcək hamı,
Tamam müəmmədə haqqın "Qur'an",
Oxuyub bilənə çox mənası var.

ZEYNALIN

Yanşaxda bir iyid gəlib ərsəyə,
Yoxdur bərabəri, tayı Zeynalın.
Qarşısına çıxan görünmür hələ,
Qüdrətdən verilib payı Zeynalın.

Mərcan Qamışlıda atlığı güllə,
Gilas budağından saldı bir gilə.
Yazdım tərifmi, yayılsın elə, -
Ucalsın qoy haqqı-sayı Zeynalın.

Aynalısı xub yaraşır boyuna,
Qoymaz ovu nəzərindən yayına,
Arzum budur gələm oğul toyuna,
Şən dolansın yazı, yayı Zeynalın.

Kamil səyyad oldu, sərrast kamandar,
Murovun sərini eylədi şikar.
Seyrəngahı oldu o qoca dağlar,
Oylağdı Meydan çayı Zeynalın.

Aşıq Ali saldı hər yerdə bəhsin,
Aləmə şəms etdi sədasın, səsin.
Dörd pələngə qalib gələn qəməsin,
Eşidilməz hay-harayı Zeynalın.

GƏTİRMİŞƏM

Gecə-gündüz vird etdiyim, ay Bəsdi,
Qəlbiminən qəlbiniə tel gətirmişəm.
Gəzdim İstanbulu, Qarsı, İzmiriri,
Türkiyə elindən bar gətirmişəm.

İpəyin ən xası layiqdir sənə,
Torpaq çox şirindi bilginən mənə.

Milli Kitabxana

Anamın göz yaşın demirəm hələ
Koroğlu dağının qar gətirmişəm.

Deyişdik bağladım aşiq Yiğvalı,
Əsmər istiyirdi həm qılüp-qalı.
Axırda utandı, bəd gəldi fəli,
Əsmərin töhfəsi var, gətirmişəm.

Dağlardan ucadı o Ağrı dağı,
Nə qədər dost tutdum Əsəddir sağı.
Çimənkənd olubdu behiştin bağı,
Behişt bağçasından bar gətirmişəm.

Aliyam, mən gəzdim tamam hər yeri,
Türkiyə elinin gözəl dilbəri.
Osmanlı sultəni dillər əzbəri,
Onların salamı var, gətirmişəm.

DÜŞDÜ

Bir dəzgah qurmuşam yüz min teli var,
Hər telinə dilbər düzənə düşdü,
Yüz yaşadı, cavan qəddi büküldü,
Yasəmən zülfünə nişanə düşdü.

Əldə şana zülfün dara bir yana,
Hürülər, pərilər, dilbər bir yana,
Dərdimi yük tutdum, getdi bir yana,
Dəryada nəhəngə, ümməna düşdü.

Dibi dərya, o başı qubara bax,
Yar sinəsi səmər vermiş nara bax,
Deyər Aşıq Ali sən bu nara bax,
Kafəri açıdalar, rizvana düşdü.

DOLANDI

Həbibimdi, təbibimdi Bəsdi yar,
Uydu könlüm o dildara dolandi.
Vəfasız dünyanın vəfali yarı,
Əmr eylədi, düz ilqara dolandi.

Tay olmaz sədrinə bir qeyri sinə,
Qoymadı qoynuna bir qeyri sinə.
Yarı meyl etmədi bir qeyrisinə,
Gəldi neçə zülfü qara dolandi.

Yazı haxdan oldu, od oldu yandı,
Hərdən əbru təki o dolu yandı.
Sevda aləmində od oldu yandı,
Ah səməndərdi, nara dolandi.

BƏSDİ YAR

Peymana mərd oldum, dəşət gərd oldum,
Gör əhvalım, bir sor halım, Bəsdi yar.
Rüxsarən zərd oldum, əhli dərd oldum,
Zaydı halım, həm xəyalım, Bəsdi yar.

Cismidə canımsan, ilqarda dursan,
Sən can alanımsan, verrəm buyursan.
Təlx lisaniımsan, eyham vuransan,
Bilsin cümlə qoy mahalım, Bəsdi yar.

Olmasan bivəfa, sürərsən səfa,
Gələsən insafa, çəkməyəm cəfa,
Sevən düşməz xofa, çekilər qafa,
Etmə müşgül ilk vüsələm, Bəsdi yar.

Artırdın məlalım, həm qılıü-qalım,
Tərk edim mahalım, sərf edim malım.

Milli Kitabxana

Ya ölüm, ya alım, yox desən, zalım,
Aşkar oldu son sualım, Bəsdi yar.

Çəşmimin ziyası, Alıdı ası,
Geydi qəm libası, ahdi nəvası.
Qurdı fırqət yası, agah mənası,
İnanma ki, burda qalım, Bəsdi yar.

BƏSDİ

Sən şəmsi, mən kənarında sitarə,
Rüxsət ver sərinə dolanım, Bəsdi.
Can fəda eylərəm, ey mahiparə,
Budur sərmayədən olanım, Bəsdi.

Kərəməm, Əslisiz giryən neylərəm?
Məcnunam, dəştə üryən neylərəm?
Nainsaf, halıma bir yan, neylərəm?
Sənsən canı verib, alanım, Bəsdi.

İqbalım dadıma yetmədi bir an,
Sitəmindən oldu can evi viran,
İstərsən gəzərəm İranı, Turan
Qürbət diyalara yollanım, Bəsdi.

Umma mərhəməti qəni daradan,
Əgər səvhənsə çıxaq aradan.
Kərəm hasil olar nadir çaradan,
Tərsinə odlara qalanım, Bəsdi.

Dəhri cəfa çoxlarını tovladı,
Uydu baban rəsulları qovladı,
Ah sənlə bir diyarın övladı,
Qoyma yad ellərə calanım, Bəsdi.

YANDI

Qəza qərq eylədi yanar odlara,
Elimin sərvinaz sonası yandı.
Atəş müqəddəsdi, napakdan qaçar,
Görmədim nə xənnas, nə ası yandı.

Nə idi günahı pakı xilqətin,
Oldu mübtəlası dərdin, zillətin;
Aqıl fəhm eləyib, alsın ibrətin,
Nağının gül üzlü balası yandı.

Dərkiyan naçardı dövran işinə,
Olmadı bir zəka, elac düşünə.
Cümlə tab eylədi qəm atəşinə,
Mənim tək qəm əhli yanası yandı.

Qəbahət nə idi, odlar qalandı,
Əsil məhşər gördüm qeyri yalandı.
Cümlə qəm eylədi, qəlbə talandı,
Aqıl küdrət çəkdi, danası¹ yandı.

Aşkar şivən qurdı ilahi tala,
Ali tab etmədi bu müdhiş hala.
Bir cana borcluydu o körpə bala,
Nari-cəhənnəmdi, anası yandı.

OLA BİLMƏZ

Gözəllər şahidi nazlı nigarım,
Kimsənə Bəsdiyə tay ola bilməz.
Xilqətinə xudasından verilən,
Bundan qeyrə cəlil pay ola bilməz.

---

¹ Alim

Milli Kitabxana

Buğdayıya qara dedin, a zalim?
Bir an görməyəndə pozulur halım.
Odu pəri nisbət şəmsi-cəmalim,
Şəbahəti ulduz, ay ola bilməz.

Şəms oldum aləmə aqil sözümlə,
Uçalmışam, cəfalara dözümlə.
Nainsaf, seyr eylə yarı gözümlə,
Hilal qaşı kimi yay ola bilməz.

Kanaram qüssədən başdan-binadan,
Cəlil xılqət törər, cəmil anadan.
Ah gövhər sərrafidi, a nadan,
İnsallah cəfəsi zay ola bilməz.

ÇALIM

Qəddi dal, eyni zay olsam da, gülüm,
Yenə də pür kamal həvəsdi çalım.
Qəm çökdü sinəmə eyləyə zülüm,
Bir götir sazımı, a Bəsdi, çalım.

Piranələr həl müdam müdhişdi,
Halətimə körpələr də gülüşdü;
Naqafıl yadına keçən gün düşdü,
Söylə bəmdən çalım, ya səsdi çalım?

Bəşər qəmli qüdrətindən yaranı,
Xalıq xalq eyləyib qəlbdə qaranı.
Dilləndirib tez kəsərəm aranı,
Həm desəm bu Ali növrəsti çalım.

SARIKÖYNƏK

Solar gül camalın, aranda qalma,
Dolan yaylaqları yay, sarıköynək,
Müştəqam boyuna, nəzərdən salma,
Etmə ömrüm ahu-vay, sarıköynək.

Təzələndi köhnə dərdin yarası,
Təbibimsən, səndən qaldı çarası,
Tökülüb zülfərin gərdən arası,
Çək üzə, çin-çin et, say, sarıköynək.

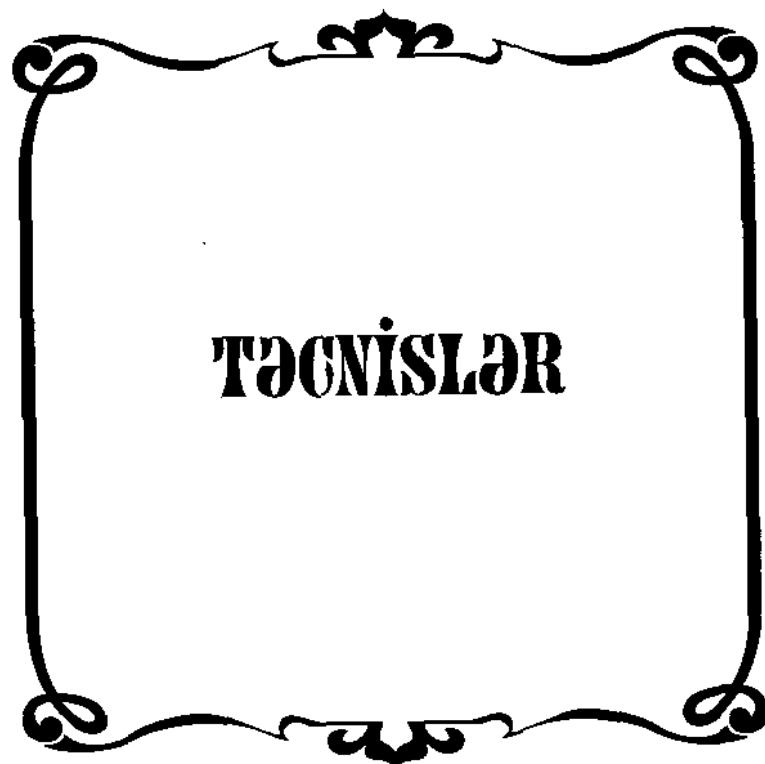
Ali deyər keçdi şamın çoxumu?
Qaynat qəfədanı, dağıt yuxumu.
Gətir fincanları, yanında lumu,
Sən doldur, mən içim çay, sarıköynək.

DAL-DALA

İşmin üç hərifdi elədim bəyan,
Cimdi, mimdi, yazılıbdı dal-dala,
Seyraquba, müxənnətə qoşulma,
Əlif qəddin bəd nəzərdən daldala.

Səyyadısan, dağlar sənin, gəz dolan,
Alişarsan öz oduna, az qalan,
Maral gəldi, keç bərədə daldalan,
At oxların, peykanım daldala.

Deyər aşiq Ali meydan içində,
Oxudum dərsimi meydan içində,
Doxsan min kəlməni meydan içində,
İsbat eylə, sübut eylə dal-dala.

Milli Kitabxana

AY ÜZƏ-ÜZƏ

Hicranım, möhnətim, dərd ilə qəmim
Az qalıb canımı ay üzə, üzə.
Namərdin fitnəsi alır canımı,
Heç demir canımı ay üzə-üzə.

Qəvvas kimi dəryalara dalmışam.
Şirin canım kəməndinə salmışam.
Qərq olmuş gəmiyəm, burda qalmışam,
Sonalar çalxanır ay üzə-üzə.

Aliyam, axtaram həqiqi dostu,
İlqarın bütünü həqiqi dostu.
Müxənnət olmasa həqiqi dostu,
Dost deyər sözünü ay üzə, üzə.

DAMI DA YANSIN

Uçubdu könlümün dəri, divan,
Bir sütun vurgunan damı dayansın,
Hər kim dostdan dosta yaman qandırsa,
Qiyamət oduna damı da yansın.

Dedim: könül, bir qayitsan özünə,
Bir baxğınan mənə, bir də özünə,
Axırətdə bir ev tiksən özünə,
Uçmasın başına, damı dayansın.

Deyər Aşıq Ali acar ovluya,
Zənbur şirə çəkə, acar ovluya,
Bir dost səni qoyub acar ovluya,
Od vur qapısına damıda yansın.

DE BİR ÜZ-BİR ÜZ

Vaxt məni tulladı qəm dəryasına,
Ovçuyam gəzirəm de bir üz-bir üz.
Leyli müştəgiyam düşdüm odlara,
Yetirin loğmana, de bir üz-bir üz.

Fərhad sevdı Şirin yarın kamalın,
Kərəm sevdı Əсли yarın kamalın,
Ürək istər, könül deyər kam alım,
Göz-gözə baxanda de bir üz-bir üz.

Aliyam, xəyalım kəc dolanırdı,
Xosrov da başında tac dolanırdı,
Məcnun Leyli deyib ac dolanırdı,
Almadı Leylidən de bir üz-bir üz.

DAL-DALA

Yaz açılcaq gəl çiçəyin seyrinə,
Təbib deyər qoy tökülsün dal-dala.
Bu dünyada şir də yalqız olmasın,
Qardaş gərək cüt dayana dal-dala.

Müxənnət göz qoymaz dala, qabağa,
Hərcaydar heç çıxməsin qabağa,
Yaxşı köhlən cəhd eləyər qabağa,
Yaxşı iyid fikir verər dal-dala.

Xudam məni tək yaradıb, təkbətək,
Gecə-gündüz fikr elərəm, təkbətək.
Aşiq Ali, çək döşünə təkbətək,
Müxənnətdən çək ətəyin, daldala.

AYA QALMASIN

Bimürvət yar məni candan eylədi,
Tutubdu dəstində ayaq almasın.
Girdim dostun baxçasına seyr etdim,
Görmədim bağlında ayaq almasın.

Mirzəsən oxu dərsin haraya,
Bayram ayı demək olmaz hər ayə,
Şahi-Mərdan, özün yetiş haraya,
Düşmən bu günümdə ayaq almasın.

Deyər Aşıq Ali yara bağlıya,
Yaxşı təbib gərək yara bağlıya,
Bir yar meylin qeyri yara bağlıya,
Həftə tamam olsa, aya qalmasın.

AYƏ MƏNDƏDİ

Bu gün seyraqubdan bir söz eşitdim,
O söz dostdan deyil, ayə məndədi.
Dedim: nədir sədrin üstə bəslərsən?
Dedi: tifil ikən, ayə, məndədi.

Sevdiciyim təzə geymiş buxara,
İnsafdımı bülbülbaxa bu xara?
Gəşt eylədim Bəsrə, Bağdad, Buxara,
İndi də gəlişim a Yəməndəndi.

Aşıq Ali pirdən içdi nə cami,
Nə axunddu, nə molladı, nə cami...
Nə Firdovsi, nə Səyyadi, nə Cami?
Təcnis, sinədəftər, ayə məndədi.

AYAĞI BELƏ

Bimürvət yar məni candan eylədi,
Tutubdu dəstində ay ağı belə.
Can deyən dostlarım, can qardaşlarım
Olubdu canıma a yağı belə.

Dar günümədə yetiş dedim, ay ağa,
Müxənnətə göydən bala a yağa.
Bir iyid ki, enə başdan ayağa
Kəsilər dostların ayağı belə.

Ah deyər ömrüm sinə yetəndə,
Oxudum dərsimi sinə yetəndə.
Vədəm tamam olub, sinə yetəndə
Bükəllər qəddimə ay ağı belə.

BAŞA-BAŞ

Dost odur ki, öz dostunnan dost ola,
Düşməninnən düşmən ola başa-baş.

Əzizinəm başa-baş,
Oxu dərsin başa-baş.
Bədəsildən qaç qurtar,
Ayaq götür başabaş.

"Can!" deyənə "Can!" – deyinən mərdana,
Baş qoyanın qoy yolunda başa baş.

Aşıq gərək bu meydanda bir qala,
Oxugunan bu dərsini bir qala.

Mən aşıq qala-qala.
Dikilib qala-qala.
Cavan ömrüm çüründü,
Qürbətdə qala-qala.

Milli Kitabxana

Ağlayana can vermərəm nə qala,
Baş verənə mən verərəm başa baş.

Aşıq dərdin kim yetirər sənə, yar,
Oxudunmu bu dərdimi sən, a yar?

Aşıq deyər sənə, yar,
Qurban olum sənə, yar.
Tarix keçsə qoy keçsin
Ömür elə sən, a yar,

İstəyirsən yaxa yırtıb, sinə yar,
Əl çəkmərəm olsam candan başa-baş.

Aşıq Ali, həzar dərdə davadı,
Bir dərdim var həzar dərdə davadı.

Yox, aşıq, dava gəzər
Xestələr dava gəzər.
Əsil çay-çörək verər,
Bədəsil dava gəzər.

Davaçisan bu meydanda davadı,
İstəyirsən kəllə vuraq başa-baş.

AĞ DAMAR-DAMAR

Dört çahar fəslində ovum ovladım,
Tor gəldi gözümə ağ damar-damar.

Mən aşıqəm yağ damar,
Piltə yanar, yağ damar,
Ürəyimə od düşər,
Sinəm başı sizildar.

Dedim könül müxənnətdən kənar gəz,
Qatar xörəyinə ağ damar-damar.

Milli Kitabxana

Çəşmin cəllad, qaşın almaz olubdu,
Heyva təki saralıbdı, solubdu,

Mən aşiqəm solubdu,
Saralıbdı, solubdu
Yarı yordan ayırmaq,
Müxənnətdən olubdu.

Mən çəkdiyim cəhənnəmin odudu,
Yanar ürəyimdə yağ damar-damar.

Aliyam, sinəmi çarpaz dağlaram,
Loğman olub yaraların bağlaram.

Mən aşiqəm yara mən,
Yetirmədim yara mən
Dərdə dərman olmadı,
Eyləmədim çara mən.

Bahar buluduyam coşub ağlaram,
Bağban da bəsləyir bağ damar-damar.

Milli Kitabxana

111

Milli Kitabxana

NƏDİ

Havalanma, dəli könül,
Zorunan işin nədi?
Mənsur təki Hələbdə
Dannan işin nədi?
Tut orucun, qıl namazın,
Şükür et Allahına,
Yoxsulsan alçaqdan yeri,
Varinan işin nədi?

Mənəm deyən başa varmaz,
Mənəm demə gerdə dur.
Əl ki gördün qan içində,
Çək ətəyin gerdə dur.
Həqiqət, mərifət haqdır,
Təriqətdə gerdə dur.
Kəc baxma ustad yoluna,
Pirinən işin nədi?

Gəl, biçarə Aşıq Ali,
Qafil olma dilindən,
Şükr eylə iqbalına,
Cüda düşmə elindən,
Əl uzatma hər deşiyə,
Şahmar vurar əlindən,
Sən ki, ovsunu deyilsən,
Marınan işin nədi?

BU GÜN

Gözəllər, məəttəl qaldım,
Bir belə tərlana bu gün.
Ağlımı aldı başımdan,
Günüm oldu qara bu gün.
Ah çəkdim fəşan etdim,
Yetmədim imdadə bu gün.
Günüm tamam ilə döndü,
Tamam yandım nara bu gün.

İqlim üzrə tek yaranıb
Yəqin bilin yoxdu tayı.
Keykavusdan bəri baxdım,
Bəhsin çəkdim yoxdu sayı.
Nəfsimi oda yandırdım,
Haq-taladan alıb payı.
Başı, gözü düz qurulub,
Heyranam naqqaşa bu gün.

Şəmşül Məlik zamanınınan
Belə gözəl görməmişəm.
Çox tərifi mən elədim,
Meyli nədi bilməmişəm.
Ərəsəti izhar etdim,
Cənnət-cəhənnəm demişəm.
Zülmü-sitəm etdi mənə,
Neyliyim əgyara bu gün?

Çox gəzdim bu dünyani
Tutiyəsən çəkim gözə.
Sənin tayın Reydə gördüm,
Müfsid olma qoyma sözü.
Hicrində mən tek qalmışam
Salırsan manqala, közə.
Ay məleykə, imdad eylə,
Bir busa ver yara bu gün.

Milli Kitabxana

Ağuşa çək qoyma yanam,
Rəhmin gəlsin rəna mənə.
Tiği zəban olma aman
Ziba kimi zəbun mənə.
Aşiq Ali, uqab ollam,
Meylin olsa gəlsən mənə.
Qulun ollam illərəcən
Məhbub ollam vara bu gün.

SƏNƏM

Cümə günü ürcah oldu
Yandı canım nara, Sənəm.
Baxıram mah camala,
Oluram avara, Sənəm.
Çəkirəm həsrətini
Sinədəki vara, Sənəm,
Gözlərimnən axıdıram
Ab ilə leysəni, Sənəm.

Heyranam ol Xudaya,
Sənin tək insan yaradıb,
Tarixdə görməmişəm,
Bir belə ceyran yaradıb.
Züleyxa dünyada nədi,
Səni onnan can yaradıb,
Rəhm elə mən yazığa
Bir busa ver bari, Sənəm.

Qaşın qara, gözün qara,
Olmuşam divanə kimi.
Saçların düşüb dizinə,
Behiştin qılmanı kimi.
Gözlərinə baxmaq olmur
Türkmənin sultani kimi.
Bir bəri bax üzün görüm,
Qardaşının canı, Sənəm.

Milli Kitabxana

Çox sağ ol, rəhmin gəldi,
Ülfət qıldın can görürəm.
Sən Aliya məhəl qoydun,
Çox nəcibşən xan görürəm.
Namızədsən öz yarına,
Öz qəlbimi yan görürəm.
Sən mənə bacı oldun,
Məhşər günü tam, Sənəm.

GƏLƏCƏK

Qövlü bəla belə qurulub
Həqiqət dövran gələcək.
Mən deyirəm yəqin bilin
Qiyamət divan gələcək.
Çalışğınan savab qazan,
Savabsıza yan gələcək.
Somu Salatinnan bezən,
Qətrəni qazan gələcək.

Anadan olduğun günü,
Bilginən ki, qəzan vardır.
Nə iş tutsan bu dünyada,
Xeyir-şəri yazan vardır.
Şağır-fağır incitməsən
Yaxşı əməl düzən vardır.
Torpaq altda lot içində
Nəkreyilə can gələcək.

İnsi-cinsi ol yaratmış
Çəkacəkdi qəhri-qəza.
Onun tutduğu əmələ
Verəcəkdi əhli cəza.
Çalışğınan yetim doydur
Pis əmələ uyma əsla.
Uruhlar da cəm olacaq,
Qıl körpüyü can gələcək.

Milli Kitabxana

Tam uruhlar ərəfəyə
Tamam orda cəm olacaq.
Nameyi əməl əllərində
Sorğu-sual qurulacaq.
Yaxşı əməl ol cənnətə
Pis əməlli tam yanacaq.
Ərəsət məhşər olacaq,
Sahib əzzaman gələcək.

Cəm olarlar ərəsətə
Məhəmməd Mustafa gəli,
Aşıq Ali, sənin ağan
Əliyi Mürtəza gəli.
Fatiməyi Zəhra ilə
Həsəni Müştəba gəli.
Zülüm ərşə dayananda,
Şafeyə Hüseyin gələcək.

DANIŞ

Yaranannan bu dünyada,
Nə bacarsan az danış,
Meyl eyləmə əyriliyə
Həmişəlik düz danış,
Daldə qalma bir adam ol
Sayılanda az danış,
Alımlərə meydan oxu
Dərdə dərman yüz danış.

Ataların misalı
Bu dünyada beş günlük,
Qapılarda yetim qalır
Yaman dərtdi düşkünük,
Elə ki, ölüb gedəndə
Yas tutanlar üç günlük
Paya düşən bu dünyada
Beş arşındı bez, danış.

Çox düşünmə, Aşıq Ali,
Qohum da yad kimidi,
Əmi-dayı, qardaş-bacı
Yandırın od kimidi,
Hamsı başa qaxınc olub
Quruca ad kimidi,
Nə olsun ki, ay biçarə
İstəyirsən yüz daniş.

VERİR

Bu gün bir hikmət görmüşəm
Aləmə iman verir,
Yediyi təkrar yeyilir,
Hamsını tamam verir.
Özü aləmi doyurur,
Nalə çəkir acam mən,
Onun nə ki, yeməyi var,
Cəmini insan verir.

Bir başı var, bir ayağı
Qafası göydə durur.
Çəkilibdi kamaniya
Dabarı ayda durur.
Nə vaxtı var, nə vədəsi,
Hesabı sayda durur,
Hər gələndə xərac alır,
Hesabınan san verir.

Gəl, biçarə Aşıq Ali,
Qoyma ola sözün kəc,
Onun bir adəti vardır,
Gah tox olur, gah da ac.
Özü elə hökm eləyir
Hər gələndən alır bac,
Doğruluğnan hesab alır,
Düzlüyünnən nan verir.

VAR

Ey dilim, qafıl olma,
Bir sırrı sübhan da var,
Müşkülə kömək olan
Dərdinə dərman da var,
Namərdi başa qaldırın,
Mərdi zəlil eyliyən,
Ol sərdən ayağa salan
Gərdişi-dövran da var.

Bu dünyayı viran yazır,
Bəs abadan hardadı,
Bülbülə soçu safə ol
Gülüşan hardadı
Bu dünyaya sahib olan ol
Süleyman hardadı?
Məhşərətən bir üz deyən
Hakimi-loğman da var.

Min gözün müşkül Ali
Gör hardadı şahı Nəcəf,
Ərəbi qiblə səmtinnən
Gəldi bir şeyxi-ərəb,
Əyləşdi Merac yolunda
Mustafa atdı tişa,
Həbibinən seyrə çıxan
Çox əziz mehman da var.

NƏDİ

Bar ilahim divan budu
Yetişə dada, nədi?
Müxənnət haqqı unudub
Heç salmaz yada nədi?

Girmə nadan məclisinə
Qədir bilən olmasa,

Milli Kitabxana

Hərcayı hədyan deyər
Bəy nədi, gəda nədi?

Zati pakı halal olan
Çaşqın olmaz xanadan,
Mətləbini tez yetirər
Yeri-göyü yaradan.
Tər gedibdi sumu salat
Əlin çəkər üqbadan,
Titriyər polu sıratdan
Heç tapmaz cüda nədi?

Ey Alı, dosta yetir,
Dostdan dosta al olmaz,
Həqiqətdən dərs almiyan
Şəriətdən hal olmaz,
Şəriətdən kamil olan
Yetgin olar, kal olmaz
Gəşt eyləyər dəryalarda
Çay nədi, ada nədi?

BAX

Ey könül, qafıl olma
Əliyül imrana bax,
Məhəmməd şəninə gələn
Ayeyi-Qur'ana bax.
İsmayıł getdi Minaya
Ona qurban olmağa.
Cəbrayıł bir qoç götirdi
Sürməli qurbana bax.

Adəm ki, yedi bugđanı
Bir görün nə etdilər,

Ol xudadan əmr olundu
Sərəndibə atdilar,
Adəmnən Havva ana

120

Milli Kitabxana

Bir-birini tapdılar,
Həvvə doxsan oğlan doğdu,
Gərdişi-dövrana bax.

Gəl biçarə Aşıq Alı
Seç bil mövləni tanı,
Habil vurdu, Qabil öldü
Eylədi nahaq qanı,
Haqq-taladan əmr olundu
Su götürdü dünyani,
Ol gəmiyə nicat verən
Qadiri-sübhana bax.

YALVARIRAM

Sidqinən siğınmışam
Sübhana yalvarıram,
Məhəmmədə tabe olub
Qur'ana yalvarıram.
Məzhəbimdi Cəfər Sadiq,
Qibləmdi Kəbəm mənim,
İlqarımda çox möhkəməm,
İmama yalvarıram.

Atdı şəhadət barmağın
Zəbun etdi Xeybəri,
Çəkəndə "Allahu-Əkbər!"i
Qırdı yüz min ləşkəri,
Alimlərin ümidgahı,
Möminlərin pənahı,
Şahi-Mərdan, şiri yəzdan
Mən ona yalvarıram.

Dar günümüzü dada yetiş,
Ədalət şahım mənim,
Ey böyük ümidgahım,
Sənsən pənahım mənim,
İsmimdi Aşıq Ali,
Çoxdur günahım mənim,
Günahkarı sən aparma
Divana yalvarıram.

QIRMZI

Həzrət əmir bayram günü
Geyinib don qırmızı,
İsmayla gəldi qurban
Töküldü qan-qırmızı.
Oxudu "İsmi-əzəm"i
Bağladı zülfüqarı,
Çaldı qılınçı Əntərə,
Oldu meydan qırmızı.

Buyurun mirzələrə
Belə yazsın yazını,
Öz-özünə fikr eyləsin
Xub danışın sözünü.
Aşıq gərk püxtə olsun
Xam bilməsin özünü,
Girsin eşqin kürəsində
Pişsin büryan qırmızı.

Deyər Aşıq Ali uçub
Bu könlümün pərgari,
Ustada qulluq etməyən
Kim olar xiridarı.
Mənnən bəhsə duran aşiq
Gəlsin dursun üz barı,
Sərraf mənəm, istiyirəm
Ləli-mərcan qırmızı.

BİZDƏDİ

Şükür olsun ol xudaya
Adil divan bizdədi,
Dini məssər yolu ərkan
İlqar, iman bizdədi.
Neyliyirəm o məzhəbi
Yoldan xarici ola
Məhəmmədə nazil olan
Ayeyi-Qur'an bizdədi.

İncil İsaya gəlibdi,
Tövrat Musaya ey dil
Qur'an Məhəmmədində,
Sən gəl onu yəqin bil
Dörd çəşmədən ponqar axar
Həqiqətdə durar göl
Girməynən ki, qərq olarsan
Dərya, umman bizdədi.

Göylərdən dörd kalam endi,
Məhəmmədə Qur'andı,
İnşallah ki, möminləri
O dardan qurtarəndi.
Gəl qəm çəkmə, Aşıq Ali,
Ağan Şahi-Mərdəndi
Penci-ali Sahibzaman,
On iki imam bizdədi.

MƏRD

Məhəmmədə xalıq özü,
Göndərdi Qur'ani mərd.
Altı min altı yüz altmış aya,
Yüz on dörd surəni mərd.

İlahidən nazil oldu,

Milli Kitabxana

Göydən endi dörd kitab.
O, Qur’ana baş əyənlər,
Tez tapır imanı mərd.

Beş kəlməyə aşiq olan,
Sinəsi dəftər gərək,
Haqq-taalanın min bir adı,
Dillərdə əzbər gərək,
Bu aləmə zülm eyləyən,
Olmayla rəhbər gərək.
Açıb cənnət qapısını,
Göstərdi rizvanı mərd.

Gəl, biçarə Aşix Ali,
Xəbərdar ol dünyada.
Uca könül, alçaq saxla,
Havalanma dünyada,
Haqqın min bir adını gəl,
Gündə üç yol sal yada.
Vaqif ol, haqqın yolunda,
Gəl eylə tövbəni mərd.

GƏL

Kəndinə aşığam deyən,
Aşixsan meydana gəl
Namərd girməz bu meydana,
Mərd isən meydana gəl.
Kəndi olan kəndisini,
Öyməyi layiq döyüd,
Şimdi sazin aləminə,
Bu cəngi-dövrana gəl.

Ey arifə, bir salam ver,
Soruşum halın görüm,

Həqiqət haqq aşığısan,
Söylə, kamalın görünüm.

Milli Kitabxana

İncil, Zəbur, Tövrat, Qur'an
Göstər kitabın görüm.
Dostum, əgər bütpərəstsən,
Bu narı-neyrana gəl.

Mən Aliyam tamam leyli-
Nəhar söylərəm mədhi,
Mərifəti, şəriəti,
İnnəqan haq, təriqəti,
İsayisan "İncil"i sev,
Musayisan "Tövrat"ı.
Gər Məhəmməd ümmətisən,
Boyun əy, "Qur'an"a gəl.

QƏZƏL¹

Yeri-göyü xəlq eyləyən, bu məvhu mavaya gəl,
Haqqınan-nahaq arası düşübdü davaya, gəl.

Aman vermir dostlar bu gün, düşmüşəm qəm behrinə
Şərəfəvəbam bu sənətdən əzəlindən çaya gəl.

Eşq belə bir bələdi, cümlə ona mübtəla,
Nə Məcnuna tənə eylə, gülməz Züleyxaya gəl.

Könül sevən gözəl olur, babalardan qalan söz,
Çatmaq üçün öz yarına, imkan ver Leylaya gəl.

Bir sevgi də bu aləmdi, hamı aşiq dünyaya,
Günüz şəmsi ziyarət et, gecələr də ayə gəl.

Könüllə mən əl çəkmərəm, bu dünyadan agahdı,
Özrail gürzü çalandı, bacarırsan hayə gəl.

Gözəl şaban şərəfimdi, yadımdadı pənzideh,
Nə şöhrət var gündədi, bel bağla mövlaya gəl.

Pak Qur'andan var savadım, dini dindən seçiləm,
İsbat üçün izah edim, necə çətin ayə gəl.

Hikmətlərdən pür savadam, hünərliyəm isbata,
Həm dərsindən kasadsansa, buyur təmənnaya gəl.

Xuda sənin qəlbindədi, cüda salma özündən,
Bir anın da olmaz onszuz, səbəb etmə xudaya gəl.

Ali, üməd xudadadır gen gündə sal yadına,
Hey çağırram min bir adı, sal üstümə sayə gəl.

---

¹ Aşıq Alının qələmə aldığı yeganə qəzəlini "Divanilər" bəhsində verilməsini məqsədə uyğun saydıq (*tərtibçi*).

Milli Kitabxana

AŞIQ RƏVAYƏTLƏRİ

Milli Kitabxana

128

AŞIQ ALI İLƏ AŞIQ ƏLƏSGƏRİN DEYİŞMƏSİ

Gedər oldum, yar-yoldaşım sağ olsun,
Bol olsun çörəyi, aşı dünyanın.
Bundan sonra dəndləriniz durulsun,
Sürmələnsin gözü, qaşı dünyanın.

Ərənlər qoyduğu yolları seçdim,
Dolduruban, eşqin badəsin içdim.
Bir belə sövdayçın sərimnən keçdim,
Ləli-gövhər olsun daşı dünyanın.

Bağla bostan olsun çöllər, səhralar,
Bal ilə yağı olsun, yeddi dəryalar.
Meyvə versin bütün bağlar, ovalar,
İstərəm yaz olsun qışçı dünyanın.

Dərdli Kərəm deyər dünya fanidi,
Neçələrin üzü üstə sürüdü.
Kimsə bilməz nə zamandan bəridi,
Heç hesaba gəlməz yaşı dünyanın.

Ustatlar ustadnaməni bir yox, iki deyər, biz də deyək iki olsun.

Arifi-müəzzəm, ey nuri-eynim,
Mənim kimi ömrü bad olan varmı?
Qohumdan, qardaşdan, dostdan, aşnadan
Xəyalı dolanıb, yad olan varmı?

Hər kəs özü mətləbini qanmayan,
Dünya cifəsinə səhl sönməyən,
Fələk əli dəyib, çərxı dönməyən,
Ləzzəti dəhanda dad olan varmı?

Dağlar qan ağlayır, düşüb borana,
Daha bundan sonra çətin yarana,
Göyçə qana batsın, qaldı virana,
Daha Ələsgər tək ad olan varmı?

Milli Kitabxana

Mənim üçün nə ata, var, nə ana,
Arif görək bu mətləbi tez qana.
Minə qəm atına çıxaq cahana,
Görək bu dünyada şad olan varmı?

Günbəgündən bağlayıram qəm, vərəm,
Könül sakit olub, heç tapmir aram,
Nə Şirin, nə Fərhad, nə yaziq Kərəm,
Abdulla tək cismi od alan varmı?

Ustatlar ustadnaməni iki yox, üç deyər, biz də deyək üç olsun, namərdin ömrü
püç olsun.

Açma mətahını naşı tüccara,
Qiymətini bilib, xiridar olmaz.
Bədöyüq qocası olsa da ariq,
Sürsən mənzil kəsər, kəmhünər olmaz.

Qaşın firqətindən dağlar qərəli,
Üç hərifdir yerin, göyün qərəli.
Misə qalay vurşən axır qaralı,
Nə lələ bənzəməz, nə gövhər olmaz.

Hüseynəm, sinəmdə haqqın baratı,
Yaxşı iyidin var sözü, söhbəti.
İyidin olmasa binadan zati,
Tanınıb, heç yerdə aşikar olmaz.

Sizə kimdən söylüyüm, haradan söylüyüm, Göyçə mahalının keçən
gülərinən, keçmiş dövranından, adları dillər əzvəri olan ustad aşixların
kamalından, Göyçə mahalının adlı-sanlı aşixları Dədə Aliyanan, Dədə Ələsgərin
qavaxlaşmasından.

Bəli, mənim əzizlərim, tarixə yaxşı-yaxşı baxsaq, görərik ki, Göyçə mahalı
bizim ulu babamız oğuz tayfalarının doğma vətənidir. Göyçənin adı çəkiləndə saz,
söz, ustad aşixları yada düşür.

Dədə Qorqud döyründən saza, sözə olan məhəbbət bu mahalda yaşayınların,
cavanından tutmuş qocalarına qədər hamisinin qanına, iliyinə hopuf.

Milli Kitabxana

Ulularımız yaxşı deyif: "Göyçədə yeni doğulmuş uşax, beşikdə ağlayanda qoşma, təcnis üstündə ağlayır, səsi də saz havasına köklənmiş olur".

Saza, sözə olan bu məhəbbət Göyçə mahalında neçə-neçə ustاد aşixların yaranmasına səvəf oluf. Belə ustad aşixlardan indi qulluğunuzda ərz edəcəyim Aşix Aliyanın Aşix Ələsgərdi.

Aşix Alı döyrünün tanınmış ustad aşığı olan Ağ Aşixdan dərs alıf, yüksək kamala çatmışdı. Dədə Alı addı-sanni sənətkar olannan sonra, bir çox şayirdlər yetişdirmişdi. O cümlədən adını fəxrə çəkdiyimiz Dədə Ələsgər də Dədə Alının istəkli şayirdlərindən biri olmuş, onun sayəsində yüksək kamala çatmışdı.

Ancaq onu da deyək ki, ustaddan öyrənən şayirdin də görək öz qabında bir şeyi olsun. Yoxsa bir ustanın noxudnan divar suvamağına oxşayar. Ustanın divara vurduğu noxudlar dığırılanib yer töküldüyü kimi, fərsiz şayird də ustadin qıymətli sözlərini bir qulağından alıf, o biri qulağından çölə buraxıf, küləyəcə verəcək.

Xoşbaxlıqdən Ələsgər belə şayirdlərdən döyüldü. Aşix Alı şayirdlərinin hamisindən daha çox Ələsgərin xətirini istəyər, onun kəskin hafızəsinə heyran qalıf, şayirdinnən fəxr edərdi. O, Ələsgərin gələcəyinə böyük ümud gözüynən baxırdı. Ələsgər də ustadına doğma oğul kimi yanaşar, onun hörmətini həmişə əziz tutardı.

Bəli, əzizlərim, artıq Ələsgər də püxtələşmiş, eldə, obada ad-san qazanmış aşixlardan saydırı.

İcazə verin, səhbətimizi burada yiğcamlaşdırıf, əsas mətləbə keçək. Cox haxlı və maraxlı bir suval ortalığa çıxır ki, axı nejə olur ki, belə istəkli ustadla şayird arasında inciklik, zidiyyət düşüf, biri-birina meydan açıf, deyişməli olmuşlar?

Əvvəla, onu deyək ki, mərdimazarın öyü yixilsin, bu mərdiməzarlar, xayınlar, xəbislər olmasa, dünyada yaşamağa nə var ki, mərdiməzarlar nə ölüf, nə də ölcək, onlar hər döyranda oluf, yaralı çivan kimi həmişə xalqa əziyyət verif, indi də verirlər.

Əhvalat belə oluf: "Göyçə mahalının Çaxırlı kəndində Böyükəga addı, sözü keçən, varlı adam oğluna toy eliyəsi olur. Qohumlarından bir nəfəri Aşiq Alının dalınca Qızılvəng kəndinə göndərir, tapşırır ki, gedif Aşiq Aliya deyərsən ki, Böyükəga bazar günü oğluna toy eliyəsidi, durmasın, tez bir bizə gəlsin.

Milli Kitabxana

Bəli, mənim əzizlərim, Böyükağannın göndərdiyi qasid ağanın sıfərini Aşix Aliya çatdırır.

Aşix Ali çıxılmaz vəziyyətə düşür, özü də Böyükağanı yaxşı tanıyır. Bilirdi ki, o çox çətin, inad adamdı. Aşix Ali dedi ki, ay oğul, kəndimizdə bir nəfər kasib adam oğluna toy eleyir. Özü də keçən həftədən mən ona söz vermişəm. Ələsgəri də Qazağa toya aparıflar, burada olsayıdı onu göndərərdim. Ağaya deynən təvəqqə edirəm, mənnən inciməsin, söz verdiyim adamı naumud qoyuf ora gələ bilmənəm, özgə aşix tafsın.

Qasid Aşix Alının cavabını Böyükağaya çatdıranda, elə bil Böyükağanı zəhərli bir kürzə ilanı çalır. Hirsindən cin atına minən Böyükağa Aşix Alını söyüb yamanlaşdı da, ürəyində dedi ki, yaxşı, Aşix Ali, sən sən ol, mən də mən olum. Bu hayatı səndə qoysam, onda başımdakı bu qiymətli papax gərək mənə haram ola.

Əziz dinləyicilər, aradan bir müddət keçəndən sonra Çaxırlı kəndində dəli Şirin aldı bir nəfər kasib adam oğluna toy eliyəsi olur. Dəli Şirin özünü Aşıq Alının yanına çatdırır, şirin dilini işə salıb, onu oğlunun toyuna çağırır. Xoşbaxlıqdan Aşix Ali da heç kəsə söz verməyibmi?. Dəli Şirinə deyir ki, arxayın get, gəlib oğlunun toyunu ürəyin istəyən kimi keçirəcəm. Dəli Şirin şad-xürrəm kəndə qayıdır. Onu da deyim ki, Dəli Şirin Böyükağanın Aşix Alıdan möhkəm incik düsdüyüni bilirdi, elə ona görə də Aşix Alının yanına naumud gəlmışdı. İndi bu kasib öz işinin düzəldiyini görəndə az qaldı ki, qanadlanıf uça. Kənddə Böyükağa eşitdi ki, Dəli Şirinin oğlunun toyunu Aşix Ali eliyəjək, elə bil bədəninə qor doldu. Öz-özünə dedi ki, bir bu ləvənd oğlunun işinə bax. Qohumlarını evinə yiğib dedi ki, bilir-siniz ki, Aşix Ali mənim oğlumun toyunu keçirmədi, Dəli Şirinin oğlunun toyunu keçirməyə gedir. Biz onu bu məclisdə pisikdirməliyik.

Bəziləri, insafən, dedi ki, ay Böyükağa, sənin adın-sanın var, ayif döyülmü elə bir ustad aşığı pisikdirirsən? Bir də ki, axı onu kim pisikdirə bilər?

Böyükağa dediyindən dönmədi ki, dönmədi. Dedi ki, Aşix Ələsgər Qazaxdan gəlif, Aşix Alının toyda olduğunu ona demək lazımlı, onu lapdan Alının üstünə gətirmək lazımdır. Aliya da xəlvətcə deyək ki, Aşıq Ələsgər səni yaman hədələyir, deyir ki, iki qoçun başı bir qazanda qaynamaz, mən ustamla qavaxlaşıb, deyişəcəm, Allah ya ona verər, ya da mənə, qoy ilana öz balası qənim

Milli Kitabxana

olsun, deyiblər. Onu bağlayıf pisikdirə bilsə, ancaq Aşiq Ələsgər pisikdirə bilər.

Bəziləri dedi ki, qoy elə də olsun, biz bunları bir sınavdan çıxaraq, Allah hansına verər, verər.

Bəli, müxənnətə, söz qəhat ha döyü. Böyükəganın adamları hər tərəfdən Aşix Aliya çatdırıldılar ki, ay Aşix Alı, sənin çörəyinin duzu yoxmuş, indi öz yetirmən sənə qənim kəsilmək isdəyir. Ələsgər səni yaman yanır. Hər yerdə deyir ki, gərək ustamla deyişəm, Allah ya ona verər, ya da mənə.

Aşix Alı bu sözlərə gah inandı, gah da inanmadı, öz-özünə fikirləşdi ki, axı mən yaxşılıqdan başqa Ələsgərə nə pislik eləmişəm ki, o, mənə belə hədələyir. Bir də fikirləşdi ki, əşşə, insan ciy süd əməndir. "Xamir yeyənin fağırı olmur, deyiflər", bəlkə də onu öyrədif, yoldan çıxarıflar.

Bəli, mənim əzizlərim, Aşix Ələsgəri da aldadıf, həmin məclisə gətirdilər, Aşix Ələsgər saz qoltuğunda məclisə girəndə artıq, məclisin şirin yeriydi, öz ustadının məclisə olduğunu görəndə utanıb dayandı, axı ona demişdilər ki, bu toyda sənnən başqa aşix olmayıax. Getsə, bu o, deməkdir ki, deyişməliyik, Aşix Ələsgər aldandığına görə çox pərt olmuşdu.

Aşix Alı da çox çətin adam idi, Aşix Ələsgəri görəndə deyilənlərə tamam inandı, üzünü Ələsgərə tutub dedi ki, oğul, nə fikirlə gəlifsən, xoş gəlif, safə gətirifsən, deyişmək isdəyirsən, açıq danış, daha orda-burda mən niyə hədələyirsən, a bala? İndi çıxart sazını, bu sən, bu da mən. Aşiq Ələsgər and-aman elədi ki, ustad, mən Sizin bu məclisə olmağınızı bilməmişəm, bilsəm Sizin icazəniz olmasa, heç gələrəmmi? Bir də, o nə sözdü, nə hədə-qorxu, nə deyişmə, bu nə olan sözdü, ustad? Axı mənim Sizə ata qədər hörmətim var.

Aşix Alı dedi ki, Ələsgər, mənə dil tökmək lazım döyü, mən sənnən əl çəkəsi döyülməm. Bu məclisə bu gün söz-söhbətə son qoymalıyıx.

Ələsgər ustadinan qavaxlaşmaq istəmirdi. Oydu ki, sazını köynəkdən çıxartmadı. Bu Böyükəganın adamları tələb etdi ki, Aşix Ələsgər, sən qorxursan? Sən ustanın sözünü yerə salma, sazını köynəkdən çıxart. Ələsgər getmək istəyəndə Aşiq Alı dedi, Ələsgər, bir divani deyəcəm, ona qulax as.

Milli Kitabxana

Aldı Aşix Ali:

Məhəmmədə xalıq özü,
Göndərdi Qur'ani mərd.
Altı min altı yüz altmış aya,
Yüz on dörd surəni mərd.
İlahidən nazil oldu,
Göydən endi dörd kitab.
O, Qur'ana baş əyənlər,
Tez tapır imanı mərd.

Beş kəlməyə aşiq olan,
Sinəsi dəftər gərək,
Haqq-taalanın min bir adı,
Dillərdə əzbər gərək,
Bu aləmə zülm eyləyən,
Olmaya rəhbər gərək.
Açıb cənnət qapısını,
Göstərdi rizvani mərd.

Gəl, biçarə Aşix Ali,
Xəbərdar ol dünyada.
Uca könül, alçax saxla,
Havalanma dünyada,
Haqqın min bir adını gəl,
Gündə üç yol sal yada.
Vaqif ol, haqqın yolunda,
Gəl eylə tobani mərd.

Aşix Ələsgər arif adam idi, başa düşdü ki, ustadı hansı simə toxunur.

O, istədi gedə, Aşix Ali onun qabağını saxladı. Bütün məclis tələb etdi ki, bir cavab ver. Məcburi Ələsgər sazını köynəkdən çıxardı. Dedi ki, ustad, mən Sizin bu məclisinizə pis niyyətlə gəlməmişəm. Mənim Sizə böyük bir ustad kimi hörmətim var. Onda icazə ver, bir cığalı təcnislə Sizə öz fikrimi bildirim.

Aldı Aşiq Ələsgər öz ustadına necə məsləhət vermək istiyir, tərəfindən ərz edək, Siz də xoşbəxt olun.

Milli Kitabxana

Aldı Aşix Ələsgər:
Arif olan bir od düşüb canıma,
Əridib döndərir a yağa məni.

Aşıq deyər, ay ağa,
Yetiş dada, ay ağa,
İllor xəstəsi canım,
Yar gəldi, qalx ayağa,

Ağa olan, qulun salmaz nəzərdən,
Salma nəzərindən, ay ağa, məni.

Kamil ovçu, ovun görcək, sin, aye.
Oxu dərsin əzəl başdan "sin", aye.

Aşıq deyər sin aye,
Tər damlaya sin aye.
Xəstənin gözü düşmüş,
Yetgin nar, tər sinəyə.

Ömür azaldı, vədə yetdi sin aye,
Bir gün də bükərlər, ay ağa məni.

Mənim yarım yaşıl geyib inci, dür,
Gümüş kəmər incə beli incidir.

Aşıq deyər incidir,
İnci, mərcan, inci dür,
Yaman övlad, pis qonşu
Qohum-qardaş incidir.

Xəstə düşdüm, bu dərd məni incidir,
Tut dəstimdən, qaldır ayağa məni.

Ələsgərəm, dada gəldi, budu yar,
Bayquşların məskənidə, bu diyar.
Aşıq deyər budu, yar,
Gül bəsləyən, bu diyar.
Canım sadəga verrəm,
Qəbuldursa, budu, yar.

Al xancalı, bağrim başın buda, yar.
El içində salma ayağa məni.

Milli Kitabxana

Aşix Ələsgər sözünü tamam edəndən sonra, sazını köynəyə qoymaq istəyəndə, Aşix Alı dedi ki, Ələsgər, mənim sözüm sözdü, biz bu gün hesabı çürütməliyik. Özü də qıflıbənd, tapmaca kimi şeydi, biz məclisdə bədahətən söz demək bacarığını yoxlamalıyıq. İndi mən hansı vəzndə, hansı rədifdə oxuyuramsa, sən də həmin vəzndə, həmin rədifdə cavab verməlisən, razısanmı?

Ələsgər cavab verdi, yox, ustad, mən qavaxlaşmaq istəmirəm.

Böyükəganın adamları hər iki aşağı daha da qızışdırmağa çalışıdilar. Böyükəga dedi ki, aşiq Ələsgər, ə, yumurta ha döyülsən, sınasan, niyə qorxursan? Bir özünü sına görək.

Aşıq Alı sazı zilə çəkib, Ələsgəri həvəsə gətirməyə can atıldı. Aldı aşiq Alı görək şəyirdi Ələsgərə cığalı təcnislə öz fikrini necə bildirir, tərəfindən ərz edək, Siz də şad olun.

Aldı Aşix Ali:

Kişi odu, öz dostuna dost ola,
Düşməniylə düşmən ola başa-baş.

Aşıq deyər başa-baş,
Oxu dərsin başa-baş.
Bəd əsildən qaç qurtar,
Ayaq götür başa-baş.

Can deyənə, can deyərəm mərdana,
Baş qiyana, baş qiyaram baş-başa.

Hamı heyrətlə göz dikib, Ələsgərdən cavab gözləyirdi. Naəlac qalan Ələsgər sazin zilini zil, bəmini bəm eliyərək meydana girdi. İndi görək ayaqlı, cığalı təcnisdə, eyni rədifdə ustadına necə cavab verir, tərəfindən ərz edək, Siz də xoşbəxt olun.

Aldı Aşix Ələsgər:
A bimürvət, həsrətini çəkməkdən,
İllərə tən xəstə düşdüm başa-baş.

Mən aşığım başa-baş,
Oxu dərsin başa-baş.
Eşqindən səməndərəm,
Oda yandım başa-baş.

Milli Kitabxana

Can deyənə can deyinən mərdanə,
Baş qoyanın qoy yolunda başa-baş.

Məclisi daha da qızışdırmaq üçün əl çalıb
Ələsgəri coşdurmaq istəyirdilər.

Aldı Aşix Ali:

Fələyin kəməndi möhkəm qalandı,
Bimürvətsən, dost, ürəyin qalandı.

Mən aşığam qala-qala,
Yapışib qala-qala.
Cavan ömrüm çürüdü,
Qürbətdə qala-qala.

Suleyman mülkündə kimlər qalandı,
İllərə tən üzü gülsün başa-baş.

Məclis get-gedə şirinləşir, canlanırdı. İki nəhəng sənətkar üz-üzə gəlmişdi, kimin
məğlub olmagı kimin qalib gəlməsi səbirsizliklə gözlənirdi.

Aldı Aşix Ələsgər:

Səndən ayrı mən geymənəm, al, inci,
Geyinibsən, yar, qəddinə al inci.

Mən aşığam al, inci,
Gey qəddinə al, inci.
Dosta xəyanət olmaz,
Qurma mənə, al, inci.

Bir canım var alacaqsan, al İnci
Qoy kəsilsin qılıq-qalın başa-baş.

Aldı Aşix Ali:

Aşix Ali hazır dərdə davadı,
Bir dərdim var, hazır dərdə davadı.

Mən aşix dava gəzər,
Dərdlilər dava gəzər.

Milli Kitabxana

Əsil olan nan verər,
Bedəsil dava gəzər.

Davaçisan bu meydanda davadı,
İrəli gəl, kəllə vuraq başa-baş.

Aşix Ələsgər başa düşdü ki, ustadı dediyindən əl çəkən döyü. Öz-özünə fikirləşdi ki, bəlkə onu yolundan azdırın var. Hər halda o, mənim hörmətli ustadımdı, ona qarşı yumuşaxlıx lazımdı.

Aldı Aşix Ələsgər:
Ələsgərəm, dərdim budu, ay ağa,
Çəşmim yaşı leysan kimi a yağa.

Mən aşığam, ay ağa,
Piltə yanar a yağa.
Mərd sözün üzə söylər,
Heç yapışmaz ayağa.

Gah bas olan, gah da düşər ayağa,
Kimsə varmaz bu fələknən başa-baş.

Böyükaga ayağa qalxıb gülə-gülə dedi ki, doğrudan da Ələsgərsən ki, Ələsgərsən, gərək ustادından geri qalmayasan. Hər ikinizə afərin. Alı dedi ki, oğul, Ələsgər, sözümüz sözdü, halal olsun, yaxşı gəlirsən, indi səni dini təriqətnən də yoxlayacam. Həmin söz rədəfinə özünü hazırla.

Böyükəganın adamları da xisin-xisin danışıldırılar ki, Alı da Ahıdı, ha, yaman qeyizlənif, deyəsən Ələsgəri çətinə salacax.

Aldı Aşix Alı:

Məhəmməd Mehraca qədəm basanda,
Səsləndi guşələri, gəldi qıjhaqıj.
Cəbrayıl vah gəldi, ərş-i-əladan,
Açıldı şahpəri, gəldi qıjhaqıj.

Aşix Alı da, bütün məclis əhli də belə fikirləşirdilər ki, Ələsgər cavab deyə bilməyəjək.

Milli Kitabxana

Aldı Aşix Ələsgər:

Əli Düldülünü gətirdi ərşdən,
Əlində Zülfüqar gəldi qıjhaqıj.
Tifil ikən qılinc çaldı Əntərə,
Endirdi zərbəsin, böldü qıjhaqıj.

Hər tərəfdən yaşa, Ələsgər yaşa! Aşix Alı kimi nəhəng ustadın qabağında belə dayandığına görə, Göyçə mahalının o çörəyi, suyu sənə halal olsun!

Aldı Aşix Alı:

Ağam Zülfüqarı çekdi qınından,
Zülfüqar, boyandı kafir qanından.
Kafir heç dönmədi öz ilqarından,
Əlində şəmşiri gəldi qıjhaqıj.

Aldı Aşix Ələsgər:

Məhəmməd tacını verdi Əliyə
Şahid olub getdi, ərşı-əlayə.
Şükür olsun dedi haqqı-mövlayə,
Ərşı-səmavatdan güldü qıjhaqıj.

Aşix Alı Ələsgərin qabiliyyətinə əvvəlcədən də bələd idi, ancax indi birə on qat onun gözündə ucaldı, ürəyində ona afərin dedi.

Aldı Aşix Alı:

Aşix Alı deyər zəhərlə bişdi,
Kəsilib qismətim, qürbətə keçdi.
O, məhsərin günü yadına düşdü,
Didəmin selləri gətdi qıjhaqıj.

Böyükəga xisin-xisin gülərək dedi ki, ayə, deyəsən ustad yavaş-yavaş yumşalar, qorxusundan kövrəlib. Bərkədən qışqırkı ki, başına dönüm Ələsgər, möhkəm dur!

Milli Kitabxana

Aldı Aşix Ələsgər:

Ələsgər badəni əlindən içdi,
Əlinin yolunda canından keçdi.
Axtarış ummanı, lələni seçdi,
Dayazdan, dərindən bildi qıjhaqıj.

Hamida böyük maraq, böyük heyrot var idi. Elə bil ki, iki böyük nəhəng qaya
baş-başa gəlmüşdi. Bu qayalardan biri uçub dağılmalı idi. Camahat hər iki aşağı
dönə-döñə alqışladı.

İndi görək Dədə Alı öz şeyirdini hansı rədifdə söz demək imtahanına çəkir
tərəfindən ərz edək, siz də şad-xürrəm olun.

Aldı Aşix Ali:

O, xabi-qəflətdə, şirin yuxuda
Bir pir gördüm, din islamın içində.
Bir qətrə nur gördüm əyləşmiş alim,
Bir sin arasında, damın içində.
Aldı Aşix Ələsgər:

On səkkiz min aləm, yetmiş iki dil,
Ülfət qalır bir bazarın içində.
Kimi atlas geyir, tirmə qurşayır,
Kimi üryan gəzir qarın içində.

Aldı Aşix Ali:

Eşidən alımlar, mömün olanlar,
Bizə bəxş elədi ol pərvərdigar.
Taniyan islama mümkün olanlar,
Qapısız, bacasız damın içində.

Aldı Aşix Ələsgər:

Qəfilsən, işindən tapmayıbsan baş,
Üz döndərər səndən qohum, yar, yoldaş.
Torpaq soyuq, bədən üryan, kəfən yaş,
Tək qalarsan dar məzarın içində.

Milli Kitabxana

Böyükağanın adamları piçildaşdır ki, əyə, deyəsən Ələsgər üstələyir, amma bu bəndi yaman dedi ha! Onlar məclisi daha da qızışdırmaq üçün əl çalır, hər iki aşağı alqışlayırdılar.

Aldı Aşix Ali:

Bir divan əyləşib, adil, ədalət,
Oxunur şabaxda dəlili-əyyət.
Məhəmməd şəninə verir səlavət,
Gəzir bağlı gülüstanın içində.

Aldı Aşix Ələsgər:

Mən demək nə lazım, özün bilirsən,
Bir gün yaranıbsan, bir gün ölürsən.
Arsız, qəmsiz nə gününə gülürsən?
Yandırırlar səni narın içində.

Böyükağa bərkədən güldü, dedi ki, sən ölüsen, bu bəndə lap kökündən vurdur. Əyər bu məclisdə Aşix Ələsgər üstələsə atamın goru haqqı ona bir at bağışlayacam.

Aldı Aşix Ali:

Bir neçə təxt qoyub, nuri-Münəvvər,
Hər yana düzülüb yüz on dörd nəfər.
Hərəsində səksən, səkkiz piltə var,
Şölə verir ol məqəmin içində.

Məclisində, yaşa, Aşix Ali, yaşa! Böyükağa dedi ki, ay ustad, deyəsən şəyirdini çətinə salif, darixmağa çalışırsan, ha?

Aşix Ali gülə-gülə dedi ki, mən onu yaxşı tanıyıram, onun hünərinə, qeyrətinə bələdəm. O, darixan oğul döyüllər. Amma eşit, Ələsgər, sözümüz sözdü - ya sən, ya mən. Ustad-şəyird bir sınavdan çıxmaliyiq. Yoxsa, sən deyən kimi "iki qoçun başı bir qazanda qaynamaz".

Milli Kitabxana

Aldı Aşix Ələsgər:

Ələsgər söyləsin sən matləbi qan,
Belə qərar qoyub qadırı-sübhan.
Unutma ilqarı, itirmə iman,
İman durur düz ilqarın içində.

Aldı Aşix Ali:

Çağır Şahi-Mərdan, denən, ya Əli,
Museyi-Kazımı, bir də Cəfəri.
Saxlar Alı kimi zəlil müstəri,
Qoymaz qala o zindanın içində.

Böyükağa dedi ki, Aşix Ali, hər ikiniz sağ olun, sizin hər ikiniz böyük sənətkarsınız. Siz Aşix Ələsgəri çox bərkə-boşa çəkdimiz. O da sağ olsun ki, öz sənətkarlığını sübuta yetirdi, həm də sizi kimi ustad aşixnan ayaxlaşa bildi. İndi də bütün məclis əhli sizdən xahiş eləyir ki, izin verəsiniz bu dəfə Aşix Ələsgər qavağa düşün. Sizin qoyduğunuz şərtə görə məclis dava etsin. Allah hansınıza verər, verər.

Ələsgər razı olmasa da, Aşix Ali əl çəkmədi, dedi ki, oxu görüm nə üstündə oxuyursan?

Aldı Aşix Ələsgər:

Gözəllər sultani, mələklər şahı,
Şahmarzülfün nə tökmüsən dal-dala?
Boyun sərf üstündə bənzər budağa,
Mürkü-ruhum uçar, qonar dal-dala.

Məclisdə Böyükağa və onun yaxın adamlarından savayı, heç kəs nə Aşix Alının, nə də Aşix Ələsgərin pisikməsini istəmirdi.

Aldı Aşix Ali:

Şahmar zülfün çin-çin edib hörəndə,
Görən deyir qoy tökülsün dal-dala.
Bu dünyada şir də yalqız qalmasın,
Qardaş gərək qoşa dursun dal-dala.

Milli Kitabxana

Hər tərəfdən afərin sədası eşidilir, maraq daha da artırdı.

Aldı Aşix Ələsgər:

Geydim qəm libasın yasın içində,
Gələcək nəkreyin ya sin içində.
Doxsan min kəlmədə yasin içində,
Neçə yerdə mütəsildi dal-dala?

Məclis əqli də gördü ki, Ələsgər ustadını möhkəm silkəldə. Aşix Ali da yaman
qeyzlənmişdi.

Aldı Aşix Ali:

Muxənnət heç baxmaz dala, qabağa,
Hərcayını məclisindən qov, ağa!
Yaxşı köhlən cəhd eləyər qabağa,
Yaxşı igid fikir verər dal-dala.

Aldı Aşix Ələsgər:

Dərs alanlar zikr eləyir, hər ayə,
Bayram ayı demək olmaz hər aya.
Şahlar-şahı özün yetiş haraya,
Mən yalqızam, düşmən verib dal-dala.

Böyükağa dedi ki, Ələsgər, sən niyə tək olursan, kim sənə düşmən ola bilər?
Ayə, sən öz bacarığını, ustadına sübut eləməlisən, vəssalam.

Aldı Aşix Ali:

Xudam səni tək yaradıb, təkbətək,
Gecə-gündüz zikr edirəm, təkbətək.
Aşıq Ali, çək döşünə təkbətək,
Müxənnətdən çək ətəyin dal-dala.

Aldı Aşix Ələsgər:

Milli Kitabxana

Bil, ehtiyac deyil, sənə mal indi,
Geyibsən qəddinə, sənəm, al indi.
Can alansan, canım, Sənəm, al indi,
Əzrayılın cəngəlindən daldala.

Aşix Alı gördü ki, Ələsgər sözü yekunlaşdırıldı, təxəllüsünü bənddə demədi. Dedi ki, ay oğul, mən sözü yekunlaşdırıdım axı. Ələsgər cavab verdi ki, ustad, mənim məqsədim məclisin sonuna qədər "dal-dala" rədifi üstündə oxumaqdır.

Aşix Alı dedi ki, ay oğul, mən elə belə də bilirdim, daha mən pəs.

Aşix Alı sazını ona tərəf uzadanda Ələsgər gülə-gülə dedi ki, ustad, onda icazə ver sözümü yekunlaşdırıdım.

Aldı Aşix Ələsgər:

Ələsgərəm, əldən getdi buta, yar,
Huşum çəşib ağlım olub bu tahar.
Sinəm qoydum müjganına buta, yar,
Əsirgəmə, at oxların dal-dala!

Həmi Aşix Ələsgəri alqışladı. Böyükağanın sevinci yerə-göyə sıçılmışındı, ona görə ki, artıx o məqsədinə çatmışdı.

Aşix Alı dedi ki, oğul, mən sənin qüdrətinə, dərin zəkana bələd idim, belə də olmaliydi. Mən möğlub olsam da, icazə ver, bir təcnis deyim, sən o rədiftə təcnis desən də olar, deməsən də.

Ələsgərin özü də bikef olmuşdu, dedi ki, buyur, ustad.

Aldı Aşix Ali:

Xəndan, xəbisdən sevinclik yağmaz,
Hirsindən çəkilər ay damar-damar.
Qəza kəməndinə salsa yaxşını,
Qanı kövən edər, ay damar-damar.

Ələsgər gördü ki, ustadı çox pərişan oluf, odur ki, onun ürəyini ələ almağa çalışdı.

Aldı Aşix Ələsgər:

Milli Kitabxana

Başına döndüyüm, xalıqdi sübhan,
Haçan qüdrətindən yağ damar-damar?
Bir şayird ki, ustadına kəm baxa,
Onun gözlərinə ağ damar-damar.

Hamı Ələsgərin ustadına olan bu məhəbbətini alqışladı. Aşix Alının üzü güldü.

Aldı Aşix Ali:

Məhəbbət eşqindən kənar olmuşam,
Daldalanıb nədən geri qalmışam?
Payız xəzəli tək indi solmuşam,
Saralmış yarpaqlar, ay damar-damar.

Aldı Aşix Ələsgər:

Sən aşix elmindən halısan, halı,
Sözü çox uzatsan, uzanar dalı.
Mən də sevməz idim, qovğanı, qalı,
Sağlam canım nədən, bax damar-damar?

Aldı Aşix Ali:

Ali deyir dünyam oldu dar indi,
Daha qalmayıbdı etibar indi.
Məğlub olub, eyləyərəm ar indi,
Selləniib gözümüzdən yaş damar-damar.

Aşix Alının bu etirafı, pərişanlığı Büyükağadan savayı, bütün məclis əhlini, ələlxüsus Aşix Ələsgəri bərk kədərləndirdi. İndi görək aşiq Ələsgər öz istəkli ustادının könlünü necə alır, tərəfindən ərz eliyək, sizin də damağınız çağ olsun.

Aldı Aşix Ələsgər:

Ələsgərəm, kamil ustad dərindi,
Bir bağrimon var, barı, onu dər indi.

Çox ömrün var, bağlanmayıb, dər indi,
Kükər şimşək kimi, çax damar-damar.

Milli Kitabxana

Aşix Ələsgər ustadı Aşix Alının üzündən öpdü, onu bağırna basıf dedi ki, ustad, inanın ki, Sizin bu toyda olduğunuzu mən bilmirdim. İndi başa düşdüm ki, məni aldadıf, Sizinən qavaxlaşdırmağa gətiriflərmiş. Məni də Siz məcbur etdiniz. Ustad, məni bağısla.

Aşix Ali da Ələsgərin alnının öpüb, onu bağışladı, şeyirdinə ugurlar dilədi. Amma sonralar arayıb, axtarıb, öyrəndi ki, bu qurğunu quran Böyükəga imiş.

AŞIQ ALININ TÜRKİYƏ SƏFƏRİ

Bəli, hörmətdi məclisimiz, hörmətdi camahatımız. Ustaddarın bir neçə qiymatlı sözünü qulluğunuzda ərz eliyəjəm. Ustaddarın öleninə allah rəhmət eləsin, qalanına can sağlığı versin, Siznən baravar. Ustaddar deyir ki:

Dilim sana bu nəsyəti deyirəm,
Bu dünya malına sarışma, dilim!
Yəqin bil ki, ölüm haxdı qavaxda,
Qıyatoduna alışma, dilim!

Bir məclisə vardın dilin olsun lal,
Görənner qoy sənnən sərf etsin kamal,
Sağına, soluna yağıdırma sual,
Hərcayı danış�, gülüşmə, dilim.

Saxla bu sözdərim, eylə amanat,
Haqqınan düz olan tez tapar nicat.
İstiyirsən başın ola salamat,
Ağzına gələni danışma, dilim!

Musa oda alışmıyif, nə lazım?
Beybafayan qonuşmuyuf, nə lazım?
Haqqın özü sırr aşmıyif, nə lazım?
Gördüyün sırrəri sən aşma, dilim!

Musuya rəhmət, sizə can sağlığı. Bu şeir köhnə aşix Musanın oluf. Ağkilsəli. Onun sözüdü. İndi də Ələsgərdən birini deyim:

Milli Kitabxana

Qafil könlüm bu nə yoldu tutufsan,
Sərf edirsən nə kamaldı dünyada?
Dövlətə güvənif, gülək açılma,
Çox sən təki gullər soldı dünyada.

Fələk bərbad etdi hər nizamları,
Zulumnan söndürdü yanın şamları.
Hayif cavannarın gül əndamları,
Mara-mura qismət oldu dünyada.

Küfrdən bərkitmə könlündə barı,
Top dəysə dağıdar, bürcü, hasan,
Sənin kimi gəzən qara şahmari,
Fələh kəməndinə saldı dünyada.

Guşimdə sırgadı, sinəmdə dağdı,
Ağlı olan unutmaz, neçə ki, sağdı,
Dövlətdən qismətin beş arşın ağıdı,
Çekdiyin qovğadı, qaldı dünyada.

Yığılар məxluqat, qurular məhşər,
Boyunnarda kəfən, əllərdə dəftər,
Onda vay halına, yazış Ələsgər,
Özün getdin, sözün qaldı dünyada.

Allah rəhmət eləsin Qul Allahquluya. Bir ustadnamə də onnan deyək:

Könül qulluq elə kamil ustada,
Ustad görmüyənin işi xam qaldı.
Neçə danəndələr getdi dünyadan,
Yerini bir neçə ağlı kəm aldı.

Bivəfaya dedim: "Dur mənnən üzül"
Naməhrəmə baxma, gözdərim süzül,
Nuh ömür eylədi min doqquz yüz il,
Sandı ki, bir səhər, bir axşam qaldı.
Qul Allahquluyam, ay nasib elə,
Səcərdən baş verdi ay nasib elə,
İsgəndər atdandı, ay nasib elə,

Milli Kitabxana

Nə Cəmşid padşah, nə də cəm qaldı.

Bəli, mənim əzizdərim, sizə haradan xəvər verim, Göyçə mahalının Qızılıvəng kəndinnən. Kimnən, Aşix Alıdan. Aşix Alı deyir: cavan vaxtında orda-burda söhbət eliyirdilər ki, Aşix Alı gələcəkdə gözəl sənətkar olajax. Allah heş kimi kasıv eləməsin. O zamannan elə kasıvıydıx ki, oğru içəri girsəydi, bircə süpürgədən başqa elinə bir şey keçməzdı. O vaxtin pulu bir abbasım variydi. Kəndin içində çıxdım ki, mal öldürüf alışma eliyiflər. İki girvəngə ət aldım. Gətirdim öyə, dədəm doğradı, anam tökdü qazana, qoydu ocağın üstünə. Kasıvin öyündə yemək olanda öy gülür, eşik gülür. Öydə bir ala pişiyimiz variydi. O da sevindiyinən tufara hoppanıf, yerə düşürdü. Dədəmnən anamın söhbəti də bir-birinə yaman xoş gəlirdi. Söhbətin şirin yerində anam dədəmə dedi:

- A kişi, gölsən oğlumuzu öyləndirək?
- Arvad, düz deyirsən, gədiyi öyləndirmək lazımdı. Qızdarın xasiyyətini sən bilirsən.

Anam oturduğu yerdə başdadı kəndin başınınan.

- A kişi, filankəsin qızı nətəridi?

Atam dedi:

- Ay arvad, onun dədəsi axmaq adamdı. Bildir yazda mənnən dalaşdı.

Anam yenə dilləndi:

- Bə filankəsin qızı nətəridi?

- Onun da anası dillidi, balası onnan betər olajax.

Gördüm kü, anam öz tayımız, öz baravarımız bir zülümlü kasıf tafdı. Atam dedi:

- Bax, bunun qızını alax.

Aşix Alı deyir:

Dədəmnən utandı, anamı bir qırğa çəkif dedim:

- Mən onu almiyajam. Anam dedi:

- Anan ölsün, bəs kimin qızını alajaxsan?

- Mən Çamırırlı Niftalının qızını alajam.

Milli Kitabxana

O vaxtdar dövlətdi kasıva qız vermirdi. Ona görə bilirdim ki, o bizə qız vermiyəjək.

Anam gedif dədəmə dedi.

Dədəm bilmirəm nəyə umud eliyif dedi:

- Bu saat gedif alajam.

Dədəmin bir köhnə kürkü varydı. Çiyninə atif evdən çıxdı.

Çamırriyنان Qızılvəngin arası yaxınıydı. Dədəm Niftalığılı çatıf qapıyı döyür.

İçəridən səs gəlir:

- Kimdi ayə, qapıyı döyən? Atam deyir:

- Niftali, mənəm.

Niftalı qapıyı aşdı ki, İmirzə kişidi. Dedi:

- Buna yaqın xərc-zad qoyuflar, düzəldə bilmiyif, ona görə gəlif.

Dedi:

- Gəl, ay İmirzə, gəl içəri.

Niftalı İmirziyi çox mərifətnən qarşılıdı.

Dedi:

- Ay arvad, çaydan-çörəkdən qoyun. İmirzə, gejənin bu vaxtı bizə nə yaxşı gəlifsən? İmirzə dedi:

- Yaxşı günün olsun, a Niftalı, bilirsənmi niyə gəlmisəm? Niftalı dedi:

- Gəlifsən, belə xoş g'lifsən, belə gözüm üstə gəlifsən. Nə mətləvə gəlifsən düzələr.

İmirzə dedi:

- Yaxşı günün olsun, a Niftalı. Xudavəndi-aləm hamiya oğul- qız toyu qismət eləsin. Mən da istiyirəm oğlum Aliya toy eliyəm.

Arvad da deyir, Niftalı da deyir:

- Allah mübarək eləsin!

İmirzə kişi axır ki, gəlir mətləf üstünə:

- A Niftalı, gəlmisəm ki, qızın Bəsdi xanımı bizim Aliya verəsən.

Ayə Niftalı dəli olmadı! Əlini belə hərrədi ki, İmirzənin noxtalığına birini qoya. Arvad qulağına piçildədi:

- A Niftalı, onun xətrinə dəymə, başlığıni çox istə, qoy getsin öyündə ölsün.

Milli Kitabxana

Odu ku, Niftalı dedi:

- Ay İmirzə, arvad razıdı. Qızı sənin oğluna verəjəm, amma istədiyimi gərək gətirərsən.

- İsdə qadan alım, görüm nə istiyirsən?

- Sənnən üç yüz manat qızıl pul alajam. On yeddi erkək gətirərsən. Çaxırırdan dəli Ağayarın atının balasını da gətirərsən. O at Qazaxdan gəlif, Dilboz atdarın cinsinnəndi. El xərci o tərəf-bu tərəf də sənin boynuna.

İmirzə əl verir "Allah mübarək eləsin, a Niftalı" - deyif çıxıf üz tutur Qızılvəngə.

Anam bir də xəvər gətirdi ki, dədən yaman fit çala-çala gəlir. Yağın qızın "hə"sinə alıf.

Öz-özümə dedim, axşamnan kişi toxdu, ətin fişqırığıdı, ajixsin havax çalsıa.

Dədəm gəldi. Kürkü atdı öyün ortasına. Arxası üstə uzandı. Əllərini başının altına çatdı. Anam gəlif dədəmin yanında oturdu. Dedi:

- A kişi, nə xəvər gətirdin?

- Öyü xaravanın qızı, sən bilmirsənmi mən getdiyim yerdən boş gəlmərəm.

- Nə dedi ay İmirzə, başdix-işdik, bizdən nə istədi?

- Ə, nə var, nə istiyə. On yeddi erkək isdiyir, o tərəf-bu tərəf əl xərci mənim boynuma. "Hə" deməsinə bir at balası, üçcə yüz manat qızıl pul isdiyir.

Anam o yannan qayıtdı ki, onun yüz manatı bu anasının boynuna. Sonra dedi:

- A kişi, yüz manat da sənin boynuna. On harava ot bişmə, iyirmi harava biç.

Dədəm öysürdü:

- Arvad mənimkini əlli elə, mən düzəldə bilmiyəjəm.

- Düzəldəjən, canın çıxsın.

- Ali, a bala, yüz manat da sənin boynuna.

Aşix Ali deyir: baxdım gördüm, bunnar elə danışıllar, elə bil gəlin gəlif, lap qapının ağızındadı. Amma ortada nə bir manat var, nə də bir keçiləri. Yerimnən qalxıf dedim:

- Ana, mənim coravımı, ayağımın məsini gəti. Sazımı götürüm gedim. Mən də öz payımı düzəldim gətirim.

Milli Kitabxana

Aşix Ali sazını götürüf öydən çıxır. Yay vaxtıydı. Qalxır S'lim yaylağına, At damına, Dəmir təpiyə. Avdiləsərə, Qızıl Xərəvəyə. Bu yaylaxların hamısını gəzif gəlif Əyricədə böyük bir tuxuraya rast gəlir. Görür kü, böyük yiğincaxdı. Bəylər, bəyzadələr əyləşif kef eliyillər. Bir nökər Aşix Aliyi görüf qavağa gəlir. Aşix Ali onnan soruşur:

- A bala, bu tuxuru kimindi?
- Dayı, bu Naxçıvannı Kalvalı xanın şaddıx məclisidi. Buyur, gedək.

Aşix Ali gəldi. Məclisdəkilərə ədəfnən salam verif, əleyk alannan sonra Kalvalı xan soruşdu:

- A quzum, kimin rahatışan?
- Səmənd ağanın rahatıyam.
- Oğlum, sazını çıxart söhbət elə.

Aşix Ali sazını çıxardıf söhbətə başdadı. Onun əlif-oxumağı Kalvalı xanın çox xoşuna gəldi. Nökəri səsdədi:

- Get bir at yəhərrə, gəti bura.

Nökər gedif yaxşı bir at yəhərrəyif gətirif Aşix Aliya verif dedi:

- Bu atı xan sənə bağışdırıyır. Kalvalı xan nökərrərə dedi:
- Xurcunu da gətirif qoyun aşığın tərkiniə. Yol adamıdı.

Aşix Ali atı minif Kalvalı xana çox minnətdarrix elədi. Hamıynan təmənnəşif yol başdadı Şərur mahalına tərəf. Bir kəndə yaxınlaşanda beş-altı uşağa rast gəldi.

Onnar soruştular:

- Aşixsanmı?
- Bəli, aşığam. Qadanız alım. Yaxşı məclis olanda əlif-oxuyuram.
- Aşix, görürük cavansan. Buralara da nabələdsən. Biz məsləhət görərdik ki, bu ciğırnan getmiyəsən.
- Niyə, a bala.

Qavaxda Arakoləni adında bir kənd var. Aşix Duraxan orda olur. Səni görsə sazını alajax. Düzü qorxuf çəkinsəm də yolumnan dönmədim. Bir azdan at məni endirdi həmin kəndə. Başımı qaldırif gördüm kü, bir kişi həyəti süpürür. Salam-əleykdən sonra soruştum:

- Əmi, bura aşix Duraxanın kəndidi?

Milli Kitabxana

Dedi:

- Bəli.

Aşix Alı deyir bir fikirrəşdim ki, gəl Duraxanın öyünü xəvər al. Düz get Duraxanın öyünə. Bir də fikirrəşdim ki Allah çuğula nəhlət eləsin. Çuğul nə ölmüyəf, nə də ölmüyəjək. Gedər Duraxana xəvər verər. Duraxan gəlif atımı da alar, sazımı da. Amma o vaxtın pulu otuz manatım variydi. O otuz manatı arxalığımın elə yerinə gizdətdim ki, qanıma bulamışınca ələ keçəsi döyüldü. Cox çək-çevirdən sonra "Allah sənnən mədəd" - deyif atın başını döndərdim. Gəldim düz Duraxanın qapısına. Atı eyvanın sütununa bağlıyif girdim içəri. Gördüm kü, bir kişi bişlərini eşif qulağına doluyuf. Hər dizinin üstündə bir ipək dəsmal var, düyünün xırdasını duruhal qaynatdırıf yeyir. Qaşix mənzilinə çatannan sonra dəsmalın birini götürürən bigının bir tərəfini silir. Sonra o biri dəsmalı götürürən o biri bigini silməyə başdırır. Çəkinə-çəkinə ona salam verdim, amma heş mana tərəf baxıf eləmədi. Çörəyini yeyif qurtarannan sonra dedi:

- Bala, nə istəyirsən, nəyə gəlifsən? Eşidirəm səni.

- Ay usta, gəlmisəm ki, boynumda bir təklif var, onu götürməkdə mana kömək eliyərsən. Həm də sənnən bir kəlmə mərifətdi söz örənəm.

Duraxan dedi:

- O boynundakı təklif burda götürülməz. Oğul, get bir həftə buralarda hərrən gəl, mən də bir beş-altı adam düzəldim, addiyax Türkiyəyə. O mətləvin düzəlsə, orda düzələjək.

Aşix Alı deyir, getdim bir həftə hərrəndim. Gəlif gördüm kü, on səkkiz adam topluyuf. Bir dəst xanəndə, bir dəst kəndirbaz, bir də Sarvannan kəndinnən Əsəd adlı bir qalyan-qorcu götürür. Ayda otuz manata behləşmişdilər. Aşix Alı deyir fikirrəşdim ki, nə qədər pul qazanajıyx ki, otuz manat da qalyan-qorçuya verəjiyik.

Duraxan dedi:

- Yaxşı olajax. Addiyajıyx Türkiyəyə. Gələndə də gəlif toyunu eliyərsən.

Aşix Alı deyir eşiyyə çıxdım ki, atın hörüyünü dəyişəm. Gördüm kü, kəndçimiz Ramazan kişi Şərurdan Göycüyə düyü gətirir.

- Salam-əleyküm, Aşix Alı. Oğul, gedirsənsə, baravar gedək.

- Yox, ay Ramazan əmi. Mən Türkiyəyə gedirəm. Bəlkə getdim ölüv-itdim, heş qayıda bilmədim.

Milli Kitabxana

- Ayə, niyə durdüğün yerdə ölürsən? Çətinnik varsa, qayıdax kəndimizə. Daha niyə ölmənnən-itimnən danışırsan?

- Ay Ramazan əmi, toy xərcini toplamasam, ölsəm də qayıdan döyülməm. Bir namə yazım, apar Bəsdi xanıma ver. Aldı görək Ali nə dedi. Biz də deyək, siz də həmişə şad olun.

Aman qasid, sən allahı sevirsən,
Mənim ərzim o canana deginən.
Qohum, qardaş, dost-müsahib olanlar,
Göz dikməsin qoy bu yana deginən.

Yeriyib vətənə varannan sonra,
Sən bizim elləri görənnən sonra,
Aparıf naməni verənnən sonra,
Dilcavavı yana-yana deginən.

Vəsmim dastan oldu, düşdü dillərə,
Heyif oldu, yetişən yox hallara,
Aşix Ali düşdü tozdu yollara,
Yolum düşdü el Osmana deginən.

Ramazan kişi irəli yeriyif Aşix Alının boynunu qucaxlıyıf üzünnən öpüb ağladı.

- Ayə, mən atanın çörəyini kəşmişəm. Məni yaman köyrəldin. Haraya gedirən, yoxsa səni məcburu aparıllar?

- Yox, ay Ramazan əmi. Ozüm gedirəm pul düzəldəm gətirəm. Özümə toy eliyəm.

- Allah üstünnən getsin, a bala. Cənabi Əmir ağam səni öz pənahında saxlasın.

Aşix Ali kağızı Ramazan kişiyə verif dedi:

- Bu atı da apar dədəmə ver.

Halal-hümmət eliyif ayrıldılar. Duraxan yoldaşdarını da çağırıldı. İyirmi bir nəfər dəstə bağlıyıf Türkiyəyə addadılar. Bir göylükdə əyləndilər. Aşix Duraxan dedi:

- O şəhəri görürsünümü? O şəhər Muş şəhəridi. Hər kəs də öz dəstəsini götürüb şəhərin bir küçəsinnən gedəjək. Kim boş gəldi, kim dolu fərqi yoxdu. Pulu bu göylükdə mən özüm böləjəm.

Milli Kitabxana

Aşix Duraxan, Aşix Ali, qalyan-qorcu Əsəd bir küçəynən gedirdilər. Gəlif gördülər ki, bir çardağın altında üç paşa əyləşif.

- Mərhaba, paşam.
- Mərhaba, quzum. Quzum, yanşaxsınız?
- Bəli, paşa sağ olsun, yanşağıx.

Yanşıymın dinniyək. Xoşumuza gəlsə, sizə eylik eliyəjəyik. Xoşa gəlməsə, şəhər böyükdü, genə gedərsiniz öz yolunuznan.

Sazdan çıxartdıq. Köklüyəf bir-birinin üstə düzəldik. Yayın isti gündündə elə bir şövqnən oxumağa başdadıx ki, gəl görəsən. Aşix Durxannan çıxan səs gəydə, ala buludda əyləşirdi. Camaat səsimizə axışif gəldi. Pul başdadı yağış kimi yağmağa.

Aşix Ali deyir gözümün qırğınnan pula baxdım. Ürəyimdə Allaha yalvardım ki, nolayıdı, payıma iki yüz yetmiş manat düşəydi.

Bir də gördüm kű, uca boylu bir adam gəldi. Boyda-buxunda Koroğluya on təpik vurmuşdu. Əynində bir şalvari variydi, hər civinə üç yaşında bir uşax salsaydın bilməzdin hayana getdi. Başındakı fəsinin ortasında da yarım girvəngədən artıq qotazı variydi Ədəfnən salam verif dizini yerə qoydu. Civinnən bir ipək dəsmal çıxartdı. Pulu dəstələyif saydı, sonra dəsmalın arasında qoydu. Ayağa qalxıf pulları şalvarının civinə salıf dedi:

- Yanşaxlar, üç yüz iyirmi manat quruşunuz oldu.

Bunu deyif heş nə olmamış kimi kir-kirimiş çıxıf getdi. Mən dözə bilmiyif Aşix Duraxana dedim:

- Ay usta, qoyma pulu apardı.

Aşix Duraxan dedi:

- A bala, bunu sən tanımırsan, uzun pazdı, başımıza oyun açar, qoy aparsın. Gedif o biri küçədən yıgarıx.

Dedim:

- Əmi, o pulu yiğana kimi yayın istisində gözümə qan damıf. Sazın köynəyinin harada qalmasına baxmayıf, düşdüm bunun dalincax. Gördüm bu yoxdu, amma ağac çarpayının üstündə bir paşa əyləşif. Bunnarın salamını öyrənmişdim. Əl köksümə qoyuf baş əydim. Dedim:

- Mərhaba, paşa!

- Mərhaba, quzum. Buyurun mətləbinizi deyin. Sizi dinniyirəm.

- Paşam sağ olsun, bu nişan bir oğlan bizim quruşdarımızı qaçırif, bu doqqaza girdi.

Milli Kitabxana

- Oğul, o qaçırtmaz. O mənim aşığım Yığvaldı. O yaqın sizə bir qafiyə deyif.
Siz də cavab verə bilmiyifsiniz.

Dedim:

- Paşam sağ olsun, gəlsin o qafiyiyi burda desin. Əgər cavaf verə bilməsək,
onda bizim döyrənumız ona halaldi.

Paşa Yığvalı çağırıldı. Yığval gəldi. Diz üstə çökdü, əl köksünə qoyuf paşıya
baş əydi. Paşa soruşdu:

- Oğul, bunnar müsafirdilər. Niyə bunnarın quruşunu qaçırdıfsan?

Yığval dedi:

- Paşa sağ olsun. Mən para qaçırtmamışam. Bunnara bir qafiyə demişəm, cavab
verə bilmiyiflər.

Bu arada Duraxan da gəlif burya çıxmışdı. Aşix Alı dedi:

- Paşam, budu ustadım da gəlif çıxdı. Sənin aşığın biziş heş bir bağlama-zad
demiyif.

Usta deyəndə qayıtdım Duraxanın üzünə baxdım. Onun qulağına dolanan
bığları qorxusunnan aşağı tüşüf, xırman çalğısı kimi boğazının altından
düyünnənəsi olmuşdu.

Paşa dedi:

- Oğul, fərqi yox, indi ya sən, ya da sənin ustadın düşün qavağa.

Mənim aşığımı bir qafiyə deyin.

Aşix Alı dedi:

- Paşa sağ olsun, ustadımın mana çox əziyyəti oluf. Mən razı olmaram ki, ona
genə zəhmət verim. Mən sənin aşığının bajarmasam, onda ustadım meydana
girəjək.

Aldı Aşix Alı görək nə dedi:

Gəndinə aşigam deyən,
Aşixsan meydana gəl
Namərd girməz bu meydana,
Mərd isən meydana gəl.
Gəndi olan gəndisini,
Öyməyi layix döyük,
Şimdi sazin aləminə,
Bu cəngi-dövrana gəl.

Milli Kitabxana

Aldı Yığval:

Sən ki, varsan bir adasan
Axırsan ümmanna gəl,
Mən danışım, sən qulax as,
Mərfətə, ərkana gəl.
Sən satansan, mən də alan,
Açkınan mətahini,
Malın satma hər nadana,
Xirdarın alana gol.

Duraxan baxıf gördü, bu cavan aşıx özünə görə döyü. Yığvalı lap təntidif. Bir də ürəyinə gəldi ki, birdən ustadı meydana çağırıllar. Biavırçılıx olar. Ona görə qalyan-qorçuya dedi:

- Əgər desələr, usta da oxusun, sən tez dillənif denən ki, usta yornuxdu.

Aldı Ali görək nə dedi:

Ey arifə, bir salam ver,
Soruşum halın görünüm,
Həqiqət haqq aşığısan,
Söylə, kamalın görünüm.
İncil, Zəbur, Tövrat, Qur'an
Göstər kitabın görünüm.
Dostum, əgər bütprüstsən,
Bu narı-neyrana gol.

Paşa dilləndi:

- Sağ ol, Aşıx Alı. İndiyə qədər mən bilmirdim ki, bu nə məssəvə qullux eliyir.
Elə yaxşı eliyif soruşursan.

Yığval dedi:

- Paşa sağ olsun, indi söznən kim olduğunu bəyan eliyəjəm.

Aldı Yığval:

İsayiyəm, Musayiyam,
Hər nəyəm öz yolumda.
Haqqınan söz söylərəm,
Mə'rifət kamalımda.

Milli Kitabxana

Şimdi paşam qullığunda,
Sədirəzəm yanında.
Haqqında divan kəssələr,
Ədalət divana gəl.

Paşa dedi:

- Kəs, nadürüst oğlu, nadürüst. Bu cavan aşix sənnən dörd kitavı xəvər aldı. Bu nə cavabdı verirsən. Dörd kitabın birinə də yiye durmadın.

Aşix Ali dedi:

- Paşa sağ olsun, görünür, o öz millətini, hələ tapa bilmiyif. Yazıxdı, deyim, qoy örgənsin.

Aldı Ali:

Mən Aliyam tamam Leyli
Nahar söylərəm mədhi,
Mə'rifəti, şəriəti, innəqan haxdı, təriqəti,
İsayisan "İncil"i sev,
Musayisan "Tövrat"ı.
Gər Məhəmməd hümbətisən,
Boyun əy, "Qur'an"a gəl.

Yığval dedi:

- Paşa sağ olsun, mən də Məhəmməd hümbətiyəm. İndiyə qədər soruşmuyufsan, mən də deməmişəm. İndi icazə versən söznən deyərdim:

Aşix Yığvalam, bilin,
Fərzi-sünnət qanıram.
Əlif Allahın adıdi,
Bey peyğəmbər tanıram.
Tay Tabərrah, qəni Allah,
Ona səjdə qılıram.
Xilqətimdi Adəm ata,
Sey xaki-yeksənə, gel.

Paşa dedi:

- Oğlum, indi də mənim aşığım qavağa düşəjək. Siz cavaf verəjəksiniz.

Milli Kitabxana

Aldı görək Yığval Aşix Aliyi nejə imtahana çəkdi.

O nədi ki, otuzunda cavandı,
On beşində qojalanar, uludu?
O nədi ki, dili ayrı, sözü bir,
Hansı dərya, hər dəryadan doludu?

Duraxan baxıf gördü kü, Yığval yaman qəliz məsələlərdən yapışif. Öz-özünə fikirrəşdi ki, bu çox çətin açılajax. Qalyan-qorcu Duraxanın üzünə baxanda gördü kü, ustad yaman qorxuya düşüb. Ona türək-dirək vermək üçün dedi:

- Qorxuf eləmə, Aşix Ali cavavını verəjək.

Aldı görək Aşix Ali nə cavaf verdi:

O aydı ki, otuzunda cavandı,
On beşində qojalanar, uludu.
O qələmdi dili ayrı, sözü bir,
O elmdi hər dəryadan doludu.

Duraxan qalyan-qorcu Əsədə dedi:

- Əsəd, mən elə bilirdim ki, bu kişinin başı dəryadı. İndi gördüm kü, kişinin oğlunun başı dərya döyülmüş ümmanıymış.

Aldı Yığval görək sözün o biri xanəsində nə dedi:

O nədi ki, qışda dağlar bürüyər?
O nədi ki, əl dəyməmiş hörülər?
O nədi ki, amanata verilər?
O nədi ki, o da onun gülüdü?

Aşix Ali görək nejə cavab verdi:

O qardı bil qışda dağlar bürüyər,
O köñüldü məhəbbətnən hörülər.
O urufdu amanata verilər,
İlqar, iman o da onun gülüdü.

Milli Kitabxana

Aldı Yığval:

O nədi ki, hax yanında nahaxdı?
O nədi ki, yerə-göyə dayaxdı?
O kimdi ki, yatmıyıfdı, oyaxdı?
Aşix Yığval hər elmdən halıdı.

Aldı Aşix Ali:

Böhtan sözdü hax yanında nahaxdı,
Hax nəzəri yerə-göyə dayaxdı.
Haqqın özü yatmıyıfdı, oyaxdı,
Bu sözdəri açan Aşix Alıdı.

Söz tamama yetişənnən sonra Paşa dedi:

- Ali, oğul, indi növat gəlif səna yetişdi. Yoxla bu Yığvalın qavını, görək bir
şeyi varmı?

Aldı görək Aşix Ali nə dedi:

Mərifətdən kamal alan, ay aşix,
Şəriəti neynən elərsən aşkar.
Bey altınnan o noğdanı bəyan et,
O noğdadan elə məni xəvərdar.

Paşanın aşığının gözü buz üstə çıxmış dana gözünə döndü. Dili tutula-tutula
dedi:

- Paşa sağ olsun, havanın istisi, sazin səsi beynimə düşüf. Mən hamısını birdən
açajam.

Duraxan söyündüyünnən qalyan-qorçusuna elə bir dürtmə ilişirdi ki, yazix az
qaldı gedif düşə Əzrayılın siyahısına. Qalyan-qorçu baxdı ki, Aşix Duraxanın
bişləri söyündüyünnən yaman qalxıf, zalim oğlu elə şoyqə gəlif ki, bir də bayaxkı
kimi ona bir dürtmə də ilişdirə, onda qəvrinə arvad-uşax ömürrük həsrət qalajax.
Ona görə qaçf özünü soxdu camaatın arasına. Aşix Ali Yığvalın ilişdiyini duyuf
dedi:

- Paşa sağ olsun, neyniyək, qoy mən deyim o hamısını birdən açar.

Milli Kitabxana

Səkkiz cənnət, yeddi damı yaqın var,
Yerdədi, göydədi, hardadı ənnar?
Ərşdə iki quş var, göydə dən dənnər,
Gah pünhan olullar, gah olur aşkar.

Yığval tez əlini qaldırif dedi:

- Paşa sağ olsun, tafdim.

Paşa dedi:

- Nədi?

Dedi:

- Aynan, gündü. Əgər desə ki, aynan, gün döyül, demək bunun dediklərinin öyü yoxdu, yalan danışır.

Aşix Ali dedi:

- Paşa sağ olsun, indi ki, Yığval deyir yalandı, onda bu bağlamani özüm açajam, gör yalandı, yoxsa doğru.

Aldı görək Aşix Ali öz bağlamasın nejə aşdı:

Deməginən bu sözdərim yalandı,
Ay, gün, Zümrüd zhu quşa büləndi
Zati Zülçəlaldi, özü kələmdi,
Peyğəmbərdən qaldı hədsi mötəbər.

Aşix Ali dedi:

- Paşa sağ olsun, mən sənin aşığınnan o sözü xəvər aldım ki, Məhəmməd peyğəmbər salavatüllahi Meraca gedəndə yeddinci göydə qavaxlarına iki qatar dəvə çıxdı. Dedi:

- Ay Cəbrayıl, əylənək bu dəvə qatarının dalı üzülsün.

Dedi:

- Ya peyğəmbər, bu dəvə karvanının dalı üzülmüyəjək.

Dedi:

- Bə bu dəvələrin yükü nədi?

Dedi:

- Ya Rəsul Allah, bir qatarın yükü sənin möcüzatındı. O biri qatarın yükü də Əlinin səxavətidı.

- Paşa sağ olsun, mən sənin aşığınnan iki qatar dəvəni iki quş mislində soruşdum. O dedi: aydı, gündü; ay, gün olmasa, yalandı.

Milli Kitabxana

Aldı Aşix Alı görək o biri xanədə nə dedi:

Mərifətdən şəriətə gəlmışəm,
Təriqətdə yol ərkəni bilmışəm.
Aşix Alı deyər mətəl qalmışam,
Çarxı-dəvvarədə neçə elm var?

Paşa öz aşağına dedi:

- Aça bilmədin, nataraz oğlu, nataraz. Get mehmənnarın paralarını gəti. Sən soruya cavaf verə bilmədin, bağlandıñ. Onnardan aldiğın paranın üstünə də bir o qədər qoyuf bunnara qaytarmasan, dərinə saman təpərəm.

Yığval gəlif paraları götərif artıxlamasının aşağı verdi. Paşa Öz aşağına təpindidi ki, get bir də gözüma görünmə. Paşa üzünü Aliya tutuf dedi:

- Oğul, qal mənim yanımda, aşığım ol. Sizə çox eyliy eliyərəm. Alı dedi:

- Sağ ol paşam, bizim ayrı mətləbimiz var. Aşix Alı paşaynan halal-hümbət eliyif ayrıldı.

Aşix Duraxan yoldaşlarına təfşirmişdi ki, kim nə qazanır qazansın, yiğilan pulları bu çəmənnikdə mən özüm bölgəjəm. Geldilər şəhərin kənarına çıxanda gördülər ki, yoldaşlarının hamısı oraya yiğilif. Aşix Duraxan biglərini eşif qulağına dolayannan sonra pulları tökdü ortalığa. Aşix Duraxan pulları qardaş mali kimi böldü, hər kəsin payını verənən sonra dedi:

- Aşix Alı, Allah sana min bərəkət versin. Həmişə gəlif hamımız burdan iki yüz manat yiğardıx, qalmışım o nətərəst oğlu əlimizdən alif qaçırdı. Bu xeyri sənnən gördük. Əgər iki ay bizdən sonra qayıdif gəlsən toy xərcini çıxarsan.

Aşix Alı baxıf gördü ki, onlar geri qayıtmax, vətənə getmək istiyillər.

Qalyan-qorcu Əsəd dedi:

- Aşix Alı, aylığımı artırsan, mən sənin yanında qalajam. Qalyan-qorçuyu ayı otuz manata tutuf gətimişdilər. Aşix Alı dedi:

- Mən səna ayda əlli manat verəjəm.

Bunnar bir-birrərinnən görüşüf halal-hümmət eliyif ayrıldılar. Duraxanın dəstəsi Şərur mahalına qayıtdı. Aşix Alı qalyan-qorcu

Milli Kitabxana

Əsədi yanına alif üz tutdu Qars dağlarına tərəf. Sarıqamış dağlanın, yaylaxlarını görənnən sonra dedi:

- Əsəd, bura bizim yaylaxlara nə qədər bənzir.

Bu yerdə Aşix Ali köyrəlif, sazını köynəyinnən çıxartdı. Aldı görək nə dedi:

Süsənni-sünbülli, tər bənövşəli,
Yaylax, bizim yaylaxlara bənzərsən.
İçən ölməz abi-kövsər suyunnan
Bulax, bizim bulaxlara bənzərsən.

Qalyan-qorcu Əsədin bu sözdərdən ruhu təlatümə gəldi. Vətən onun da yadına düşdü. Özü də yaman düşdü. Doluxsunuf dedi:

- Aşix Ali, doğrudan buralar Qızıl xərəvəyə, At daşına, Əyriciyə, Verst dağına, Səlim yaylağına, Gəzəldəriyə nejə də oxşuyur.

Aşix Ali baxdı ki, qalyan-qorcu Əsəd də yaman köyrəlif. Aldı sözün o biri xanəsini:

Zərzivil, xan Keyti, Daşkət baxarı,
Ağ sürürlər Sarı yaldan yuxarı.
Gözəllər seyr edər o yaylaxları,
Yaylax, bizim yaylaxlara bənzərsən.

Deyər Aşix Ali daş
Gözəldərə, Şəqayıq-çıçəkli xoş Gözəldərə.
Əyricə, Verst dağı, Baş Gözəldərə,
Oylax, bizim oylaxlara bənzərsən.

Söz tamama yetir. Bunnar yol başlığıf getməkdə olsunlar. Birdən göyün üzü dumannan, çisəkdən elə tutuldu ku, göz-gözü görmədi. Aşix Aliynan qalyan-qorcu Əsəd bir-birinnən aralı düşdü. Bir xeyli ora-bura döyükkənnən sonra gördülər ki, xoruz səsi gəlir. Elə bu arada Əsədin qavağına üç-dörd uşax çıxdı.

- Salam.

- Əleykümə salam.

- Əmi, aşixsinizmi? Qalyan-qorcu Əsəd dedi:

- Hə, aşığıx.

Milli Kitabxana

- Əyər aşrxsınızsa, yazıxsınız, bu kəndə getmiyin. Bura Qullar-baydar kəndidi. Əsmər xanım gəlif orda söhbət eliyir. Sizi görən kimi sazınızı əlinizdən alajax.

Əsəd dedi:

- Ayə, mən aşix ha döyləm. Özüm zarafat eliyirəm. Aşix o daldan gələndi.

Aşix Alı gəlif onnara çatdı. Soruşdu:

- Əsəd, bunnar nə deyillər?

Dedi:

- Aşix Alı, deyillər kənddə sünnet toyu var. Dəllək gəlif, aşığın dalınca adam göndəriflər. Özünüzü tez çatdırısanız, elə məclisi sizə tafşırardılar.

- Ayə, Əsəd, soruştunmu bu hansı kənddi? Dedi:

- Soruşmuşam. Bura Qullar-baydar kəndidi.

Gəlhagəl, gəlhagəl axır ki, gəlif kəndə çatdırılar. Baxdılار camaat dəstə-destə bir tərəfə axışır. Soruşdular:

- Bu nə yiğincaxdır?

Dedilər ki, Əsmər xanım Dağıstannan gəlif. Camaat onun gözəlliyyinə tamaşa eləməyə, məlahətdi səsinə qulağ asmağa gedir. Aşix Alı dedi:

- Əsəd, biz də gedək.

Gəlif gördülər ki, o qədər camaat yiğilif ki, bir çuval dan töksən biri də yerə düşməz. Balaja, gödək adamlar uzunnara beş manat verif çıxıf onnarın çiyninnən baxır.

Yığışannar Aşix Aliyi göruf dedilər:

- Ayə, bir aşix da gəldi, yol verin görək.

Camaat Aşix Aliya yol verdi. Aşix Aliyanan qalyan-qorcu Əsəd məclisin ortasına girdilər. Aşix Alı dedi:

- Əsəd, aşix aşığın məclisinə sazdı girməməlidii. Səhvə yol vermişik. Allah axırını xeyir eləsin.

Aşix Alı əlini köksünə qoyuf baş əydi.

- Xanım, bizi bağışda. Saznan məclisinizə gəldiyimizə görə günahkarıx.

Xanım dedi:

Milli Kitabxana

- Anama qurvan olasan, elə zarafatdar keşməz.

Aşix Ali baxıf gördü kü, özü də xanımın başındakı qırq qızın içində bir qan da var. Kankannix elminin dədəsini yandırıf, yerin yeddi qatınnan xəvər verir.

Xanım dedi:

- Adam isdiyirəm ki, bu aşağı mənnən zamına götürüsün.

Axşamın qara sərinində bunnan danışajam.

Mehdixan addı bir adam irəli çıxdı.

- Xanım, mən götürürəm zamına.

Dedi:

- Ünvanını de.

Mehdixan ünvanını yazış ona verdi. Xanım dedi:

- Əgər aşix qaçarsa, öyün dağılajax. Mehdixan Aşix Aliynan Əsədi götürüf öyünə getmək isdiyəndə xanım dedi:

- İki qız, əlinizdə simli qamçı bunnarı aparın Mehdixanın öyünə qoyun.

Axşamüstü gedif gətirərsiniz.

Əsəd qızdarın cavannığını, gözəlliyyini görüp papağın dalını günortaladı. Aşix Aliya dedi:

- Aşix, xudavəndi-aləm elə eləsin ki, bağlanmıyasan. Bir il beləjə gedək-gələk.

Qızdar bunnarı gətirif Mehdixanın öyünə qoydular.

Mehdixan dedi:

- Aşix Ali, sən məni tanımırsan. Mən Qazax mahalınınnam. Adım Mehdixandı. Düşmannı olduğumnan buraya addamışam. Bu çəpəl çox qabil sənətkardı, on səkkiz şayirdi var. Çox aşixları bağlıyif, sazını alif. Sizin də sazinizi alajax.

Qalyan-qorcu Əsəd dedi:

- Qardaş, qurddan qorxan, qoyun saxlamaz. Bə bu bədbəxt oğlu kişinin əlinnən qaşşın, arvadın əlinnən qaşşın, bə bu harda aşixlıq eliyəjək?

Mehdixan dedi:

- Siz qaćın, qoy mənim öyümü dorq eləsin. Mən təzə öy alaram. Amma sizin kimi eloğlularım bu qəriflikdə pisikməsin.

Elə təzəcə yeyif-içif kəmərin altını bərkitmİŞdilər ki, qızdar qapının ağızını kəsdilər:

Milli Kitabxana

- Xanım sizi çağırır.

Mehdixan, Aşix Ali, qalyan-qorcu Əsəd qızdarın yanına tüsüf məclisə gəldilər.

Gəlif gördülər ki, xanım şəhərin küçələrinə yazif yapışdırıf ki, ay camahat, sizi Göyçə mahalinnan, Qızılvəng kəndinnən gələn bir aşığın vay gününə baxmağa çağırıram. Hamı gəlif baxsin.

Xanım Aşix Aliyi yanına çağırıf dedi ki, gəl belə bir şərt kəsək. Əyər mən səni bağlasam, boynunu vurdurajam, zindana saldırıjam, dar ağacının asdırıjam, o mənim işimdi. Və sən məni bağlasan, şərtin nə olajax?

- Xanım, birinci mənim sənin şortinnən qorxum yoxdu. İkinci camahatdan da, sənnən də xahiş eliyirəm ki, bizi bağışdıryasınız.

Biz günahkarix. Çünkü aşix aşığın üstünə sazdı getməz.

Əsmər xanım dedi:

- Anama qurvan olasan, aşix. Heş bir bağışdamax olmuyajax.

Qavağa mən düşəjəm. Cavaf verə bilməsən, Göyçüyə nə ismarişin varsa, indidən bu yanındakına söylə.

Aldı görək Əsmər xanım nə dedi:

Bir qərív aşixsan düşüf güzarın,

Nahax yerə bu sınağa gəlifsən.

Neçə aşixları salmışam bəndə,

Hamisina son sadaga gəlifsən.

Aşix Ali dedi:

- Xanım, gəlmışəm bir, qayıdım gedim iki. Mənim sənnən bir qəsdi-qərəzdiyim yoxdu. Boynumu vurduruf, nə qazanajaxsan? Kasıv oğlanam, qoy gedim bir təhəri başımı saxlıyım.

Xanım dedi:

- Sözə cavaf verirsən, ver, verə bilmirsən, əmr eliyim boynunu vuruf, canını bu dünyanan əzavınnan birdəfəlik qurtarsınnar.

Aşix Ali dedi:

- Xanım, deyəsən sənin qavağınnan qasdixca ayağın yaman yer alır. Sən mənim yox, heç Göyçəli bir çovanın da əlinnən saz ala bilməzsən. Arvadsan deyə səni biyavır eləmək istəmədim. İndi özünnən küs.

Milli Kitabxana

Aldı Aşix Ali:

Bəyənmirsən mənim kimi aşığı,
Sənin başın dağlamağa gəlmışəm.
Sazını sözünü, bir də özünü
Dustax edif saxlamağa gəlmışəm.

Xanım baxdı ki, yox, deyəsən, bu, özünə görə döyük.

- Aşix, indiyə qədər bəlkə də səna rəhm eliyərdim. Bələ yekə- yekə danışdıığına
görə başının qavax dilini kəsdirəjəm, dilini.

Qalyan-qorcu Əsəd baxdı gördü kü, xanımın başındakı qızdar təpədən-dırnağa
sarı kətan geyif. Aşix Alı qalyan-qorçunun üzünü baxanda gördü kü, Əsəd qızdara
baxıf qıṣır inək danası kimi yalam-yalam yalanır. Aşix Alının ölüv-öldürməyinin
ona heş bir istisi, soyuğu yoxdu.

Ali gülə-gülə Əsmər xanıma dedi:

- Xanım, vejinə alma, işində ol.

Aldı Əsmər xanım:

Sinəmdə qövr edir eşqin sövdası,
Silinsin könlünün qalmasın pası.
Yoxdu səndə aşixlığın siması,
Nahax yerə bu meydana gəlifsən.

Ali dedi:

- Düz deyirsən, arvaddar kişilərə nə desə haxlıdı. Amma bu meydan arvad
meydanı döyük. Qulağını aç, məni yaxşı-yaxşı dinnə:

Dağılfıdı huşun, həmi idrakin,
Əlac etsin səna loğmani-həkim.
Laf eyləynən aç mətahin, tök yükün,
Sərraf mənəm, yoxlamağa gəlmışəm.

Qalyan-qorcu Əsəd gördü ki, xanım livasını dəyişif elə geyinif ki, baxanda
adamın huşu başının çıxır. Amma hiss elədi ki, xanımın qavirqotu, hindiqotu
Aliya təsir eləmir. Zalim oğlu xanımın lap əhədini kəsif.

Milli Kitabxana

Əsmər xanım dedi:

- Əyə aşix, hərzə-hərzə danışma, qulağını aç, sözümün o biri xanəsini eşit:

Əsmərəm, qəddini döndərrəm yaya,
Əlimnən gedərsən ölkənə haya.
Aşix deyif özün çəkmə ucaya,
Nahax yerə bu meydana gəlifsən.

Ali:

Çağırram Allahu, ol Mustafanı,
Gərdişi-dövrəni, qadir sübhəni.
Bu Aliyi yaxşı öyrən, bil, tanı,
Qollarını bağlamağa gəlmisəm.

Söz tamama yetdi, Xanım bu dəfə laf ajıxlənif özünnən çıxdı. Gedif livasını dəyişdi, özünə yeddi rəng ziynət vuruf, başdan ayaga qonöyüz geyif geri qayıtdı.

Qalyan-qorcu Əsəd ona baxanda huşu başınının çıxdı.

Öz-özünə dedi:

- Zalimin balası insan ha döyük, elə bil göydən enmiş huri- qılmandı. Allah Aliya insaf versin. Heş belə xanımın xətrinə dəyəllər.

Əsmər xanım Aliya bir tərs nəzər salıf aldı görək nə dedi:

Gəndi laf eliyif, aşağıqam deyən,
Çox sənin kimisin qal eylərəm mən.
Min zülümənən səni çəkdirrəm dara,
O əlif qəddini dal eylərəm mən.

Aşix Ali dedi:

- Xanım, vallah sana yazığım gəlir. Gəl daşı ətəyinnən tök. Nə özünə, nə bizə gəl nahax yerə əziyyət vermə. Qoy çıxax öz yolumuznan gedək.

Xanım sevindi. Fikirrəşdi ki, yaqın sözü qurtarif, ona görə aradan çıxməq istiyir. Yerini bir az da bərkidif dedi:

Milli Kitabxana

- Hələ Əsmər xanımın əlinnən sağ-salamat qurtaran olmuyuf.
İnşallah sənin də canını alajam.

Ali dedi:

- Vallah, aaz, murazını gözündə qoyajam:

Bəyənmirsən mənim kimi aşağı,
Aparıf özümə mal eylərəm mən.
Vallah sallam bir tükənməz yanara,
Yandırif-yandırif kül eylərəm mən.

Xanım baxıf gördü ki, yox, deyəsən, bu, ipə-sapa yatana oxşamır. Gəlsənə, bir az da qorxudam. Bəlkə təntiyif, ağlını başının çıxarda bildim.

- Anasının oğlu, mənim on səkkiz şeyirdim var. Neçə-neçə aşixları saldırmışam zindana. Səni də indi onnara qatíf boynunu vurdurajam:

Çağır dədən, nənən yetişsin dada,
O cavan ömrünü verəjəm bada.
On səkkiz şeyirdim var bəylərzada,
Səni də onnara qul eylərəm mən.

Qalyan-qorcu Əsəd baxdı ki, Əsmər xanım Aşix Aliyi şayirddərinə qul eləmək isdiyir, ürəyində dedi:

- Aya, bu zahmin qızı noloydu məni elə özünəjə qul eliyəydi.

Qalyan-qorcu, Əsmər xanım hayana gedirdisə, onun dalının baxırdı. Xanım o qədər xoşuna gəlmüşdi ki, o yeridikcə köksünü ötürüf deyirdi:

- Allah, nur yağır, Allah!

Aldı görək Ali nə dedi:

Yaxşı-yaman hər nə desən qanıram,
Eşqin ataşına mən də yanıram.
Mən bir məhək daşam qəlbini tanıram,
Səni üç qəpiklik pul eylərəm mən.

Əsmər ürəyində dedi: mən nə desəm, deyəsən, bu, cavavını tapajax. Gəl buna elə bir biavırçı söz de ki, camahatın qavağında utansın. Deməyə söz tafmasın.

Milli Kitabxana

Aldı Əsmər xanım:

Mən Əsmərəm, nahax gəlməz dilimə,
Çara olmaz haxdan gələn ölümə.
Səni minnəm üz tutaram elimə,
Arpa, samanını bol eylərəm mən.

Qalyan-qorcu Əsəd qayıdı o tərəfdən ki...
- Xanım, minə bilsən məni də tərkinə al.
Camahat gülüşdü.

Əsmər xanım qarının üzünə baxıf dedi:
- Ay nənə, bu nətəri aşixdi. Ağlın nə kəsir?
Qarı dedi:
- Ay qızım, imanım kirpi dərisində olsun, əyər belə aşix görmüşəmsə?! Bu aşix
deyil, Ənzəli qamışdı.
Aşix Alı baxdı ki, yox, deyəsən, Əsmər xanımın cilovunu çəkməyin vaxtı çatıf.

Aldı Aşix Ali:

Aşix Alı təvəkküldü pirinə,
Siğınmışam o Kərrari-Kərimə,
Küçükłəmiş qancıx kimi hürümə,
Axşam-savah yalın bol eylərəm mən.

Mehdixan irəli yeriyif dedi:
- Xanım, camahat səndən narazıdı. Novat indi Aşix Alınındı. İndi o qavağa
düşəcək, sən cavaf verəjəksən.
Ali sazin zilini zil, bəmini bəm eliyif başdadı, nə başdadı.

Aldı görək nə dedi:

Əcəf yerdə keşdin mənim cəngimə,
Cəngimnən çıxmaga bir hünər gərək.
Maya dura bilməz nər qavağında,
Meydana girməyə nərə-nər gərək.

Saxla dilin özün üçün qadağa,
Əlimnən gedərsən arana-daşa.

Milli Kitabxana

Səməndər tək göydə qanad çalmağa,
Havada süzməyə balü-pər gərək.

Camalın şövqünnən dilim oldu təng,
Çayda balığ olar, dəryada nəhəng.
Mahalim Göycədi, kəndim Qızılvəng,
Aşix Alı birdi, birə-bir gərək.

Aşix Alı sözdəri deyənnən sonra camahat dedi:

- Aşix Alı, sən də qıfilbənd de, qoy görək özünnən deyən xanım nə cavaf verir.

Ali gülə-gülə dedi:

- Arvada bağlama deyif, cavaf istəmək ölüdən kəlməyi- şəhadət soruşmax kimi
bir şeydi. İndi deyirəm. Mən deyəjəm, amma o gözünü döyəjək.

Aldı Ali görək Əsmər xanımnan nə soruşdu:

İnsi-cinni o yer, o göy yox ikən,
Hax nə əmr eylədi, yer nədən oldu?
Pərdeyi-hicavdan bir nəzər qıldı,
O dürrün içində nur nədən oldu?

Mehdixan dedi:

- Xanım, dillən, niyə dilin kəlmə tutmur.

Əsmər xanım dili dolaşa-dolaşa dedi:

- Mehdiyan sağ olsun, havanın istisi, sazin səsi mənim başıma düşüf. Qoy
desin, hamisini birdən açajam.

Aşix Alı qalyan-qorcu Əsədin üzünə baxıf gördü ki, dostu papağın dalını
yaman günortalayıf. Əsədin kefi Alvizin başında cöylan vurur.

Aldı sözün o biri xanələrini:

O bir nəzər qıldı gövhər tərlədi,
Bir qətrəsi düşdü, ümman eylədi.
Xışma gəlif Cəbrayla söylədi,
Yandırıcı şahpərin, nar nədən oldu?

Milli Kitabxana

Aşix Ali duva istər pirinnən,
İltifat nəzərinən, öz qüdrətinnən.
Bir dürr xəlq eylədi qüdrət sərinnən,
O dürrün içində nur nədən oldu?

Söz tamama yetdi.

Əsmər xanım cavaf vera bilmədi. Mehtixa Əsmər xanımın boyunbağısından tutuf sürüdü meydanın ortasına. Dedi:

- Aşix Ali, bunun canı da, pulu da sana halaldı. Nə desən, o da olajax.

Aşix Ali dedi:

- Mehdíxan, qardaşım, çox sağ ol.

Mən bu xanımı bağladıǵıma görə aparsam, Göyçə mahalında mana nə deyəllər. Deməzdərmi, bu öz deyiklisinə qovuşmax üçün pul qazanmağa getmişdi, yoxsa deyişif arvad almağa. Yaxşısı budu, toy xərcimi versin, gedim öz istədiyimi alım, toyumu eliyim.

Əsməri buraxdılardı ki, gedif pul gətisin. Bir azdan Əsmər xanım əlində iki kisə qızıl pulhan qayıdif gəldi. Pulları Aliya verif dedi:

- Aşix Ali, sənin kimi oğula tək pulum yox, canım da qurvandı. Ürəyimi istəsən, onu da sana əsirgəmərəm. Qalyan-qorcu da qoy getsin mənim qızdarımnan pulunu alsın. Onnara tafşırımişam.

Əsəd ayağınnan yeri qurdalıya-qurdalıya dedi:

- Onun özü mənim olmuyannan sonra, pulunu zəhrimara döndərrəm.

Camaat dağıldı. Mehdíxan aşıxları evinə apardı. Eloğlannarının şərəfinə gözəl bir məclis düzəltdi. Yaxşıca yeyif-içif, dincəldilər. Savah tezdən xanımın qaravaşdarının biri gəlif dedi:

- Aşix Ali, xanım sizi çağırır.

Aşix Ali duruf, sazını da götürür Mehdíxannan halal-hümmət eliyənnən sonra Əsmər xanımın yanına gəldi. Bunnar baxıf gördülər ki, sufra, yemək-işmək öz yerində. Amma xanım bu dəfə başqa livasdaydı. Hürü də, pəri də, mələk də onu görsə utandığının qaçıf gizdənər, üzə çıxmazdı. Təpədən tökülən saç alaçix çuvuğu kimi yernən gedirdi. Xanımın zülfünün yarısı sinəsinin üstünə tökülüf səhərin mehinnən dərddəşirdi. Bir az söhbətdən sonra Əsmər xanım üzünü qızdara tutuf dedi:

- Qızdar, belə qara söhbətdərdən bir şey çıxmaz, sazımı mana gətirin.

Milli Kitabxana

Onun sazını götirdilər. Əsmər xanım sazını sinəsinə basıf şüm-şad barmaxları pərdələr üstündə gəzdirməyə başdıyanda qalyan-qorcu Əsəd Aşix Alının qulağına piçildədi:

- Aşix Ali, burda alver məsəlesi olsa, sənin nişannın var, bunu öz adına al, mana ver. Aylığınnan tutarsan. Gözdəri bahar buludu kimi dolmuş Əsmər xanım məlul-məlul Alının üzünə baxıf görək nə dedi:

Arifi-xoşkəlam, tutiyi-imran,
Gəl al məni, mən də sənnən varalı.
Kimdi bu dünyanın axırın görən?
Gəl al məni, mən də sənnən varalı.

Aşix Ali baxıf gördü kü, Əsmər xanımın fikri ayrıdı. Öz-özünə fikirrəşdi ki, bu nə qədər gözəl olsa da, mənim öz istəklim, öz elim, öz ovam var. Camahat mana nə deyər? Hami dədəmin görünə söyməzmi?!

Ali öz-özünə fikirrəşdi, amma görək elə eliyim ki, Əsmər xanımın da qəlbini mənnən qalmasın. Bu xəyalnan Aşix Ali aldı görək nə dedi:

Sənəmlər sənəmi, gözəllər xası,
Necə deyim sən də mənnən varalı.
Ayıfdı aləmə düşməsin səsin,
Necə deyim sən də mənnən varalı.

Aldı görək Əsmər xanım öz dərdi-dilini nejə izhar elədi:

Aşıq oldum sənin şirin dilinə,
Dərya kamalına, gövhər, ləlinə,
Qəbul eylə məni, apar elinə,
Gəl al məni, mən də sənnən varalı.

Göhər gəlif dürr mədanın tutufdu,
Yaxşıyı qaldırıf, yaman atıfdı,
Baxtı yazan məni sana yazıfdı,
Gəl al məni, mən də sənnən varalı.

Qalyan-qorcu Əsəd dedi:

Milli Kitabxana

- Aşix Ali, daha burda nə Mehdixan var, nə də camahat. Onun sözünü yerə salma. Denən alajam. Sonra mən deyən kimi eliyərik.

Aşix Ali dedi:

- Aya, elə danışırsan, elə bil dünya görmüyüfsən. Özünü niyə biyavır eliyirsən? Onnan sana arvad olar? Xanzadələr, bəyzadələr ona söz deməyə cəsarət eləmir. Yuyulmamış qaşıx kimi ortuya nə düşüfsən?

Aldı görək Ali Əsmər xanıma nə dedi:

Bir xalın bəzirgan, bir xalın hajı,
Bir xalın qiymatti Urum xəracı.
O dünya, bu dünya sən mana bajı,
Necə deyim sən də mənnən varalı.

Əsmər xanım baxıf gördü kü, aşix buna bajı deyir. Əli yerdən, göydən üzüldü. Dərinən bir ah çəkif aldı sözün o biri xanəsini:

Əsmərəm, səninlə olaydım sirdaş,
Ağlaram, eynimnən gedər qannı yaşı.
Sən ki, bajı dedin, sən mana qardaş,
Qardaşımsan, bu ilqarda duralım.

Aşix Ali işin belə qurtarmasına çox sevinif, aldı görək sözünün sonuncu xanəsində nə dedi:

Aşix Ali nə xəyala dalıfsan?
Heyva kimi, saralıfsan-solufsan.
İlqar verif bajı-qardaş olufsan,
Sona qədər bu ilqarda duralım.

Söz tamama yetdi. Əsmər xanım Aşix Aliya bir dəst bəy paltarı, dəvə yununnan başdix, məngülə arxalıx, gümüş vəznəli çuxa, bir də bir buxara papax bağışdadi, - Aşix Ali, bu da mənnən sana bajı payı, - dedi. Sonra Aliya toy nəməri bir kisə də qızıl verdi.

Görüşüf-öpüşüf, halal-hümmət eliyənnən sonra bunnar vətənə yola düşdülər. Qalyan-qorcu yaman tələsiyirdi. Tez-tez Aliya deyirdi:

Milli Kitabxana

- Bə sən deyirdin adna axşamı gedəjiyik, cümə günü yola düşməliyik.
Yolumuzu gözdəməkdən evdəkilərin gözünün kökü saraldı.

Ərzurum dağlarının ətəyində qalyan-qorcu bir də onu tələsdirəndə Ali sazi sinəsinə basıf qəmli-qəmli oxumağa başdadi.

Budu gəldi aylar sultani Novruz,
Dolandı ruzigar, havalar keşdi.
Dəli könül gündə yüz xəyal eylər,
Balalı sərimnən sevdalar keşdi.

Başına mən dönüm, ey şahı-doxtər,
Apardı ağlımı gözdəri xumar.
Tapmadım ömrümə bir münasib yar,
Neçə məleykələr, sonalar keşdi.

Ali deyər bu qəm məni büründü,
Eynim yaşı sel-sel oldu, yeridi.
Cavan canım qürvət eldə çürüdü,
Neçə çərşənbələr, cumalar keşdi.

Bu sözü qurtarannan sonra onnar başdadılar getməyə. Bir az gedənnən sonra gəlif İydir şəhərinə çatdılar. Bir az da gedif çatdılar Axuranın yalına. Artıq Ağrı dağı görünürdü.

Aşix Aliya demişdilər ki, Ağrı dağının yanından getmiyin. Orda yeddi zilan qaçağı var, sizi saxlayıf soyajaxlar.

Aşix Alının sazinin simi qırılmışdı. Sazını düzəldirmək isdiyirdi. Bir də baxdı ki, əli silahlı, yeddi nəfər Ağrı dağınınan enif onnara tərəf gəlir.

Aşix Ali böyük bir daşın dalına girif sazı daşın üstünə qoyuf dedi:

- Ayə, tərpənməyin silahları qoyun yera. Yoxsa hammızı dənniyəjəm.

Zilan qaçaxları baxıf gördülər ki, qavaxda qəribə bir silah görünür. Doqquz nişanə götürən qaraulu var. Bunnar yalvarmağa başdadılar.

- A qardaş, vallah, biz düzgün adamlarız, düşmanmıyız, ona görə dağlara çəkilmişik. Bizim siznən nə işimiz var?

- Ayə, sizə demirəm tökülüñ atdan, silahları yəhərin qasına keçirdin!

Onnar atdan düşüf, silahları, qatarrarı yəhərin qasına keçirtdilər.
Aşix Ali dedi:

174

Milli Kitabxana

- Əllərinizi yuxarı qaldırın, and içün! Dedilər:
- Nəyə and içək?
- And içün Ağrı dağına, peyğəmbərin bulağına, Nuhun gəmisinə. And içün ki, bizim siznən heş bir işimiz olmuyajax.
- Birinin civində bıçağı varydı. Əlini salıf onu da civinnən çıxardıf yerə atdı. Öz-özüna dedi:
  - Qansız adama oxşuyur. Birdən üstümü yoxluyuf tapar. Məni vuruf öldürər.Aşix Ali dedi:
  - Di gəlin addayın.Bunnar əlləri yuxarıda gəlif addıyırıldılar. Biri gözünün qulağının baxanda gördü kük, aya, silah-zad nədi, bunun əlindəki saziymış. Bir göz qırpmısında aldılar Aşix Alının başının üstünü.
  - Aşix, and içmişik ki, səni öldürməyəjəyik. Ağrı dağında nə nişangah varsa, hamisini deyejəksən. Yoxsa, sənin qaşoyluğunu bu qamçıya verəjəm.Aşix Ali dedi:
  - İcazə verin deyim.

Aldı görək Aşix Ali nə dedi:

Alçaxdan ucuya çəkilif başın,
Dağların sərdarı nər Ağrı dağı.
Payızın, baharın olar zimistan,
Sənnən əysik olmaz qar, Ağrı dağı.

Dedi:

- Aşix, Ağrı dağının nə nişanəsi var biz bilirik. Düz deməsən, səninkini sana verəjəyik.

Xan atdanar, xan yerinə xan düşər,
Leşgər vurar, mahallara qan düşər,
Hər dağdan irəli sana gün düşər,
Hər zaman açılsa dan, Ağrı dağı.

Milli Kitabxana

Qaçaxlar bir ağızdan dilləndilər:

- Aşix Ali, sağ ol. O biri nişannarı da düz desən, nəmərin bizdə.
Ali alif sözün o biri xanələrində görək nə dedi:

Səkkiz rizvandı, o cənnət bağı,
Neçə qapısı var, neçə otağı...
Nuh gəmisi, peyğəmbərin bulağı,
Çox nişana səndə var, Ağrı dağı.

Aşıq Ali insanata sırrıdi,
Tozun qalxıf İrəvanı büründü,
Axşam üstü bir tərəfin yeridi,
Batırdın Axurəni pir Ağrı dağı.

Söz qaçaxların çox xoşuna gəldi. Yeddi nəfəriydilər. Hərəsi bir onnx qızıl da bunnar verdi.

Aşix Aliynan qalyan-qorcu Əsəd xeyli gedənnən sonra sağ-salamat gəlif Şərur torpaxlarına çatdırılar. Aliynan qalyan-qorcu Əsədin ayrılmaz məqamı yetişdi. Görüşüf, öpüşüf, halallaşanın sonra Aşix Ali çıxardıf Əsədin pullarını verdi. Hələ otuz manat da üstünə qoydu. Baxdı Əsəd ayağının yer qurdalıyır. Ali dedi:

- Əsəd, noluf, niyə yer eşəliyirsən?

- Aşix Ali, mana az verdin.

- Niyə danışdığımız yadının çıxıfmı?

- Yox, yadımdadı. Amma mən çox çətinniklər çəkdim sənin yolunda. Sən də ki, yüz aşığın pulunu qazandın.

Aşix Ali çıxarif ona otuz manat gənə verdi. Sonra halal-hümmət eliyif ayrıldılar. Aşix Ali gejəni gündüzə qatıf özünü kənddərinə çatdırırdı. Gejə yarısı qapılarını döydü. Tez dədəsi qapının dalına gəlif soruşdu:

- Səsinə qurvan olum, Ali, sənsənmə?

- Ay dədə, mənəm.

Allah heç kəsi kasıf eləməsin. Bir ağaç qırığı yoxuydu ku, qapının dalına söyküyüt yatalar. İmirzə kişi qapının dalına daş yiğmişdi. Daşdan bir-bir götürüf qırğıga qoyur. Qoyduxca danışındı:

- Ali, mən bir şey düzəldəmmədim. Ölmüş anan da bir şey düzəldəmmədi.

Milli Kitabxana

Aşix Alı dedi:

- Ay dədə, qorxma, yaxşı gəlmışəm.

İmirzə kişi qapıyı açdı. Aşix Aliyi bağırna basdı. İmirzə kişi dedi:

- Öyü xaravanın qızı, Alı gəldi.

Anası yetirif oğlunu ayaxdan başa duz kimi yaladı.

- Anan ölsün. Anan ölüydi, səni görmüyəydi. Bəsdi xanımı ayrı adama veriflər.

Bu saat toy çalınır.

İmirzə kişi hirsdi adamıydı, amma adam döyməknən işi yoxuydu. Arvadın üstünə qıjğırlıf dedi:

- A gijvəsər qızı, gijvəsər. Cahaldı, ona niyə elə xəvər verdin?!

Savah açılhaaçılıydı. Anası tez çay qaynadıf onun qavağına qoyuf, dedi:

- Anan ölsün, bir istəkan çay iç.

Aşix Alı bir istəkan çay içənnən sonra baxıf gördü kü, dədəsi böyründə hərrənir. Alı dədəsinin üzünə baxanda İmirzə kişi soruşdu:

- Ah, a bala, nətəri gəldin?

- Ay dədə, yaxşı gəlmışəm. Üç kisə qızıl gətirmişəm. Dan yeri ağardı.

Camahat mal-qoyunu naxıra qatan vaxtı İmirzə kişiyə dedi:

- Ay dədə, mən Çamırriya Bəsti xanımın toyuna getmək isdiyirəm, nə deyirsən?

- A bala, o toyda on yeddi cahal əli tūfəngli dayanıf, deyillər toya kim duz qatsa, onu vurajaxlar.

- Yox, dədə, ölsəm də gedəjəm.

Aşix Alı sazım götürüf Çamırriya, toy öyünə yollandı. Camahata şüd düşdü kü, Aşix Alı gəldi. Hamı elə bilirdi ki, Aşix Alı ölüf. Ona görə də Bəsti xanımı başqasına verillər. Aşix Alı məclisə girəndə hamı məəttəl qaldı.

- Aşix Alı, sazını çıxart, bir oxu.

Aşix Alı sazi çıxartmaxda olsun, sizə kimnən xəvər verim, İmirzə kişidən.

İmirzə kişi arvadına dedi:

- Arvad, o farmaşın qoynundakı xançalı çıxart mana gəti.

- A kişi, neynirsən onu?

- Gədənin dalıncax gedirem, tez ol!

- Ayə, sən bu xançalnan nağayrajaxsan?

Milli Kitabxana

- Əşsi, sənin işin döyük. Yüz gün yarax, bir gün gərək.

İmirzə kişi ətmə doğramışdı, köşəmi çəkmışdı, ya gönmü sıyrımişdı, bilmirəm elə qanni-qanni xançalı qınına qoymuşdu. Xançalın yarıya qədəri qındaydı, yarıya qədəri də çöldə. Nə qınına otururdu, nə də çıxırı. İmirzə kişi bunu kürkün altından belinə bağlayıb getdi həmin toy məclisinə. Gördü kü, on yeddi cahal əlində tufəng dayanıf. İmirzə də bir tərəfdə dayandı. Əli də kürkün altındaki xançalm dəstində. Camahat dedi:

- Aşix Ali, oxu.

Aldı görək Aşix Ali nə dedi:

Günahkaram yar yanında,
Doğru sözüm yalan oldu.
Yeriş etdi qəm ləşkəri,
Könlüm şəhri talan oldu.

Bəsti xanım Aşix Alının səsini eşitdi. Üzünnən ürbəndini azajıx araladı. Gördü kü, Aşix Ali qəmli-qəmli oxuyur. Aşix Ali da baxdı ki, Bəsti xanım ağlıyır. Öz-özünə dedi:

Ayə, bu bizim kənddi filankəs kimi gözündən mayif olajax.

Bax bu qaşa, bax bu gözə,
Yandı bağrim döndü közə.
Keçən sözü çəkmə üzə,
Keçən keçdi, olan oldu.

Bəsti xanım baxıf gördü kü, söznən onu başa salır ki, gedifsən get, günahkar mənəm.

Bəsti bu töhmətə dözmədi, oğlanın bajısını yanına çağırıf dedi:

- Ala, qardaşının üzüyünü.

- Aaz, toya qan salarsan, aaz nə danışırsan?

- Cəhənnəmə qan düşsün. Mən elə bilirdim ki, Aşix Ali ölüf.

İndi ki, Aşix Ali sağdı, getmiyəjəm.

Bir azdan xəvər yayıldı ki, deməzsənmə Bəsti xanım Aşix Ali gəlif deyən üzüyü geri qaytarıf, toyu pozmax isdiyir. Aşix Ali isə oxuyurdu:

Milli Kitabxana

Aşix Ali sana qurvan,
Gəl eyləmə bağrimi qan.
Öldən uçdu tülək-tərlən,
Sar da kəklik alan oldu.

İmirzə kişi baxıf gördü kü, qızın atası adamlarına deyir ki, Aşix Aliyi da vurun, dədəsini də. Yazix İmirzə kişi Aşix Alının arxasının hərrənirdi ki, qoy atılan güllə qavaxca mana dəysin. Kürk qalındı bəlkə saxlıya. Bala dediyin bağır ətdidi. Allah heş kimi tək eləməsin. Bir azdan ara qarışdı, məssəf itdi. Camahat iki tiriyə bölündü: kimi Aşix Aliya hax qazandırdı, kimi də toy yiyesinə.

Aşix Ali baxıf gördü kü, bunnarın sözünü az adam deyir. Amma camahatın bəzisi annadı ki, İmirzə kişidə silah var. Nədisə kürkün altındadı. Əlini atif çıxartmax isdiyir. Dodaxaltı da, deyir ki, çoxdan çox öləjək, azdan az. Bu yerdə görək aldı Aşix Ali nə dedi:

Beybəfa dost məni kannan elədi,
Tutufdu dəstində ayaq almasın.
Girdim doston baxçasını seyr etdim,
Görmədim bağında ayaq almasın.

Camahatın hamısı Aşix Aliya baxıf hayfis dandı. Ayə, Allah eliyəydi toya qan düşməyəydi.

Kativisan oxu dərsin hər aya,
Bayram ayı demək olmaz hər aya.
Şahlar şahı özün yetiş haraya,
Düşman bu günümədə ayaq almasın.

İmirzə kişi elə fikirrəşdi ki, Aşix Ali təkdi deyən özünə kömək isdiyir. Əli xançalın dəstəsində köyrəldi. Dedi: - Ayə, a bala, sənin üstünə ayax alan kimdi? Aldı görək Aşix Ali nə dedi:

Deyər Aşix Ali yara bağlıya,
Kamil təbib gərək yara bağlıya.
Yar ixləsin özgə yara bağlıya,
Həftə tamam oluf, aya qalmasın.

Milli Kitabxana

Niftalı irəli yeriyif dedi:

- A camahat, mənnən küsmüyün. Mən qızımı Xudaverdinin oğluna vermirəm.

Camahat dedi:

- Niyə, a Niftalı?

- Ona görə ki, Aşix Ali haqq aşığıdı. Mənim qızıma qarğadı. Gözümün ağı-qarası bir uşağım var. Niyə getsin bədbaxt olsun.

Camahatin yarısı ayağa qalxdı.

- A Niftalı, onda qızı Aşix Aliya verək.

Bir neçə aqsaqqal yerinnən qalxıf dedi:

- Düz deyir, qavaxdan Niftalı qızın "hə"sini Aşix Aliya verif, qız ona deyiklidi.

Aldı görək Aşix Ali indi nə oxudu:

Uçufdu könlümün qəlbə hasan,

Bir sütun vurdunuz damı dayansın,

Hər kim dostdan dosta yaman qandırsa,

Qiyamat oduna damı da yansın.

Camahat baxıf gördü, kim ki, Aşix Alının sözünü demir, haqq aşığı onu qarğıyır. Dedilər:

- Xudaverdidən ötrü damımızı niyə başımıza uçurdurux? Niyə qarğış yiyəsi olurux?

Ali isə oxuyurdu:

Dedim əgyar özü nədi, sözü nə?

Baxgınan qaşına, ala gözünə,

Axırətdə bir öy tiksə özünə,

Uçmasın başına, damı dayansın.

Camaat baxıf gördü kü, Aşix Ali açıx-aşkar deyir:

- Kim ki, mərdimazardı, qoy onun evi başına uşsun.

Deyər Aşix Ali acar ovluya,

Zambur şirə çəkə acar ovluya.

Hər kim dostun qoyuf acar ovluya,

Od vur qapısına damı da yansın.

Milli Kitabxana

Söz tamama yetən kimi Çamırının ağsaqqalı ayağa qalxıf dedi:

- Ay camahat, heş kim səs-küy salmasın. Ay İmirzə, irəli gəl Xudaverdi nə verifsə, o başlığı sən ver Niftaliya.

Aşix Ali sazını götürüf evlərinə qayıtdı. İmirzə irəli yeriyif dedi:

- A Xudaverdi, nə verifsən?

Dedi:

- Yüz manat qızıl pul. Bir həftə də bu camahatın yeyif-içdiyinin hamisini.

İmirzə onun nə təmənnası vardı, hamisini ödədi. İrəli yeriyif Niftalının əlinnən tutdu.

- A Niftalı, "hə" alanda pulum olmadı. Bu iki onnx sənin "hə" demən. Üç yüz manat qızıl pul başdix istəmişdin. Ala bu da sənin başlığıın.

Xudaverdiyə dedi:

- Di zurnaçılarını götür get. Camahat dedi:

- Ayə, zurnaçı neyliyir səna? Qoy çalsınnar. İmirzə dedi:

- Yox, mana türəkdən çalan zurnaçı lazımdı. Çaxırırdan Balay Söyünnü gətirəjəm. Camaat razılaşış Bəstə xanımı Alıya verdi.

O vaxtdar gəlin atnan gəldi. İmirzə kişinin bir atı varydı. Bir-neçə atı da Mustafa göndərdi ki, gəlinin qavağında at oynatsınnar. Gəlini ata mindirdilər. İmirzə kişi bir əlinnən atın yüyeninən, o biri əlinnən də üzəngisinən tutuf, başından arvadı yanına çağırıldı.

- Ay ölü qızı, ölü, gəlif gəlinin qavağında oynasana!

Gəlin qapıya çatdı. Camahat axışif gəldi. Elə gözəl bir toy keçirdilər ki, daa nə deyim? Xudavəndi-aləm hamiya oğul toyu, qız toyu qismət eləsin.

Aşixlar toyun sonunda bəy tərifi söylüyər, sonra da bir duvaqqapamaynan məclisi başa çatdırallar. Biz də bu səhbətimizi beləcə başa çatdırax:

Təzə bir gözəl çıxıfdı, -

Dağlar maralı, Gülpəri.

Hər kəsə qarşı gəlsə,

Yandırıar narı, Gülpəri.

Milli Kitabxana

Camalınnan haya edir,
Dağların qarı, Gülpəri,
And verirəm öz baxtina,
Pozma ilqarı Gülpəri.

Gülpəri, nə Gülpəri,
Bənzər cənnət almasına.
Ay, gün görsə haya edir,
Keçər bulud daldasına.
Eşidənnər heyran qalır,
Bu gözəlin sədasına.
Nə ola qədəm basasan,
Bir bizə sari, Gülpəri.

Hər kim belə gözəl alsa,
Baxtafar onun başına.
Yüz yaşında qoja olsa,
Enər on səkkiz yaşına.
Görənnər heyran qaldı,
Onun süzgün baxışına.
Cəllad kimi aman vermir,
Qurudur dari, Gülpəri.

Aşix Hajı, qurvan eylə,
Canını belə ceyrana.
Çoxlarını dəli edif,
Salif çöllü-biyavana.
Hər kim belə gözəl alsa,
Zəhmət versin şirin cana,
Səyyat tor qursa tərlana,
Ovlar şikarı, Gülpəri.

HAJI HÜSEYNİN AŞIX ALIYA AT BAĞIŞLAMASI

Ağbulaxlı Hajı Hüseyin Aşix Alının yaxın dosdannnan biri oluf. Deyilənnərə görə, Hajı Hüseyin Göyçənin addı-sanni, tanınmış, yoxsul dərdi çəkən səxavətdi adamlarının biriymiş. Aşix Ali həmişə qonşu kənddərə, Qaraqoyunu dərəsinə, eləcə də Qazağa, Tovuza, Borçalıya gedəndə Hajı Hüseyinin evinə düşər, dostuna qonax olardı. Eşidif bilən kimi qonum-qonşu aşığına başına toflaşar, Hajının öyü toy öyüne döñərmış. Gündərin bir günü Aşix Ali dostu Qiyyas ağadan bir məktuf alır. Oxuyanda görür kü, dostu onu Qazağa oğlunun toyunu keçirməyə çağırır. Daha durmağın yeri döyüldü. Aşix Ali hazırlaş� şəyirdi Mehtiynən birrikdə yola düşür. Basarkeçərdə Mehtiyyə deyir ki, bala, atının ayağı nalsızdı, gətir nalladax, sonra gedək. Atı nallvəndə çəkif nallatdır. Nalladannan sonra atdarın ağını çevirillər Qazağa tərəf. Məzrə kəndini keçəndə görülərlər ki, at axsayır. Şişqayada daha at çox çətinniknən ayağının birini yerə basır.

- Ayə, ay Mehti, bu çərrəmiş yoxsa bizi yolda qoyar, atın mayasına mix dəyif, - deyə Ali dillənir.

Uzun sözün qisası onnan bir təhər gün varkən Ağbulağa çatıllar. Hajı Hüseynnən Aşix Ali çox mehbənnixnan görüşüllər. Hajı qonaxları otağa dəvət etdikdən sonra eşiye çıxıf uşaxlara deyir ki, Alıgilin atdarını tövlüyü çəkin. Uşaxlar at içəri çəkəndə görülərlər ki, aşığın atı axsiyır.

Axşam yaxşı qonaxlıx düzəldillər. Kəndin ağsaqqalları, saz-söz həvəskarrarı Alının başına toflaşır. O da gejəyə əməlli-başlı bir körpü atır. Düz gejə yarıya kimi ələf-oxuyur, şirin səhbətdər eliyir. Savah açılında Aşix Ali Qazağa yola düşməli olur. Bu vaxt onun qavağına özgət at çəkillər. Ali bir qədər tərəddüd eliyir.

- Ali, min sür, sənin atının mayasına mix dəyif, nalını sökdürmək lazımdı, - deyif Hajı Hüseyin irəli yeriyif atın cilovunnan tutur. Aşixlar yola düşüllər. İki gün sonra Hajı Hüseyin Aşix Alının atını Qızılvəngə qaytarır. Deyilənnərə görə, Aşix Ali Qazaxda çox ləngərri bir toy keçirir. Aşağı on dörd gün Qazaxdan buraxmillsar. Yarım aydan sonra Ali yenə Ağbulağa qayıdır. Dostunun evinə düşür. Dincini alannan sonra Qızılvəngə gedəcəyini bildirir.

Hajı Hüseyin deyir ki, Ali, sənin atını ilxiya buraxmışam, at atdı nə fərq var, elə bu atı min get. Ali dostunun bir sözünü iki eləməz-

Milli Kitabxana

di. Bilirdi ki, Hacı belə şeylərdən inciyən adamdı. Odu ki, Aşix Ali görüşüf yola düşməli olur.

Aşix gəlif Qızılvəngə çatanda görür ki, öz atı həyətdə hörukənif. Aşix Ali elə belə adam döyüldü. Hər şeyi o saat başa düşür. Bilir ki, Hacı Hüseyn atı ona bağışdırıf.

Axşam qonum-qonşu toflaşf aşığın Qazaxda görüf-bildiyinnən danışmağı xahiş eliyillər. Ali Qiyas bəyin dostdugunnan, Qazax camahatinnan, keçirdiyi toyun böyüklüyünnən ürəkdolusu danişir. Sonra da qayıdır ki, Ağbulaxlı Hacı Hüseyn bir görün başıma nə oyun açıf...

- Onu da bilmışik, - deye kimsə yerdən dillənir, - canın sağ olsun, bir gün olar sən də onun yaxşılığının çıxarsan.

Aşix Ali qayıdır ki, siz mənim dostumu hələ yaxşı tanımırıınız. O, heş nədən yaxşılıx güdən adam döyük. Bir dəfə Hacı evində xəstə yatırıb. Arvad-uşax xəvər gətirir ki, koxa camaati kəndin ortasındakı meydana toflyuf, vergi üstündə incidir. Hacı uşağa deyir ki, tez Hacı Kazımı tapıf yanına gətir. Hacı Kazım onun böyük oğluydu. Hacı Kazımı çağırıllar. Hacı tərs-tərs onun üzünə baxır.

- Ay dədə, nə oluf? - deyə, Hacı Kazım soruşur.

- Nə olajax, a bala, sən eşidmiyifsən ki, koxa camaatının başına nə oyun açır?! Bu saat gedif o koxaya deyərsən ki, mənim camaatımı pula görə çox nahax incidir. Gəlsin pulunu verim.

Hacı Kazım tez evdən çıxıf özünü verir koxanın yanına. Çatan kimi görür ki, koxa qızmış nərə dönüf camaata daha nə qalır deməmiş. Koxuyu çağırır bir kənara, Hacı Hüseynin dediyini ona çatdırır. Koxa bilir ki, Hacı onu hörmətdən salajax. Başdırıf dil-ağız eləməyə ki, vallah elə ajiğım tutmuşdu. Vergiyi yaman yuvadıflar. Hacı Kazım Hacı Hüseynin verdiyi pulla camaatın vergisini bağlıyır. Hacı belə səxavətdəri çox eliyif. Bir at Hacı üçün o qədər də böyük şey döyük.

Sazımı gətirin görüm mən də Hacıya öz ürək sözümüz necə çatdırıa bılırəm...

Bu dari-dünyada, Göycə elində
Hörmətdə, izzətdə birsən, ay Hacı.
Sənə qismət verif xalıqi-sübhan,
Həqiqət yolunda şırsən, ay Hacı.

Milli Kitabxana

Başı yiğincaxlı, kövrü-cəfahı,
Qohuma-qonşuya, dosta vəfali.
Qonaxlı-qaralı, Hatəm səxali,
Süfrələr açmaxda birsən, ay Hacı.

Tamıyr el-ova düz insan səni,
Tutammaz şöhrətdə nə boy, xan səni,
Azmi eyləmişəm imtahan səni?
Ərrər meydanında ərsən, ay Hacı.

Süfrəsi, dövləti, halal əməyi,
Yüzdüklər xərşdiyər əsmər ürəyi.
Yetimlər köynəyi, yoxsul çörəyi,
Əvvəldən bir açıx dərsən, ay Hacı.

Yanında xəcalət bu Aşix Alı,
Bağışda sən allah bu qeylü-qalı.
Seyiddən, molladan elə daldalı,
Vallah ziyarətsən, pirsən, ay Hacı.

KİTABDAKİLAR

<i>Ön söz</i>	4
---------------------	---

GƏRAYLILAR

Oldu.....	21
Qoynunda-qoynunda.....	21
Uzaq yollara-yollara.....	22
Olmur.....	22
Dağlar qoynunda-qoynunda.....	23
Yalvara-yalvara.....	24
Düşübü.....	24
Təbriz gözəli.....	25
Ölürəm.....	25
Oldu.....	26
Eyləsin.....	26
Sənə.....	27
Oldu.....	27
Dövran.....	28
Birisin.....	29
Qazanar.....	30
Ellərdi.....	30

QOSMALAR

Söz oldu.....	33
Bu gün.....	34
Nə qaldı.....	34
Getdi.....	35
Düşər.....	35
İçəcək.....	36
Bilməz.....	37
Olmadı.....	37
Dolandırı.....	38
Keçdi	38
Dedi.....	39
Bənzərsən.....	39
Qızların.....	40
Könül.....	40

Milli Kitabxana

Sənin.....	41
Ağrı dağı.....	42
İnciməsin.....	42
Gedək.....	43
Olmadı.....	43
Gərək.....	44
Deyinən.....	44
Yadıma düşdü.....	45
Kor aşiq alı.....	45
Yavaş-yavaş.....	46
Deyirəm.....	46
Vətənimdə.....	47
Tək-tək.....	47
Görmədim.....	48
Bax.....	48
İstərəm.....	49
Bəsdi.....	50
Ola bilməz.....	51
Yetişdim.....	52
Gətirmə.....	52
Gedirəm.....	53
Könül.....	53
Bilinməz.....	54
Düşərsən.....	54
Gözəldi.....	55
Vermərəm.....	55
Düşmüşəm.....	56
Bəsdi.....	57
Mənim.....	57
İtibdi.....	58
Ay ilə-ilə.....	58
Ay eylər qıj-qıj.....	59
Keçibdi.....	59
Eyləmə.....	60
Bəsdi.....	61
Bilin siz.....	62
Görmüşəm.....	62
Ağlama.....	63
Dönübüdü.....	64

Milli Kitabxana

Düşər.....	64
Oldu.....	65
Düşər.....	66
İncimərəm.....	66
Gözəldir.....	67
Əlif-əlifə.....	67
Ağlaram.....	68
Əzbər-əzbəri.....	68
Yetişdi.....	69
Mənəm.....	69
Birisin.....	70
Qurbəndi.....	70
Yazdım.....	71
Soruşma.....	71
Getdi.....	72
Dərində.....	72
Qabaqda.....	73
Çüründü.....	74
Qalmadı.....	74
Ay ağa haray.....	75
Gözdə gözü sən.....	75
Olgunan.....	76
Ay üzə-üzə.....	76
Narın üz.....	77
Deyirəm.....	77
Amandı.....	78
Dəyməmiş.....	78
Gülə-gülə.....	79
Deyərsən.....	79
Neynər.....	80
Tərk elə.....	80
Çəkibdi.....	81
Mədinə.....	81
Yaylaq.....	82
Gözəllər.....	83
Yaratdı.....	84
Sevdiyim.....	84
Qocalmışam.....	85
Dolandırır.....	86

Milli Kitabxana

Eylər-eylər.....	87
Yavaş-yavaş.....	87
Gələcəkdi.....	88
Əllər.....	88
Bizə göndər.....	89
Neçə dili var.....	90
Olma.....	91
Görmədim.....	91
Diyarimdə.....	92
Nədən oldu.....	92
Gözümüz.....	93
Yaxşıdı.....	93
Zamanıdı.....	94
Hayıfsan.....	94
Gözəllər.....	95
Var.....	95
Zeynalın.....	96
Gətirmişəm.....	96
Düşdü.....	97
Dolandı.....	98
Bəsdi yar.....	98
Bəsdi	99
Yandı.....	100
Ola bilməz.....	100
Çalım.....	101
Sarıköynək.....	102
Dal-dala.....	102

TƏCNİSLƏR

Ay üzə-üzə.....	105
Damı da yansın.....	105
De bir üz-bir üz.....	106
Dal-dala.....	106
Aya qalmasın.....	107
Ayə məndədi.....	107
Ayağı belə.....	108
Başa-baş.....	108
Ağ damar-damar.....	109

Milli Kitabxana

DİVANİLƏR

Nədir.....	113
Bu gün.....	114
Sənəm.....	115
Gələcək.....	116
Danış.....	117
Verir.....	118
Var.....	119
Nədi.....	119
Bax.....	120
Yalvarıram.....	121
Qırmızı.....	122
Bizdədi.....	123
Mərd.....	123
Gəl.....	124
Qəzəl.....	126

AŞIQ RƏVAYƏTLƏRİ

Aşıq Ali ilə Aşıq Ələsgərin deyişməsi.....	129
Aşıq Alının Türkiyə səfəri.....	146
Hacı Hüseynin Aşix Aliya at bağışlaması.....	183

Milli Kitabxana

Buraxılışa məsul: *Umud Rəhimoglu*
Texniki redaktor: *Mübariz Piri*
Kompyuter səhifələyicisi: *Allahverdi Kərimov*
Kompyuter operatoru: *Lalə Cəfərova*
Korrektor: *Tofiq Qaraqaya*

Milli Kitabxana

Yığılmağa verilmişdir 09.08.2006. Çapa imzalanmışdır 28.12.2006.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 12. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 277.

Kitab "PROMAT" mətbəəsində çap olunmuşdur.